TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 23

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİYLE

MEHMET RAUF

GENÇ KIZ KALBİ

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

2. basım

TÜRK EDEBİYATI

MEHMET RAUF
GENÇ KIZ KALBİ

UYARLAMAYA KAYNAK ALINAN ÖZGÜN ESER
[illegible] KİTAPHANESİ, İSTANBUL
1330 [1914]

Sertifika No: 40077

EDİTÖR
ALİ ALKAN İNAL

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
HACER ER

GRAFİK TASARIM UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM: AĞUSTOS 2019, İSTANBUL
II. BASIM: KASIM 2019, İSTANBUL

ISBN 978-605-295-913-8

BASKI
DÖRTEL MATBAACILIK SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ
ZAFER MAH. 147. SOK. 9-13A
ESENYURT İSTANBUL
Tel: (0212) 565 11 66
Sertifika No: 40970

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE UYARLAYAN: AYŞEGÜL ÇAKAN

Ayşegül Çakan (1960), İstanbul Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu'nda (şimdiki İletişim Fakültesi) okudu. Çeşitli gazete ve yayınevlerinde 1978'den itibaren editör olarak çalıştı. Editörlüğün yanı sıra Eski Türk Edebiyatı alanında araştırma ve çeviri çalışmalarını sürdürmektedir. Türk kültürünün en eski edebiyat ürünlerinden çevirdiği *Kutadgu Bilig* ve dil içi çevirisini yaptığı *Dede Korkut Hikâyeleri* ile *Atebetü'l-Hakayık* Hasan Âli Yücel Klasikler Dizisi'nde yayımlandı.

TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 23

Roman

genç kız kalbi

MEHMET RAUF

Günümüz Türkçesine Uyarlayan: Ayşegül Çakan

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Sunuş

Servetifünun edebiyatının önemli romancılarından olan Mehmet Rauf, eserlerinde insanın iç dünyasını ele almış, aşk temasını eksen aldığı yapıtlarında kadın erkek ilişkilerini, cinsler arasındaki duygu farklılıklarını ayrıntılı bir şekilde anlatmıştır.

İnsan psikolojisini derinlemesine gözlemleyerek kişilerin iç dünyasında yaşadığı açmazları, gelgitleri, sevinç, üzüntü, umut gibi duyguları sade bir üslup ve gerçekçi bir anlatımla okura yansıtmıştır.

Yazıldığı dönemde de büyük ilgi görmüş, sevilerek okunmuş olan romanlarında aşk ön planda yer alırken, Mehmet Rauf'un yarattığı karakterlerin duygu, düşünce ve davranışları onun aynı zamanda ne kadar iyi bir gözlemci olduğunu da gösterir.

Genç Kız Kalbi Mehmet Rauf'un bu gözlem gücü ve kaleminin akıcılığıyla oluşturduğu, roman kişilerinin kanlı canlı birer insan gibi gözler önünde adeta cisimleştiği bir kurgu ve üslupla yazılmıştır.

Bir genç kızın, Pervin'in duyguları ve hatıratı üzerinden ilerleyen romanda Mehmet Rauf aşk, âşıklar, evlilik, hatta dönemin toplum yapısı içinde kabul görmeyen ilişkilere dair eleştirilerde bulunmaktan da kaçınmamıştır.

Mehmet Rauf'un diğer bütün eserlerinde gördüğümüz karakter yaratma başarısı ve bu karakterler arasındaki girift ilişkileri ustalıkla aktardığı kurgusu ise *Genç Kız Kalbi*'nin elden bırakmadan okunacak bir roman olmasını sağlamıştır.

Ayşegül Çakan

Revnak ve safvetini tasvire çalıştığım
*Ruh-ı güzinin muazzez sahibesine**

M. R.

* Güzellik ve saflığını tasvir etmeye çalıştığım o seçkin ruhun aziz sahibesine.

Pervin'in Günlüğü

İstinye, 28 Haziran 1911[1]

Bugün bir aydır İstanbul'dayım. Gençliğimin en nurlu senelerini geçirdiğim o aziz İzmir'de, genç kızlığımın filizlendiği, sonsuz gençlik emelleriyle çiçeklendiği o latif ve güzel şehirde bir gün gelip hayatına karışacağım diye saadetten çıldırdığım İstanbul hakkında kurduğum hayaller, emeller, bu bir ay içinde ne zalim bir düşüşle yerle bir oldu. Daha geleli ancak bir ay olduğu halde ne tedavisiz bir emel kırıklığıyla malul ve harabım...

Şimdiye kadar beni en çok meşgul eden şey babamın memuriyeti yüzünden uzak yaşamaya mecbur olduğumuz İstanbul hayatıydı. Arkadaşlarımla en birinci sohbet konumuz, yalnız kaldıkça en değerli hayallerim hep ve yalnız buydu. Bana göre saadet, zevk, yani gıpta edilecek hayat ancak İstanbul'da bulunabilir, zarafet, güzellik, şıklık ancak orada çiçeklenip açılabilirdi. İzmir olsa olsa ikinci derecede bir şehir olduğu gibi, pek düşük olan medeniyet seviyesi onu belki dördüncü ve hatta beşinci dereceye indiriyordu. Fikrimce, yaşanılacak, mesut olunacak şehrin ancak İstanbul olması lazım geliyordu.

Bunun için bu kış babamın nihayet istirhamlarıma dayanamayıp bahar gelince beni İstanbul'a, amcamın yanına

---

1 O dönem kullanılan Rumi takvimle belirtilen tarihler, anlamı kolaylığı açısından bugün kullandığımız Miladi takvime çevrilmiştir. (Metnin orijinalinde 15 Haziran 1327)

misafir göndereceğini ve yazı İstanbul'da geçirmeme müsaade ettiğini öğrenince sevincimden deli olmuştum. Babamla amcamın her ne sebepten ise araları pek sıkı olmadığı için, uzun tereddütlerden sonra nihayet babam nasılsa razı olmuş, benim memnuniyetim için amcama mektup yazıp bu misafirliği haber vermişti. Mektubun cevabının gelmesi, sonra daha birtakım ayrıntılı mesele yolculuğu Mayıs ortasına kadar ertelemişti. Nihayet uzun emel senelerinin biriktirdiği heves ve aceleyle, neşe ve sevincimden uçarak İzmir'den vapura binmek nasip oldu.

O gece sabaha kadar hummalar içindeydim. Nihayet sabah olup da vapurumuz Ayastefanos[1] açıklarına geldiği ve İstanbul, bu benim gibi yüksek emelli, oldukça hassas bir genç kız için saadet hissederek yaşayabileceği yegâne şehir orada, gözümün önünde bütün güzelliğiyle serildiği vakit yüreğim nasıl çarpıyordu!

Zannediyordum ki orada nefes almak mesut olmak demektir. Oraya dair bilgi sahibi olanlardan o kadar hikâye dinlemiş, o kadar ayrıntı almıştım ki o artık benim nazarımda sıradan bir şehir değil, hayali bir cennet olmuştu. İstanbul'da yaşamış bütün arkadaşlarımın o kadar öve öve göklere çıkardıkları, İzmir'in Türkler ve bilhassa Türk kadınları için var olmayan hayatına karşılık, her köşesi bir başka güzel seyrangâh olan hayatıyla göklere çıkardıkları tarifleri hep gözümün önündeydi.

Sağda, bu mayıs sabahının sisleri arasında Adalar mahmur bir rehavet içinde uyuyakalmıştı; sonra onların arkasından ince bir sahil uzanarak Fenerbahçe ve Moda, Kadıköy ile İstanbul'a kavuşuyordu. Ben Adalar'a, Fenerbahçe'ye bakarak bütün buralarda yaşanılan hayatın güzelliğini abartıyla hayal ediyordum.

Fakat o kadar... Maalesef o kadarcık... Yani yalnız uzaktan ve hayal olarak... Çünkü hakikat o kadar kötü, o kadar çirkin, o kadar yıkıcı ki... Evvela o insanın ilk ayak attığı

---

1 Yeşilköy

yer, rıhtım... İzmir'in Avrupa şehirlerini andıran muhteşem Kordon'una karşılık, buranın rıhtımı dar, siyah, boğucu bir yer... Vapurlardan çıkarılan un çuvallarıyla, başka eşyayla yüklü, bir tarafı en adi, hatta en sefil gazinolarla ve kahvehanelerle kapalı, birkaç arşın eninde bir rıhtımcık... Sonra yük arabaları, kira faytonları arasında ezilmeden nasıl gezdiklerine hayret edilecek karmakarışık bir halk... Yani bir şark şehri...

Bizi karşılamaya gelmiş olan amcazadelerim Nigâr ile kardeşi Abdi, ben, hizmetçim Reftar, dördümüz rıhtımdan yürüdük; dar bir sokağa çıkmıştık. Meğer burası Galata imiş... İstanbul'un en işlek ticaretgâhı burası mıydı?

İşte İstanbul'un her hâline, her şeyine karşı bu aynı yıkıcı tesiri duydum. Yani her şeyde hayal kıran bir biçimsizlik, bir küçüklük var. Muntazam, parlak, geniş bir yer göreceğim diye beklerken boğucu, sönük, miskin bir şey karşısında bulunmak hüsranı insanı harap ediyor.

Doğrusu Galata ne ise Beyoğlu, Boğaziçi, hele İstanbul ondan başka bir şey değil... Mesela Beyoğlu iki tarafa uzayan dar, pis sokaklarla yayılmış tek bir caddeden ibaret ki en geniş yeri on beş metreden fazla değil. Hele o Boğaziçi... Enkaz yalılarıyla gözleri tırmalayan, baştan ayağa bir yıkıntı silsilesi! Rumeli sahilinde yeni birkaç binaya karşılık Anadolu sahili harap olmuş köyleriyle asırlık uykusunda ezilmiş gibi hareketsiz, cansız... Hatta o kadar müşkülpesent görünen Amca Bey'imin oturduğu bu köy, bu İstinye... Dört beş yalıdan başka oturulacak bir evi yok. Bütün balıkçı kulübeleri baştan aşağı harap vaziyette.

İşte beni senelerden beri cezbetmiş, büyülemiş olan İstanbul'un dış görünüşü... İçerideki haline, yani hayatına gelince böyle bir şehrin hayatından benim emellerimin, hayallerimin saltanat ve ihtişamını beklemek ne çocukluk! Hakikat şu ki hayatı da kendi gibi uyum ve zarafetten mahrum, harap ve uyuşuk, hareketsiz bir şey... İstanbul, işte bir aydır içinde yaşıyorum. Her sınıf halkıyla temastayım, her yerini gezdim, gördüm, araştırdım; müşkülpesentlikten kesinlikle

uzak bir gözlem ve merakla aradım, sordum ve kararımı verdim. İstanbul, hayatı ve yaşam tarzıyla büyük bir milletin başkenti olacak bir şehir olmaktan o kadar uzak, o kadar, o kadar ki...

Bizim gibi ilk gençliklerinden itibaren ruhlarının bütün coşkunluğu ve arzusuyla tutkun oldukları güzellik ve zarafet duygularını edebiyatın hayat veren berrak suyuyla besleyip bezemiş yüksekten uçan varlıklar, özellikle benim olduğum gibi senelerce mahrum ve uzak olduğu için geniş hayaliyle süslediği bir şeye kavuşunca, orası Paris gibi eşsiz bir güzellik ve zarafet merkezi bile olsa, az çok hayal kırıklığına uğrayacağı muhakkaktır. Fakat bu İstanbul, özellikle İstanbul'un bu hayatı... Aman yarabbi! İnsanlıktan külliyen çıkmış, bir hayvanlık hayatından farkı yok; hem hiç, hiç...

Şehrin nasılsa tabiat tarafından nail olduğu az çok ziynete karşılık hayatında halkının yeteneksizliğinden hiçbir çekici renk mevcut değil. Bu halkın eline düştüğü asırlardan beri daha az zengin köşelerin başka milletlerin elinde edindiği güzellikten külliyen mahrum kalmış olan bu bedbaht şehirde benim hayalimin ziynetlerine uygun bir hayat nasıl mevcut olabilir?

İşte bir aydır bu halkın içinde, bu şehrin her tarafını gezmek şartıyla söylüyorum: İstanbul'da hayat yok. Diyebilirim ki oradaki halk yaşamıyor, gaflet ve miskinlik içinde uyuşmuş, yalnız bitkisel hayat sürüyor. İşin komik tarafı, eğer İstanbul halkı hayattan ve eğlenceden mahrum olduklarını bilseler, şikâyet etseler, insan tahammül eder. Halbuki orada herkeste "yaşıyoruz ve eğleniyoruz" fikri mevcut ki işte beni ağlatacak kadar güldüren de budur!

İşte mesela amcamın karısı Hediye Hanım'ın "İstanbul'un en kibar, en zarif seyir yeri" olarak tarif ettiği Göksu seyranı... Dün burayı da görmek saadetiyle haz duydum! Boğaz'ın en kibar halkına gezinti yeri olan, İstanbul'un en şık sandalları, en gösterişli kayıklarıyla ziyaret edilen ve bilhassa o murdar, yıkılmaya yüz tutmuş, o zarafetten külliyen uzak köprüleriyle dere, iki tarafını işgal eden bostanlar,

mısır tarlalarıyla kokuşmuş, durgun sulu, doğal güzelliklerden pek az nasiplenmiş bir yerden başka bir şey değil. Boğaz'ın bu en kibar halkı eğer burayı doğal güzelliklerine vurulmuş oldukları için ziyaret ediyorlarsa onlara acırım.

Geçen yaz İzmir'de Femina Sinematografhanesi'nde Avrupa eğlence hayatına dair gördüğüm kordelalar[1] bana nasıl zevk vermişti; o iki sahili temiz rıhtımlarla çevrili derede, o zarif, sade hayatlarıyla bir İngiliz yarışı görmüştüm ki bundan taşan coşku dolu neşeyle insan nasıl hayran oluyordu. Halbuki bu murdar, kokuşmuş Göksu deresindeki hayattan haz almak, bu eğlenceden bir zevk duyabilmek için bir ruhun ne kadar adi, ne kadar güzellik ve şiirden nasipsiz olması gerekir!

Rast gelen kayıkların, sandalların hepsi kılıksız, zevk ve incelikten mahrum olduklarına insanın emin olduğu erkeklerle, kadınlarla dolu... Nadiren, pek nadiren zarif bir sandalda, zarif bir iki çift... Fakat yine mesela bunlar da mutlaka bugün pek güzel eğlendiklerini sanacak kadar zevk ve anlayıştan mahrum şeyler. İki taraf çayırlarda o malum rengârenk çuval yeldirmelerle[2] karıncalanan bir sürü kadın, çoluk çocuk! Ah o erkeklerin kadınlara attıkları baygın bakışlar ve o kadınların o beylere karşı aldıkları naz ve cilve tavrı... İnsanın naz ve cilveden, aşktan, hatta insanlıktan iğreneceği geliyor!

İzmirli bir arkadaşım kendisine bu halleri tasvir ederek yazdığım bir mektubuma cevaben, "O beğendiğin yerlerde mesut olanlar eksik değildir, hatta kim bilir sen bile... Bana o kadar kötülediğin halde şu esnada yeni bir macerayla bahtiyarsındır!" diyor ve beni acı acı güldürüyor.

Macera, macera ha... Zavallı arkadaşım, beni ne kadar az tanıyormuş. Elbette benim gibi gençliği derin bir şiir ve sevda arzusuyla dopdolu, ruhu güzellik ve zarafete karşı iradesiz olan bir genç kızın hülya ve emeli başka ne olabi-

---

1 Sinema filmi.

2 Kadınların çarşaf yerine kullandıkları, başörtüsü ile birlikte giyilen hafif üstlük.

lir? Hassas, hayalperest, şiir seven her genç kız gibi ben de dünyada en büyük saadetin yalnız sevmek ve sevilmekte olduğuna inanırım. Bence hayatımda en büyük, en mukaddes şey ancak aşktır, fakat hoppalık edip deli gibi rastgele bir adamı sevip de iki gün sonra ya aldandığımı anlayıp yahut bıkıp, dönme dolap oynar gibi sefil ve murdar tecrübelerde sürünmek izzetinefsimin tahammül edemeyeceği bir alçalmadır. Evet, ben de sevmek ve sevilmek isterim, fakat isterim ki seveceğim adam aşkıma ve bana layık olsun ve daha isterim ki o sevdiğim adama üzülmeden, pişman olmadan hayatımı ölünceye kadar geri almamak üzere vereyim.

İşte bunun içindir ki beni anlayacak ve bana layık bir eşi ancak burada, İstanbul'da bulacağımı zannediyordum. Çünkü aşkı benim anladığım kadar ciddi kabul eden her kalp gibi bu adam her yerde bulunması o kadar kolay olmayan bir tılsımdır. Ben ne kadar aşkı özleyen biriysem o kadar da müşkülpesent ve mağrur bir kızım; halbuki bu muhitte insan ne kadar az müşkülpesent olursa olsun, sevilecek ve hayat birleştirilecek bir erkek bulmak o kadar güç, o kadar güç ki... Bir kere benim ayarımda, yani kendi kıymetini takdir eden bütün kızların da lanetle reddedecekleri açık olan o görücü maskaralığını bir tarafa atalım... Bizim bu hayatımızda benim gibi bir genç kız kendine layık bir hayat arkadaşını nasıl ve nerede seçebilir? Göksularda, Fenerbahçelerde mi? Sevmek için en evvel lazım olan şey ruhların yakınlığıdır; bu ise ne görücülerin –ne kadar tecrübeli, ne kadar incelemiş olurlarsa olsunlar– aracılıklarıyla, ne de karşıdan sersemlikle, belki hoşça bulunan bir erkekle yapılan âşıklıkla mümkündür. Bunun için uzun konuşmalar, söyleşmeler, derin incelemeler lazımdır. Doğrusu hayatım ve kalbim, gençliğim bence o kadar kıymetli bir hazinedir ki bunu öyle rastgele, rüzgârın keyfine sarf ve helak edemem.

Halbuki elbette bu şehirde beni anlayacak ve benim seveceğim, yani benim için dünyaya gelmiş ve benim için yaşayan bir genç vardır. Fakat nerede?.. Nerede?

1 Temmuz

Ah nasıl ve ne kadar nefret ediyorum... Bütün bu hayattan, bu hayatı memnuniyetle kabul eden ve severek yaşayan, bütün bu gelenek ve görenek adını verdikleri şeylere sersemce bağlı olan bu adamlardan ne kadar nefret ediyorum.

İşte mesela amcam... Bir kere babama hiç, ama katiyen benzemiyor. Babacığım ara sıra bahsederdi de ben anlamazdım; hatta kendisiyle pek nadiren haberleşirlerdi. Bir gün bunun sebebini sormuştum da bana istemeye istemeye münasebetsiz halleri olduğundan bahsetmişti. Bu münasebetsiz hallerin neler olduğunu buraya geldim geleli iyice öğrendim ve babama tamamıyla hak verdim. Bir kere ne şeklen, ne ahlaken ne de tavırlarıyla birbirlerine hiç benzemiyorlar. Babam ilk yaştan beri kendisinde bulunan ilerleme yeteneği ve tahsil hevesiyle çalışmış, adeta yaşına göre iyice ileri, iyice medeni bir adam olmuşken kardeşi anasının yanlış yönlendirmesi nedeniyle gelişmemiş, iradesini tembelliğe terk ederek rüştiye[1] tahsilini tamamlamadan mektepten çıkıp bir kaleme[2] –özel tabiriyle– çırak buyrulmuş ve yirmi yaşına kadar muska boynunda, En'am-ı Şerif[3] cebinde, tespih elinde, yegâne meziyet olarak kalın ve derin bir softa taassubuyla donanmış olmaya önem vermiş ve senelerce gide gele nasılsa kalemin mümeyyizlik[4] mevkisine gelebilmiş, bütün medeni sermayesi günlük gazetelerin şöyle yalan yanlış değerlendirmeleriyle ortaya çıkmış bilgilerden ibaret bir adam...

Evvela görünüşü: Uzun boylu, kalıplı kıyafetli, bilinen tabirimizle kerli ferli, efendiden bir adam... Beyazı daha çok çember sakalıyla kendisini uzaktan görenler, azametli duruşuyla bir şeye benzetebilirler; halbuki zavallı adam, akıl bakımından kof cevizden hiç farkı yoksa da bu dış görünüşü

---

1 Osmanlı Dönemi'nde Tanzimat sonrası açılmış ortaöğretim kurumlarıdır.

2 Resmi dairelerde yazı işlerinin yapıldığı bölüm.

3 Kuran-ı Kerim'in altıncı suresi En'am ile çok okunan diğer bazı kısa surelerin olduğu, küçük boyda kitapçık.

4 Kâtiplerin yazılarını düzelten, inceleyen memur.

nasılsa tesadüfen gayet mükemmel, gayet kusursuz, seçkin bir kadın rast gelmiş olan ikinci karısının yol göstermesiyle kazanmış olduğuna kendisini tanıyanlar hep emin. Bu kadın sayesinde önce o eski murdar âdetleri, huyları terk eder gibi olmuş, fakat sonra kadıncık bir gün vefat edince yine rehbersiz kalarak ne eski, ne yeni tarza dönebilmiş, ikisi arasında şaşırmış. Hatta bugün ancak bu kadın sayesinde biraz kıyafetini yoluna koyabildiği için karşıdan, uzaktan nasılsa önce bir şeye benzer gibiyken, ev halinde o kadar o eski enamlı, tespihli küçük beye benziyor ki hayret etmemek elde değil.

Mesela bütün o kalıp kıyafet yalnız sokağa mahsus bir şey olup eve gelince hemen soyunur, dökünür; arkasına bir entari, başına keten bir takke ve hepsinin üstüne bir kürk geçirir. Ben evvela bu sıcak havada bu kürkün ne lüzumu var diye sormuştum, bana ne cevap verse... "Aa, bak hele çocuğa... Hiç anlıyor mu? Kızım bu cins kürkler yazın daha serin tutarlar, yazın İstanbul'da bütün kibarlar böyle giyinir." Yalnız bu kibar beyefendi aynı zamanda eve gelip soyunduğu vakit ayağından potin çorabını çıkarıp aşağı yukarı yalınayak bir terlikle dolaşır. Ben muziplik olsun diye bir gün bunu da sordum, bana cevaben itiraz kabul etmez bir azametle, "A, ilahi çocuk! Ayak başka, insanın sırtı başka," dedi. Bu mantıksız cevaba karşı daha sözü uzatmış olsam eminim ki, "Aman kızım, sakın bunu bir daha kimsenin yanında söyleme, insanı ayıplarlar, sakın, sakın ha..." diye latifeye boğacak, daha yakındaysam enfiyeli parmaklarıyla ağzımı, burnumu aşağıdan yukarı sıvazlayacak... Velhasıl cahil, bildiğinden şaşmayan, kendini beğenmiş, inatçı ve korkak bir adam ki mensup olduğu toplumsal sınıfın bütün kötülüklerine fazlasıyla sahip. Dünyada her şeyi anlayan, her şeyi gören, her şeyi bilen yalnız Amca Bey'dir. Onun aldığı şeyler kadar güzel bir şey başka kimse tarafından ne bulunur, ne de o kadar ucuz olarak alınabilir. Ara sıra bir şey aldığı vakit bu evde adeta bir merasim şeklini alır, evvela hepimize ayrı ayrı gösterilir, biz bakarken o bir taraftan bunun güzelliğini, zarafetini överek göklere çıkarır,

iki satırda bir "Ne dersiniz seçimime?" sözünü bir nakarat gibi tekrar eder. Bu esnada karısı ve biz mecburi bir dalkavuklukla bu şeyi beğenmiş görünürüz. O zaman koltukları kabarır, kendisini zorla bir şey zanneder.

Bir de Amca Bey'in alaycılığı vardır. Kendine mahsus tabirler, sesler ve tavırlarla her şeyle alay eder. Onun kadar tuhaf, gülünç söz müptelası pek az adam vardır. Her lakırdısı bir tuhaflık olsun diye özel olarak uydurulmuş gibidir. Mesela avdet[1] kelimesini söyleyeceği zaman mutlak "avdet dönüşü" der, min gayri haddin[2] yerine "min gayri rutubeten âcizane"[3] birlikte diyeceği yerde "maan birlikte beraber"[4] gibi, lüzumlu lüzumsuz "hatrıâlinize toz toprak konmasın" gibi garabetlerle sözlerini tuhaflaştırmaya çalışır.

Akşam oldu da eve geldi mi, âdeti olduğu üzere soyunup döküdükten sonra hemen ezanda yemek yenir, erkence yukarı terasa çıkılır, Amca Beyefendi bir sandalyeye oturur, diğer bir sandalyeye ayaklarını uzatır, büyük enfiye mendili bir dizine, enfiye kutusu diğer dize yerleşir, etrafındaki sandalyelere bizi, kızı Nigâr'ı, üçüncü karısı Hediye Hanım'la oğlu yirmi beş yaşlarında Abdi'yi toplar ve hiçbir tarafı kımıldamadan put gibi, tekdüze sesiyle o günkü memuriyet hadiselerini methederek anlatmaya başlar. Bu hadiseler o gün kalemdeki icraatına, çıkışıp azarlayarak yola getirdiği memurlara aittir. Söylenir, söylenir, söylenir... Bu esnada daima kapalı olan iki parmağı arasında bulundurduğu enfiyeyi durmadan çeker, iki lakırdıda bir çeker ve bittiği vakit kalan taneleri ya yere atar yahut neşesi varsa bizden birine doğru serper yahut daha neşesi varsa yakamızdan göğsümüze, boynumuza döker; nihayet hep kendini övmek şartıyla saatlerce öter. Bari bunu yalnız karısına yahut kızına

---

1 Dönüş, geri dönüş.
2 Haddim olmayarak, haddimi aşmak istemem.
3 Rutubete neden olmak istemem.
4 "maa" önüne geldiği sözcüğe "ile / birlikte" anlamı veren ek; "maan" şeklinde bozularak aynı anlamdaki sözcüklerle bir arada kullanılması eleştiriliyor.

anlatsa... Hayır, o kadar zorbadır ki evde amir ve hâkim olduğunu her sözüyle, her hareketiyle göstermeye ve ispat etmeye fevkalade önem verir. Evde kim varsa herkes kendini sükût ve itaatle dinleyecektir; özellikle o söylerken hiç kimse sözünü kesemez. Şayet yanılıp da böyle bir şey yapılsa vakur ve buyurgan bir tavırla, "Dur efendim, dur! Anlatacağım hepsini sırayla... Biraz sabret..." der, son zamanlarda çok müptela olduğunu kendisinin de itiraf ettiği enfiyeciğiyle bölerek kendini övmeye devam eder.

İyiyi seçmekte olduğu gibi, iyi yönetmek ve işleri çekip çevirmek için de eşsiz, benzersiz olduğunu şüphesiz uydurma misallerle ispat için durmadan fıkralar anlatır. Bu esnada karşısındakiler yalnız tam bir dikkatle kendisine bakarak dinlemek zorundadırlar. Şayet birisi başını bir tarafa çevirse yahut yanındakine yavaşça bir şey soracak olsa hemen alevlenerek, "Efendim, lakırdı dinleyiniz şimdi... Burası kahvehane değil! Siz daima kafa kafaya verip birbirinizle çocukça şeyler konuşursunuz. Oturunuz da dinleyiniz! Meclise, efendim, insanlığa dair birtakım sözler öğreniniz. Yarın öbür gün bir kısmetiniz çıkıp da büyük bir konağa gelin gidecek olsanız, orada hal ve mevkiye münasip iki söz söyleyemeyeceksiniz," diye susturarak yine eski ahenkle "Ondan sonra efendim..." diye devam eder. Ben nezaketen, Hediye Hanım mecburiyetle ona itaat ediyorsak da Nigâr artık her gün esir olduğu bu zorbalığa isyan ederek birkaç gece sandalyeye kolunu dayayıp başını onun üzerine koydu ve adeta alenen uyumaya başladı. Bunu fark edince Amca Bey önce nezaketle, "Nigâr Hanım kızımız... Başını kaldır bakayım, burnun yine öyle önüne doğru uzadı. Şimdi kardeşlerine ben ne söylüyordum... Ben burada lakırdı söylerken uyumanın manası var mı ya?" diye azarladı, fakat Nigâr'ın inadını görünce, "Kalk oradan, defol git yatağına!" diye onu def etti. Bir iki dakika sessizlikten sonra şimdi kendini değilse de evini ve köyünü methetmeye başladı: "Bakınız efendim, bakınız şu manzaranın güzelliğine, insan bakarken ömrü artıyor... Gerçi

efendim buralarda evler biraz pahalıdır. Ama acımadan veriyorum. Bütün etraf kibar, sessiz sedasız komşular... Ne olsa kibar yatağı..." Nihayet böyle bir iki saat söylenip hararet basacak kadar vakit geçince, Türkçeyi pek az bilen Rum hizmetçi kadına yüksek sesle: "Mari, ligo nero, ligo zahari...[1] To benim çikolata renkli kâseyle..." diye her akşam içmeyi âdet edindiği adi şekerli suyu kendi tabiri ve cahilliğiyle güya Rumca olarak çikolata renkli kâsesiyle yanına getirtir; lakırdı yine aynı ahenk, aynı övgüler, aynı kendini beğenmişlikle devam eder.

Sırası geldikçe kurumlanarak "insanlığa dair söz" diye yalnız kendini metheden amcama bakıyorum da hayret içinde kalıyorum. Babam eve gelip hep beraber oturduğumuz vakit bizi nasıl lütuf ve muhabbetle mesut eder ve sonra nasıl bir çocuğun ilk terbiyesi ana baba sözü olduğunu ispat edecek hoş, ibretlik hikâyelerle, bahislerle bizi minnettar bırakır!.. Halbuki amcam evde kaldığı günler böyle kendini methetmezse, akşama kadar bağıra çağıra lahana biber turşusu yahut iri taze yumurta satmakla meşgul olup yalnız nezaketsiz, alaycı, boş bir büyüklenmeden başka bir şey bilmiyor. Ne fark yarabbim, ne büyük fark!..

Bazen gramofon çalınır, her şeyde yalnız kendi arzusunun yerine getirilmesine önem veren Amca Bey, evde keyif ve irade yalnız onun olduğu için kilitli bir dolaba sakladığı gramofonu yalnız kendi istediğinde ortaya çıkararak, yalnız kendi beğendiği havaları çalmakla ve kalın sedasıyla "Oh, oh!" çekerek coşmakla mutlu olur.

Özellikle bu son günlerde "Kara Kaşlı Pembe" kantosuna son derece düşkün olduğu için her gece bunu tekrar tekrar dinlemeye mecbur kalıyoruz.

Her şeyde kullandığı "âcizane" kelimesine muhalif olarak son derece kibirli ve inatçı, son derece baskıcı olduğundan yalnız kendi sözünün, kendi keyfinin olmasına önem verir. Mesela sabahleyin kendi uyanınca herkesin kapısını

---

1 (Yun.) Ligo nero, ligo zahari: Biraz su, biraz şeker.

tekmeleyerek ve "Ulan kalkın be!" diye haykırarak hanenin bütün halkını zorla uyandırır da sonra kendisi koltukta şöyle kendi tabirince şekerleme yaptığı zaman birisi kazayla aksırsa kıyameti koparararak saygısızlıkla suçlar. Onun gözünde kendi şahane keyfinden başka hiçbir şeyin önemi yoktur. Başkalarının arzusu, hatırı, emeli hiçtir.

İstediği yalnız kendi sözü olsun ve o söylesin başkaları dinlesindir. Başkalarının en ciddi sözlerini bile dinlemez, şakaya boğar, itiraz eder, akıl öğretir. Mesela biri kendisine ilgilenmediği bir meseleye dair bir konu açsa yakasını karıştırarak, "Şurada bir adet bit gezdiği ortadadır..." diye lafı yarı yolda kesmek için tuhaflık icat eder.

Son derece mantıksız bir adam. Mesela karısını babamdan kaçırırmış da sonra kızını karısının ahbaplarından birinin çapkın oğlundan kaçırmıyor,[1] bununla beraber gerek karısının gerek kızının süslerini, tuvaletlerini[2] son derece kıskanır. Bunlardan birinin bir yere gitmesi icap etse sokağa çıkarken mutlak beyefendinin göz teftişinden geçmek zorundadır. O diyor ki: "Efendim, giyinmeli, kuşanmalı... Nezaket, adap çerçevesinde, hanım hanımcık gidip gezmeli... Nedir o öyle orasını kıvırmak, burasını bükmek, kollarını açmak... Sizin gibi hanımlara yakışacak bir hal değil, bunlar birtakım hele hele kızların yapacağı şeyler..." Onun hanım hanımcık dediği kıyafet ise mutlaka büyük ninelerimizin ortaçağ kıyafeti olsa gerektir! Çünkü kendisine medeniyet dersi veren ikinci karısı evliliklerinden az sonra verem olduğu için artık bu ıslah edilemez bulduğu adamı bir genç kızın her şeyden önce zamanın usulünü, modasını takibe mecbur olduğuna iknaya vakit bulamamış olacak!

Ben geldiğim vakit Nigâr tuvaletime, saçlarıma bakarak her şeyini mümkün olduğu kadar bana benzetmek için çalıştı. Mesela o zamana kadar kendisi gerek babasının zorlaması ve ısrarı, gerek kendi ihmali ve huysuzluğu sebebiyle

1 Karısını veya kızını yabancı sayılan erkeklere örtüsüz göstermemek.
2 Tuvalet (Fr. *Toilette*): Giyinme, süslenme, yıkanma, taranma işleri.

modayı takip etmeyerek saçlarını alelade, önünü kabartıp arkasına bir topuz yaparken, beni gördükten sonra ortadan ayırıp geceleri ondülelerle saçlarını kıvırmaya başladı. Fakat uyanınca ondüleleri vaktiyle çıkarıp saçlarını taramadığı için babası bir sabah onu başında ondülelerle görünce, "Ulan kız, nedir o halin be! Falcı karıları gibi..." diye itiraz etmiş, o akşam sofrada bana da üstü kapalı bir şekilde taş atmış olmak üzere Nigâr'a bakarak, "O sabahki hokkabazlıklar neydi bakayım... O zilli maşaları kafana bu marifet için mi koymuştun... Nedir o öyle yarmışşın kafanı iki taraftan şantöz karıları gibi... Bunların ne lüzumu var efendim! Şöyle hanım hanımcık kaldırın saçlarınızı, örün arkanıza bir saç! Nedir o iğrenç kıvırcıklar! Masum simanıza kart bir şekil geliyor..." ve sonra bana dönerek soğuk bir tebessümle, "Oo, küçükhanım sen de maşallah kafanı küçük cumbalarla doldurmuşsun..." sözlerini söyledi. Fakat benim tavrımı görünce aksi bir cevaptan kaçınır gibi hemen yine Nigâr'a dönerek, "Kız, bir daha kafanda o maşaları görmeyeceğim, eğer yine yapacak olursan saçlarını hemen kökünden kesiveririm, kalırsın dımdazlak!" diye homurdandı.

Bunları görüp Nigâr'a ve amcamın her gün itiraz ve hakaretine maruz kalan karısına merhamet etmek o kadar büyük bir hata olur ki tarif edemem. Bunların her biri, birbirlerine uygun ve layık birer hilkat garibesidir. Artık en ufak, en gizli ayrıntılarına kadar vâkıf olduğum bu aile hayatının İstanbul'un başka birçok ailelerinin hayatına az çok benzemesi lazım geldiğini düşünüyorum da İstanbul'da niçin düzgün bir hayat olmadığını anlar gibi oluyorum.

3 Temmuz

Bugün İstanbul'un bilinen tabiriyle "Ne güzel eğlendik!" Çünkü tiyatroya gittik. Amca Bey'imizin nasılsa fevkalade bir surette müsaade etme lütufkârlığı tuttu. Bizi Bebek Bah-

çe'de oynayan Abdi'ye[1] götürdü. Ben Abdi'yi ve tuhaflığını küçükten beri işitir, fevkalade methedildiğini görürdüm. Bebek'te oynayacağını haber alınca, "A ne iyi, gitsek!" demiş bulundum. Nasılsa Amca Bey'imizin eşref saatine rast geldi, lütfetti. Fakat komedi daha biz buradayken başladı.

Çarşaflarımızı giyip de hazırlandığımız vakit, âdet olduğu üzere Amca Bey'in göz teftişinden geçmek icap etti. Ben böyle muameleler içinde büyümediğim için, geldim geleli Amca Bey'in üstü kapalı-açık tembihlerine hiç kulak asmıyor ve alıştığım gibi devam ediyordum. Nigâr beni görerek bir şeyler yapmak istiyor ve bunun için Amca Bey'in hazmedemeyeceği fazlalıklara cüret ediyordu. Halbuki kızcağız, zavallı, elbise ve malzeme bakımından o kadar fakir ve öksüz ki sokağa çıkacağı zaman üstüne giyecek ne elbise ne de adamakıllı çarşaf bulabiliyor. Bir kere kendi gayet perişan, gayet dağınık ve lakayt olduğu için arkasına iki defa giydiği şeyden hayır beklemek kabahat olur. Amcam da onun bu halini bildiği için kendisiyle şimdiye kadar başa çıkamadığını görerek onu olduğu gibi bırakmış. İşte bunun için bugün Nigâr siyah, eski bir çarşaf giymiş, saçlarını yine benim gibi yaparak peçesini de tıpkı benim gibi koymuştu. Amcam bizi görünce önce bana hitaben: "Aman kızım, nedir o hal bakayım... İndir biraz yüzündeki o peçeyi..." diye homurdandı. Sonra Nigâr'a bakarak onu da yine benim tertibimde görünce birden köpürdü: "Kız, ulan nedir o halin be! İndir o suratındaki örtüyü! Nedir o öyle, ortaoyununa çıkar gibi..." Sonra alışkanlık edindiği üzere Nigâr'ı önünde bir döndürdü, her tarafını uzun uzun inceledi, çarşafın eteği ilk biçim kloşlardan olduğu için nasılsa itirazına uğramadı. Bu esnada hanımcık çuval çarşafçığı içinde izinli mektep talebeleri gibi bekliyordu.

Bunun üzerine padişah emriyle izin çıktı, kapılar açıldı, dışarı çıktık. Nigâr, hanımdan fırsat buldukça hiddetli hid-

---

1 Abdürrezzak Abdi Efendi (1835-1914) İbiş tiplemesini geliştiren Osmanlı tuluat sanatçısı. Kumpanyası Handehane-i Osmani'yle İstanbul'un en meşhur komiği olmuştur.

detli babasının aleyhinde, "Böyledir işte bu babam! Sanki ben böyle kapalı çıkarsam bir şey yapamazmışım gibi... Hey gidi hey, insan bir kere istemeye görsün kuzum! İşte bugün inadına ben de öyle şeyler yapacağım ki görsün o..." diye söyleniyordu.

Bana herkes çok müşkülpesentsin diyor, beğenilecek hiçbir şeyi göremeyen bir insan başka ne olur bilmem ki... Tiyatro binasının yabaniliğini affetmeye hazırım, fakat yarabbim, nedir o oynanan oyun, sonra nedir o kantolar... Peruz diyorlar, dev anası görünüşlü, soğuk bir kadın şarkıcı; kendisine çirkinlikte, sakillikte rekabet edecek ondan da iri diğer bir kadınla beraber bozuk, kalın, kokuşmuş bir sesle, seslerinden daha tiksindirici, daha murdar tavırlarla, berbat, iğrenç, rezil kantolar böğürdüler. Sonra kumpanya manasız, asılsız, düzensiz, dört perdelik bir oyun oynadı. Öyle bir oyun ki yalnız yavanlığıyla, tatsızlığıyla insanın neşesini bozar, harap eder. Sonra kadın şarkıcılar da aktörler de bu hanımefendilerin devamlı, ısrarlı alkışlarıyla mesut oldular. Evvela perde açılmadan önce hallerinden, kıyafetlerinden kendilerini az çok, biraz bir şeye benzeterek oldukça yakınlık hissettiğim bu hanımların his ve zevk bakımından ne kadar düşük olduklarını görerek hayret ettim. Bebek'teki tiyatroya gelen bu hanımların İstanbul'un yüksek sınıfını oluşturmaları gerekirdi. Lakin demek ki gazetelerdeki ilanlara göre her gün İstanbul'un bir başka köşesinde bir tanesi oynayan bu murdar kumpanyaları bu hanımların alkışları ihya ediyor, öyle mi? Ben bu soğukluklarla donmuş dururken herkesin, hele hanımla Nigâr'ın kahkahalarla güldüğünü görerek aramızdaki farkı düşündüm ve kendi kendime derin derin acıdım. Aman yarabbi! Bütün bu kalabalık içinde çölde garip ve avare kalmış, yolunu şaşırmış bir seyyah gibiyim. O kadar yalnızım, o kadar kendimi herkesten ayrı, herkesten başka buluyorum ki yavaş yavaş kalbimi bir korku, acı, büyük bir korku, "Ne yapacağım? Nasıl yapacağım?" korkusu harap ediyor. İzmir'deyken, küçükten beri yaşadığım hayat içinde bütün emel ve saadetimi İstanbul'a

bağlayarak geniş bir hayal içinde ümitle bezenmiş bir ömür sürüyordum. Buraya geldim, bütün bu ümitler, bu emeller, hepsi ayrı ayrı bir rüzgâr darbesinin kahrıyla kırıldı, döküldü, savruldu... Bitti... Hepsi bitti...

Evet, ne yapacağım, nasıl yaşayacağım? Neyde bir zevk bulacağım? Ben bu hayatı sevmiyorum. Bu insanları hep manasız, hep adi buluyorum! Kimi ve neyi sevebileceğim? Nasıl, nasıl?

Kendi kendime şurada itiraf ediyorum ki bu iddialarımda büyüklenme, benzersiz olma yok. Çünkü hayatım mahvoluyor... Benzersiz olmak için kendimi zevk ve saadetten mahrum etmeye nasıl razı olurum? Fakat etrafımdaki hayatı, insanları, her şeyi adi, küçük bulursam benim kabahatim var mı? Bir kere, geldim geleli fikri benim fikrime uygun bir kimseye rast gelmedim. Beni anlayacak, bana mahrem hisler, samimi konuşmalarla zevk verecek hiçbir ruha tesadüf edemedim.

Sonra kendimi, bu hali çocukça bir edayla fikrimin açıklığına, onlardan üstün olduğum düşüncesine dayandırmaya da cesaret edemem. Tahsilim bir Türk kızının az çok düzensiz, usulsüz tahsilinden başka bir şey değil. Loti'nin iddiası gibi, bir kızın bu hayatta dezanşante[1] olmak için Kant'ı, Nieztsche'yi okuması lazım geldiğine benden iyi misal olamaz. Hayır, Kant'ı değil, en küçük bir felsefe kitabını bile elime almadım. Fakat bütün vaktimi şiire, edebiyata adadım. Demek ki hassas ve derin bir ruh benim gibi uzun seneler böyle edebiyat sayesinde şiir ve hülyayla beslenir de sonra bu kadar adi bir muhite düşerse tabii ve zoraki bir şekilde uyuşmazlık ortaya çıkıyor. Ve bu uyuşmazlık kadar ruhu harap eden başka bir şey olamaz. Dünyada muhitine yabancı olmak kadar katlanılmaz bir felaket yoktur sanırım.

Ya nelerini ve hangilerini beğeneyim yarabbim? Beğenecek neleri var? Hayatları mı, zevkleri mi? Erkeği kadını, ihtiyarı genci yalnız dedikoduyla, boğazlarıyla memnun ve mesut olabilen, her türlü zevkten, güzellikten mahrum yaşa-

---

1 (Fr.) *désenchanter*: Hayal kırıklığına uğramak.

ya yaşaya pıhtılaşmış olan bu hayat bana o kadar iğrenç geliyor ki... İstanbul hanımları hayatlarını bütün zevklerini oluşturan dedikoduya adamışlar, ihtiyaçsız, kendilerinden memnun, komşularına, eğlencelerine devam ederek, herkes mevsimine ve köyüne göre çayırlarda, rıhtım taşlarında, dere kenarlarında toplanıp bağdaş kurup birbirini çekiştirmekle yetinerek yaşıyorlar. Hiçbir yerde kadınlık bu kadar adileşmemiştir, buna eminim. Yarabbim, buraya geldim geleli haline ve tavrına hayran olacak daha bir kadına tesadüf edemedim. Hepsi adi... İstisnasız... En kibarından en aşağılığına kadar hepsi bir halde. Bir kere zenginleri ve gençleri süslenme hususunda garip, münasebetsiz, gösterişçi, abartıya aşırıya kaçan dış görünümleriyle bir ucube oldukları gibi manen de o kadar, o kadar adi şeyler ki... En kibar ailelerin hanımefendilerine rast geliyorsunuz, ağzını açıyor, insan keyifli sözler dinleyeceğini beklerken falan bey şunu yapmış, filan hanım şunu seviyormuş gibi iğrenç rivayetler ve kıskançlıklardan başka bir şey işitemiyor.

Bence İstanbul'un en büyük kusuru bir kibar hayatı ve kibar halkı olmamasıdır. Abdülhamid zamanında İstanbul'da asalet türlü köpekliklerle zengin olmuş hırsız ailelerine mahsustu, şimdi hürriyet[1] bunu da mahvetti; önceden zaten kibar yoktu, bugün zengin de kalmadı. Eşitlik ise yalnız herkesin ahlaksızlık ve fikirsizlikte birbirine benzemesinde görülüyor demektir.

6 Temmuz

Ne isterdim? Evet, beni ne mesut edebilirdi? Şu sayfaları onlardan biri okusa beni hemen şımarık ve kendi tabirlerince kötü anlamıyla serbest bulurdu. Halbuki bilseler ki bu şımarık, bu müşkülpesent, bu bencil zannedilen Pervincik ne kadar alçakgönüllü, ne kadar mahcup, ne derece kendinden

---

1 Meşrutiyet.

memnun olmayan birisidir. Bunu bilseler... Hayır, bilmezler, dünyada herkeste birbiri hakkında mevcut olan yanlış fikirler gibi, beni de böyle bir zanla haksız yere mahkûm ederler. Ben bencil, ben serbest ha... Lakin ben bu memlekette mesut olmak için artık hayattan, zevkten, seyrandan vazgeçtim. Beni anlayacak ve sevebileceğim ciddi, şefkatli, sadık bir kocam olsa... Ah, bir kere bu adamı bulabilsem, bununla nasıl yetinir ve mutlu olurdum.

Beni kahreden, helak eden şeyse bu hayat içinde böyle bir erkek olsa bile ona tesadüf ihtimalinin olmaması ve tesadüf edilse bile birbirimizi anlamak ve hayatlarımızı birleştirmek imkânının yokluğudur; demek böyle, bu boş hayat içinde, rüzgârın, güneşin sert etkilerine karşı muhtaç olduğu ilgiden mahrum kalarak solup, kuruyup mahvolan fidanlar gibi yok olmaya mahkûm bir hayatım var; bunu biliyorum ve işte beni bu harap ediyor.

Ah, ben niçin böyleyim? Ne olurdu ben de onlar ve herkes gibi bu hayattan zevk alacak his ve kabiliyette olsaydım da onlar gibi bu sefalet içinde kayıtsız ve gönül rahatlığıyla yaşayabilseydim... Onlar gibi bu dedikodularla, bu konularla, bu oyunlarla yetinebilseydim... Ve ruhum bu azap duyduğu elzem ihtiyaçlarla beni harap ve helak etmeseydi... İçinde yaşayacağım hayat için büyütülmüş olsaydım...

Halbuki ben bu hayat için büyümedim. Ah, bizi niçin böyle yetiştiriyorlar? Analarımız, babalarımız hâlâ gafletlerinin, hatalarının neticesini görüp niçin akıllarını başlarına toplamıyorlar? Peki, istedikleri şey hislerimizin incelmesi, fikirlerimizin açılmasıysa, bu ince hislerimiz açık fikirlerimizle bize tayin ettikleri hayatı nefretle kabul edeceğimizi niçin ve nasıl düşünemiyorlar? İste mesela ben, biraz ince hisli olmasam, bugün bu beğenmediğim hanımlar gibi olacağım. Nigâr ve benzerleri gibi hayatımı kapıdan gelip geçenlerle meşgul edebilerek kendimi ve hayatımı beğenecektim! Halbuki aldığım terbiye, okuduğum eserler bana şaşaalı hayatlar vaat ettiler; şimdi nasıl olur ki bu miskin, bu donuk, bu düşkün hayatı severek kabul ederim?

Anam, babam beni önce en kıymetli, en nazik bir oyuncak gibi süslemek, yalnız kendi gururları, kendi iftiharları için süslemek istediler ve bütün başkalarının çocuklarından üstün, emsalsiz bir çiçek gibi yetiştirmek için çalıştılar, terbiye ve tahsilime tam anlamıyla özen gösterdiler; lisanlar, piyanolar öğrettiler. Bu lisanlar, piyanolar kimin için? Yalnız kendileri için mi? Halbuki kendileri o lisandan bir şey anlamazlar, o piyanoyu umursamazlar. Sadece bir istekleri vardı: Herkes bana ve kendilerine gıpta etsin. En parlak, eşi bulunmaz bir evlat olarak gösterileyim. Düşünmediler ki bu memlekette ne kadar yegâne, ne kadar eşi bulunmaz olursak o kadar mutsuz olacağız; düşünmediler ki bizi yaşayacağımız hayata, beraber ömür geçireceğimiz kocalarımıza göre terbiye etmek ve büyütmek gerekir. Yoksa böyle âdetlere esir olacak kadar âciz ve zayıf kaldıkça bu muhit içinde bizi mutsuz ve ağlamaklı etmekten başka bir şey yapmak kendileri için mümkün olmayacaktır. Sonra en önemli mesele: Böyle terbiye ve eğitimle yetiştirdikleri bir kızı, bu kadar özen ve çabayla, naz ve nimet içinde büyütülmüş bir evladı tam dikkat ve himmet lazım olduğu, tam mutlu olması gereken bir yaşa gelince, hayatımız başka türlü harekete müsait değildir diye terk ve ihmal ediyorlar. Bize ruhumuzun kabul edemeyeceği boğucu, renksiz, siyah bir hayatla, ekseriyetle hiçbir bakımdan bize zerre kadar layık olmayan kocalar veriyorlar.

Bu itinalı terbiyeyle büyüdük, gelinlik bir kız olduk, o zaman koca olarak bizi kime verirler? Genellikle görücü denen usulle, yani başkasının fikri ve değerlendirmesiyle, başkasının gözüyle bizi beğenmeyi yeterli bir tedbir olarak düşünecek kadar hayat hakkında fikri az bir delikanlıya... Hemen her evlilik bizde çoğunlukla yalan ve hileyle yapıldığı ve beş on gün geçer geçmez iki taraftan birden şikâyet başladığı malumken hâlâ, hâlâ babalarımız bu hayatın en önemli meselesini âdetlerimize uyarak gafletle, körü körüne yerine getirirler. Mesela damatlarını bize göstermedikleri gibi, kendileri de olsa olsa iki üç defa, o da belki tesadüfen görmüş, tanımışlardır. Gariptir ki ölünceye kadar beraber

yaşayacak bu insanlar, bu önemli işe başkalarının kılavuzluğuyla, başkalarının aracılığıyla girişirler. Sonra mesela bir kayınpeder, damadını düğünden sonra görüp hiçbir şeye benzemediğini artık hatayı tamir etmek mümkün olmadıktan sonra anlar ve kabul eder. Mesela evimizi kiraya vereceğimiz zaman meraklı olanlarımız bizzat teşebbüs eder, gider kiracıları görür, konuşur da sonra sevgili, kıymetli evladını kocaya vereceği zaman çoğunlukla yalan olduğu belli olan, başkalarının tanıklığı, başkalarının incelemeleri, başkalarının yol göstermesiyle ikna olur.

Kocamız olacak bu genç, önce mektebe gidinceye kadar, yani en çok, en çok on yaşına kadar bizim gibi, yani kızlar gibi, belki bir takdir ve itinayla büyütülür, fakat mektep hayatı onu makinesine alınca o çocuğun üzerinde ana baba etkisi hemen kaybolup mektep etkisi, yani her biri başka bir köşeden, başka bir mahalleden, başka bir cins aileden gelmiş yüzlerce çocuğun karışık olarak meydana getirdiği etki altına girer. Mekteplerimizin idareleri âciz oldukları, gösterişe önem verdikleri için öğrencinin bu etkiyle kabalığa, hoyratlığa, ahlaksızlığa eğilimli hallerini âdetleri ve zemini uygun bularak tam bir hararetle bu çocuğun üstünde serbestçe uygular. Bunun için bugün mektepten çıkan her genç, mektep hayatının sonucu ve zorlamasıyla genellikle kaba, bizim ana kucağında ekseriya büyük bir itinayla artırılmış meziyetlerimizi takdirden âciz, bildiğimiz insanlara az çok yabancı, musikiden habersiz bir adam olur. Sonra hiçbir fikrimiz uyuşamaz, çünkü evlilik yapılırken soruşturulan şey yalnız mevki, yalnız servet ve yalnız namus meselesidir. Ahlak ve tavır, eğilimler ve fikirler bizim için o kadar önemsiz şeylerdir ki bahse bile layık görülmez. Düşünmezler ki hayat yalnız bunlardan oluşmuş ve yalnız bunlardan ibarettir. Oldukça zengin görünen, söylentiye göre namuslu ve iyi hal sahibi bir erkeğe kıymetli kızlarını hemen, tereddüt etmeden verirler. Senelerden beri bir çiçek gibi naz ve nimet içinde yetiştirilmiş yavrularını bu adamın kollarının, daha doğrusu pençelerinin arasına atarlar. Sonra üç gün içinde

gerçekleşen felaketle bedbaht, ağlamaklı olan çocuklarının matemini pişmanlık ve azap içinde senelerce tutarlar. Bugün ailelerimizin yüzde doksan dokuzu uygunsuzluk, geçimsizlik içinde feryat ediyor ve sonra bunu hemen her aileye has kaderin uğursuzluğuna bağlıyorlar. Bilmiyorlar, düşünmüyorlar ki kader bizim kendi hareketlerimizin sonucuna kendimizin verdiği bir isimdir. Bütün çektiklerimizin yalnız kendi sersemliğimizin sonucu olduğunu bilmek istemeyerek kendimizi sorumluluktan kurtarmak için uydurulmuş bir sözdür. İşte böyle kadere bağladığımız bu sefalet içinde âcizlik ve ıstırapla sürünüyorken buna nazaran önemsiz, görünürdeki sefaletlere karşı duygusuz kalamayan bütün millet, samimi hayatını harap eden bir yaraya karşı tevekkül ve ihtiyat içinde sükût ediyor.

8 Temmuz

Onları bilhassa sofradayken gördükçe ne kadar hoşuma gidiyorlar.

Bu dört kişi, bir ailenin birbirlerine bağlı ve samimi olması lazım gelen efradı, birbirlerine karşı birer kin ve garez ocağı gibi daimi bir infilak halinde... Mesela bu akşam hanım sofraya arkasına narçiçeği kurdelelerle süslenmiş bir robdöşambr giymiş, yarı dekolte, boynu ve saçaklarına aynı renkte birer kurdeleden gül takmış olarak inmişti. Nigâr'la Abdi bana bu hali işaret ederek katılıyorlardı. Amcam bunu görür görmez burnundan sular akmaya başladı, sonunda kendini tutamayarak, "Hanım yine nedir bu halin, rica ederim... Zuhuriye[1] çıkar gibi zıppadak alev alev karşıma çıkınca gözlerim kamaştı. Aman rica ederim efendim, yaşına bak da bari sen yapma. Bilirsin ki ben kırmızı rengi hiç sevmem, bu kıza da, meluna da her vakit darılırım... Bu gece

1 Zuhuri: 19. yüzyılda ortaoyununa ve bu oyunda taklitçilik yapan kişiye verilen ad.

biraz sıkıntım var. İnat gibi, benimle alay eder gibi böyle bir kıyafete girilir mi?" dedi.

Bu hücum üzerine hanım kıs kıs gülen Nigâr'la Abdi'nin ve benim yanımda pek fena bozulmakla beraber işi şakaya vurmaktan başka bir çare bulamayarak, "A ilahi bey, hiçbir şeyimize rahat vermezsiniz, estağfurullah, size karşı inat değil..." sözleriyle karşılık verdi, fakat sofranın neşesi tabii olarak kaçmıştı, yemek inatçı, huzursuz bir sessizlik içinde yenildi.

Acaba bütün ailelerimiz bu halde mi? Bir kere hanım, amcamın iki evvelkisi vakitsiz öldüğü için üçüncü defa evlenmesinde kırk, kırk iki yaşlarında bakire olarak aldığı, İstanbul'un kibarca ailesine mensup bir kadıncık... Bu hanım babasının son günlerine doğru, evde bulunan bir halayıktan nasılsa peyda olmuş ve çocukluğunu babasının asıl zevcesi tarafından nefret ve öfkeyle, türlü kötü muameleyle geçirmeye mecbur olmuş, sonra babası ölünce amcasının merhametine sığınmış ve bu adam da kardeşinin böyle adi bir halayık mahsulüne hiç önem vermediği için kırk yaşına, yani amcama gelinceye kadar orada bir sığıntı gibi vakit geçirmiş... Bu yaşa kadar her nedense kısmeti çıkmamışken hayırsever bir dostun hararetli bir tavsiyesi sayesinde bu iki hayat goncası birbirine nasip olmuş... Kendisi ufak tefek, uzun boylu olan amcamın omzuna zorla yetişecek bir boyda, son derece esmer ve son derece zayıf bir yapıda, saçları beyazı siyahına eşit derecede ve kalın telli olup bu varlığa renksiz, manasız bir de maneviyat ilave edilirse meydana gelecek halde bir kadındır.

Nigâr'ın söylediğine göre evliliğinin ilk günlerinde saçlarını itinayla boyayarak beyazlarını saklamaya önem verirken, şimdi gebe kalıp da artık bu gibi ayrıntılarla uğraşmaya kuvveti kâfi gelmediği için, olduğu gibi meydana çıkarmaya ve saklamamaya başlamış. Nigâr'ın kahkahayla gülerek anlatmasına göre geldiği vakit üç robdöşambrı varmış, biri pembe, biri mavi, biri yeşil. İlk gelinlik günlerini bunlarla süslemiş, her gün birini giyer, saçlarını boyar, maşayla kıvı-

rır, aralarına enli yünlü saçlar takar meydana çıkarmış... Nigâr her gün onun gelinliğini güle güle anlatır ve "Kırk yaşında kartaloz karı duvağıyla gelmişti," diye tekrar eder.

Kendisi âciz bulduğunu son derece zalimane bir alaycılıkla ezer, fakat asıl alay edilecek şeyin kendi hal ve hareketi olduğunu görmez; hep Nigâr'ın sözlerine göre, okur mu okumaz mı, şık mı değil mi, Fransızca bilir mi bilmez mi belli olmayan bir varlık. Fransızca bildiğini bir kere ağzından işitmiş olduğum "Jö perdü mon Franse"[1] tuhaflığından ve ağzından hiç düşmeyen "şerim"[2] hitabından anlar gibi oldumsa da okuyup okumadığına ve şık olup olmadığına dair bu kadar kuvvetli bir delil gösteremem. Hakikaten giyinmesi, ahlakı pek garip ve dengesiz. Herkese karşı alaycı olan hanım, yalnız kocasına ve kocasının haklı haksız, acı tatlı hücumlarına karşı gözle görülür bir zaaf içinde olurken ve herkese karşı riyakârlıkla nazik görünürken, ev halkı ve bilhassa Nigâr için pürşiddet oluyor, ağzına geleni püskürüyor. Nigâr'la arası daima en zehirli bir kavgayla açıktır.

Hanımın üvey kızına bu muamelesi kendi anasına ettiği muameleye nazaran bin kere affa layıktır; kendisini doğurduktan sonra hanımı tarafından evden kovulmuş olan anası zaman geçince tekrar efendisinin evine gidip gelmeye başladığında, azmine mi yoksa alçaklığına mı verilecek bir gaddarlıkla evden onu tekrar kovdurmuş ve bugün hâlâ herkese anasını ölmüş bildirerek yanına kabul etmiyor. Bu her ne kadar herkes için adi bir halayık olsa bile kendisi için bir valide olması bakımından onu bugün sokaklarda bırakması, özellikle gelin olduğu vakit kendisini bir kere olsun görmek için yalvara yalvara müracaat etmiş olan bu kadını "Benim anam yoktur!" diye reddetmesi kendisi hakkında hiç iyi bir fikir peyda etmiyor.

Nigâr Hanım'a gelince, amcamın bugün yirmi iki yaşında bulunan kızı tam kendisinin yetiştireceği bir asalet ve

1 (Fr.) *J'ai perdu mon français*: Fransızcamı kaybettim.
2 (Fr.) *chérie*: Tatlım.

temizlik timsalidir. Bu gayet zayıf, renksiz, çakıra bakar hıyanetle parlayan gözlere sahip, göğüssüz, saçları az bir kızdır. İnatçı, bütün İstanbul kızları gibi son derece dedikoduya düşkün, anasız geçen çocukluğunun ve babasının garabetleriyle yıpranmış gençliğinin bütün zorluklarıyla dolu terbiyesi, devamsızlık, tembellik, yeteneksizlik yüzünden esassız, düzensiz tahsiliyle bugünkü genç kızlarımızın bir kısmının parlak bir örneğidir. Sabahleyin uyanıp da yatağından kalkmak aklına gelince, yüzünü yıkayıp yıkamadığını bilemem, fakat saçlarının günlerce tarak görmediğine eminim. Akşamlara kadar saçları düğüm içinde, darmadağınık, taranmamaktan keçe gibi olmuş, aralarında bir iki gün önce taktığı çiçeklerin kuruları kalmış bir halde gezer; fevkalade terlediği için ter kokuları ve çeşitli kötü kokular barındıran yatağından yayılan ağır havayla ağzına kadar dolu olan odasının pencere ve perdeleri sıkı sıkı kapalı durur, burası haftalarca süpürge görmez... Hatta geçenlerde odası süpürülürken tavanın dört köşesini işgal etmiş örümceklerin cibinliğinin içine bile ağ kurmuş olduğu meydana çıktı.

Dünyada bu kızın pisliği tarif olunamaz ki... Mesela bir gün yemek odasına giriyordum, kendisini masanın üzerinde duran geniş ağızlı sofra sürahisine ellerini sokmuş, yıkarken gördüm. Benim odaya girdiğimi ve bu hali gördüğümü fark edince bozularak ve ellerini eteklerine kurulayarak dışarı çıktı. Akşama kadar yalınayak, perişan, kıyafetsiz, gecelik entarisiyle evin ötesinde berisinde sürünür; akşam olup da yemek vakti yaklaşınca tuvalet başlar; bu tuvalet gaz boyaması[1] tükürüklenerek yanakların kızartılması, saçların taranmadan yalan yanlış tepesine kalkması, arkasına terli, lekeli bir bluzun geçmesinden ve hepsinin üzerine pudrasını çekmesinden ibarettir. Mesela vakitsiz, rastgele, canı istedikçe karnını doyurduğu için sofrada yemek yemez; en sevdiği ve hemen her gün yediği şeyse soğan salatasıdır ve canı

1 Gaz boyaması (tülbent): Son işlem olarak gazyağına sokularak boyası sabitlenmiş, genellikle kırmızı renkte başörtüsü.

istediği zaman mutfağa inip bir salata yaptırarak tepsiye koyar, bunu kapınca odasına çıkar ve genellikle yatağının içine girip bunu yemekte bir zevk bulur. İlk geldiğim günün ertesi sabahı ilk neşe ve samimiyetle onun odasına koşmuştum; odayı o kadar kokuşmuş, o kadar murdar buldum ki hayretle dondum kaldım... O ise bana, "Aman yaklaşma, şimdi sarımsak yedim de, rahatsız olursun..." deyince hayretime cevaben, "Şişmanlamak için her sabah bir diş sarımsak yutuyorum da..." diye açıklama yaptı. Nigâr'ın akşama kadar işi gücü pencerenin kafesine yapışarak elinde dürbün geleni gideni seyretmek, bunların her birine birer isim koymak ve zannederim bunlardan bazılarıyla hırsızlama peyda olmuş göz aşinalığını ileri götürmek için çalışmaktı.

Abdi Bey ince uzun, deve boynu gibi yüksek boynu, kemikli yüzü, yumurta başı, sivri burnuyla, ilk başta insana bir zekilik vaat ediyor gibi keskin bakışlı çakır gözleriyle oldukça özellik sahibi gibi görünüyor; fakat üç çift söz söyler söylemez mevcudiyetinin babası gibi boş ve beyhude olduğu hemen ortaya çıkar. On sekiz yaşına kadar devam ettiği okulların hiçbirinden diploma almayı başaramamış ve garibin garibi olmak üzere dört sene yatılı devam ettiği Fransız okulundaki tahsilinden ve evde özel hocalardan aldığı Fransızca derslerinden sermaye olarak yüze kadar doğru dürüst sayamadığı gibi, zannederim alfabeyi de doğruca hatırlayamaz. Nihayet son mektebinden de galiba kovulduğu vakit babasının rica ve istirhamlarıyla gümrüğe kabul olunmuş, bugün oraya devam eder, galiba da üç yüz elli kuruş kadar bir maaşı var.

Ve sonra bu beyefendi bugün çenesinin yorulmak bilmeyen kuvveti sayesinde, bulunduğu yerlerde sesini öttüre öttüre kendisini etrafındaki cahil adamlara bir şey olarak gösterir; tembel, beceriksiz olmakla beraber cüretkârlığı sayesinde faal görünür, hatta köyün İttihat Kulübü üyeleri arasında önemli bir mevki ve itibarı olduğunu kendisi söylüyor. En gelişmiş huyu yalancılıktır. Bu cüret ve yalancılığı sayesinde herkesi sözlerine inandırabilir, bu yalanlar

her türlü manadan uzak, gayet eblehçe iddialarla dolu şeylerdir. İstediği kendisini bir şey gibi göstermekten ibaret olduğu için mutlak kendisinin methiyle başlar, kendisinin methiyle biter.

Şimdi bu dört üyeden oluşan aile efradının birbirlerine karşı muhabbetten çok düşmanlık ve alayla donanmış olarak sofrada oturduklarını düşününce, bilhassa her birinin özelliğini, fikrini, emelini benim kadar bilince, bu gülünç ciddiyet içinde her birini kendisinden ve kendi hayatından memnun ve büyüklük taslar görüp de gülmemek nasıl mümkün olur? Bunlara bakarken bütün eğilimleri ve alışkanlıklarıyla, o kadar gurur duydukları gelenekleriyle toplumsal bir yapıyı görür gibi oluyorum. Gülüyorum gülüyorum, sonra ani bir aksi tesirle harap ve bitkin, ağlamak istiyorum. Bunların arasında yaşamak ne çaresiz bir sefalet yarabbim! Hepsi bir türlü ve hepsi birbirinden beter...

10 Temmuz

Bu evin hayatı hiç insan hayatına benzemiyor. Bir kere hiçbirisi diğerini sevmiyor, hiçbirinin diğeri hakkında iyi düşüncesi, iyi bir tutumu, iyi niyeti yok; hepsi birbirine düşman... Bu hayatın içinde yaşadığım sürece İzmir'deki aile hayatımızı, ondaki samimiyet ve yüceliği kutsamaktan geri kalamıyorum. Hepimiz birbirimizi nasıl sever, nasıl değer veririz. Mesela her birimiz ayrı ayrı diğerinin en küçük bir arzusunu yerine getirmek için büyük fedakârlıklara nasıl memnuniyetle razı oluruz. Halbuki burası bir savaş meydanı... Nasıl tahammül ediyorlar bu daimi azaba, didişmeye nasıl muktedir oluyorlar? Bir kere ana baba birbirlerine ve evlatlarına, sonra evlatlar ana ve babalarına, daha sonra iki kardeş birbirine karşı en zehirli bir husumetle pürateş... Baba için evlatları hiçbir işe yaramaz, hayırsız, sefil şeyler... Zavallı adam düşünemiyor ki kendi gibi bir babanın evladının bu ahlak, bu eğilimler içinde, bu didişme bu sövüşme

arasında başka türlü olma ihtimali yoktur. En küçük fırsatlarla avazı çıktığı kadar haykırarak, "Hay Allah belanızı versin! Ulan siz adam olmayacaksınız hiç!" diye kükredikçe güleceğim geliyor. Sanki kendisi bir adammış gibi... Çocuklarını kendi kötü örneğiyle, kendi ahlaksızlığıyla harap ve berbat etmiş, sonra bu halden onları sorumlu tutuyor. Bir evde aile hayatı bu ev kadar bozuk ve düzensiz olursa o hayat içinde büyüyen çocuklar nasıl bir terbiye kazanabilirler? Mesela, "Ananıza hürmet ediniz asi evlatlar!" diyor da sonra o anayı en küçük bir öfkesine yenik düşerek, yalnız çocukların yanında değil, hizmetçilerin yanında bile en adi, en pis sözlerle rezil etmekten çekinmiyor.

Evladı için baba hayırsız, zalim, inatçı, kendilerini çıplak, aç bırakan, hiç babalık etmemiş bir adam... Gerçekten Amca Bey, mesela kızının elbiselerine, eşyalarına gramofon plakları kadar önem vermiyor; Nigâr'ın ayağına giyecek ne çorabı ne de terliği var... Babasına sorsan kabahat yalnız onundur. Tutmasını bilemiyor, kaybediyor, sonra pis ayakları çok terlediği için çorabı giyer giymez çürütüyor, parçalıyor, çıkarıp bir tarafa atıyor; buna ise kendisinin aldığı iki bin kuruş maaş değil, Bank Ottoman[1] bile dayanamaz.

Nigâr'a sorsan senelerce kendisine bir şey alınmıyor, bu genç bir kızdır, bir şey ister mi istemez mi hiç dikkate almaya layık görünmüyor, sanki o babasının evladı değilmiş... En doğrusu bunların hangisine inanacağını insan şaşırıyor. Mesela Nigâr gömleksizlikten şikâyet ederken hanım bir gün bana birtakım patiska parçaları gösterdi ki Nigâr için alındığı halde biçmesini ve dikmesini bilmediği gibi kibirden ve tembellikten kimseye de biçtirmeyerek öyle günlerce, aylarca toz toprak içinde süründürüyor ve sonra giyecek gömleği kalmadığı için hanımın gömleklerini çekip çekip giyiyormuş. Şimdi bu hali gözümle görmediğim için hangisine acıyıp hangisine hak vereceğimi ben de şaşırdım.

---

1 Bank Ottoman: Osmanlı Devleti'nin finans ihtiyacını karşılamak için 1856'da kurulan ve Merkez Bankası işlevi gören banka.

Velhasıl Nigâr için anası bir kere üvey ana olduğu için, sonra da kendisine karşı davranışından dolayı dünyanın en fena, en adi kadınıdır; her fırsatta birbirlerini küçük düşürmekten çekinmeyen bu iki düşman arasında ne fena bir hayatım var... Nigâr ona göre pasaklı, huysuz, tembel, miskin bir kız; Nigâr'a göre o kart, kendini beğenmiş, beceriksiz, kırk yaşına kadar kocasız kalmış, kendi gibi kadınlarla ahlaksız münasebetler beslemeye alışmış, huysuz bir halayık piçinden başka bir şey değil. Ekseriya hiddetlendiği vakitler, "Ne olacak efendim, halayıktan olmuş, kırk sene sığıntı gibi yaşamış bir kadının hanımlığı elbette bu kadar olur!" der. Hepsi beni yalnız buldukça derdini döküyor ve kendini mazur, zavallı, merhamete layık göstermek için çalışıyor. Bunların kendi rivayetlerine bakılsa bütün fenalıklar kendisine yapılmış ve o zavallı sabır ve tevekkül içinde tahammül ediyor. Sonra hepsi de iftiradan çekinmeden abartarak ötekilerin günahlarını, geçmiş hayatlarını anlatıyor. Mesela Abdi için Nigâr şu ve şu olaydan dolayı utanmaz, rezil ve ahlaksız bir kızdan başka bir şey değil, buna karşılık Nigâr için de Abdi hayvan, dolandırıcı, ahlaksız bir oğlandır.

Birbirleri hakkında bu kadar fena fikirleri olan insanların birbirlerine asla hitap ve tebessüm etmemeleri lazım gelirken, öyle zaman olur ki bunların şefkat ve muhabbetle birbirleriyle konuştuklarını görürüm. Mesele şu ki bu devam eden savaş içinde birbirlerine karşı adeta yüzsüz olmuşlar, ne evlatlık, ne kardeşlik, ne babalık kalmış!.. Hatta ne de insanlık!

11 Temmuz

Bu akşam vukuat sahnemiz zenginleşti. Bir misafirimiz vardı. Hanımın akrabasından Mehmet Behiç Bey ki Amca Bey'in mantıksızlığına örnek olmak üzere şimdiye kadar Nigâr'ı kaçırmadığı gibi bu gece beni de çıkardı. Bu bazı

eserleriyle kendisini tanıdığım genç şairlerimizden, yirmi beş, yirmi altı yaşlarında, uzunca boylu, düzgün vücutlu, zarifçe bir genç...

Nigâr bana kendisinden birçok defa bahsetmiş ve onun hanımın akrabası olduğunu, birkaç defa kendilerine geldiğini ve babasının kendisini kaçırmadığı için görüp görüşmüş olduğunu söylemişti. Ben önce önem vermedim, halbuki sofrada, sonra salonda konuştukça fikri ve sözleri oldukça hoşuma gitti. Evvela sofrada Amca Bey'den vakit buldukça söylediği sözler dikkatimi çekti. Her sözüyle sanki benim bütün fikirlerimi savunuyor gibiydi. Amcam ağırbaşlı bir eda verdiği sesiyle homurdanıyor, Abdicik akşama kadar ötede beride rastgele savurduğu yalanlarla boşalmış midecíğini doldurmakla meşgul, hanımla Nigâr kim bilir ne gibi fikir ve hislerin içinde sakin duruyorken ben gözümde birdenbire bir önem kazanmış olan bu gencin gözleriyle kendimizi ve hayatımızı gördüm ve yemin ederim ki utandım. Hemen haykırarak, "Yok, yok ben onlardan değilim!" demek istedim.

Behiç Bey bir gazetede hanımlarımız hakkında bir makale yazmış; tabii hürriyet devrinin icaplarından olduğu üzere hanımlar da buna şiddetle karşılık vermişler ve kendisine acı, hatta nezaketten pek uzak hitaplarda bile bulunmuşlar...

Amcam malum kendini beğenmiş tavrıyla, "Canım efendim, hatrıâlinize toz toprak konmasın, ama doğrusu siz de hak etmişsiniz, ne lüzumu var değil mi ya, İslam'ın örtülü kadınlarını böyle lüzumsuz yere aşağılamak nezakete, hele bir erkek şanına yakışır şey midir... Bunlar işte hep bizim genç beylerimizin münasebetsizliği... Değil mi efendim?" dedi. O zaman Behiç Bey karşılık olarak dedi ki: "Aman efendim, lütuf buyurunuz, bir kere nezaketsizlik ve aşağılama bendenizden çıkmadı ki... Benim makalemin manası yanlış yoruma uğradı."

Fakat bir kere fikrine koyduğunu da silmek mümkün olmayan amcam, gazetelerde görüp de mutlak ezberlemiş olduğu bir sözü söyler gibi başını kaldırıp gözlerini süzerek:

— Evet, haydi kabul edelim ki kadınlarımız iddianız gibi cahil ve idraksiz şeyler olsunlar, fakat rica ederim bunun kabahatini kime yükleyebiliriz? Kabahat kadınların mı, yoksa onları bu halde bırakan siz beylerimizin mi? Kendilerine hücum edeceğinize acımak ve doğru yolu göstermek hakkaniyete daha muvafık olmaz mı?

Buna karşı Behiç Bey kendini müdafaya ve kadınlar hakkındaki fikrini açıklamaya mecbur oldu:

— Elbette, elbette... Ben hiçbir vakit kendilerine hücum etmedim ve kadınlarımızın hayat şartlarına en derin sızlayan kalplerden biri de benim kalbimdir. Kadınlık kutsal ve kıymetlidir, çünkü evvela hayatı, sonra da saadeti kendilerine borçluyuz. Bunun için onlara layık oldukları yüce mevkiyi vermeliyiz. Bazı eserlerimde bir veya birkaç yahut daha doğrusu bir sınıf kadınların aleyhinde bulunduğum için beni kadınlık aleyhinde zannetmek büyük bir hata olur. Ben bu hayat şartlarından memnun olmayıp da şikâyet edenlere saldıran kadınların karşısındayım. Avrupa'da kadınlar seçim hakkı, memuriyet hakkı istiyorlar... Biz ise onları burada refah ve saadet hakkından değil, hayat hakkından mahrum bırakıyoruz. Zira karanlık evlerinde yosunlanan kadınlar için hiç kimse yaşıyor diye iddia edemez. Evler böyle... Sokağa gelince, bugün namuslu bir kadın sokağa çıkma mecburiyetini azap olarak bilir. Çünkü azıcık temiz ve şık oldu mu bütün erkekler tacizkâr tavırlar ve bakışlarla kendisini durmadan rahatsız ederler. Bu tacizi dil ve hatta elle yapmaya kadar küstahlığa götürenler de olur. Sonra da bazen kadın olmak itibarıyla süse düşkün olan zavallıların kıyafetlerine hücum olunur; hükümet ikide birde kim bilir nasıl garip fikirler ve akımlara yenik düşerek bu hücumu teşvik edecek beyannamelerle bu hareketi kızıştırır. O zaman biraz modaya uygun bir kıyafetle sokağa çıkan kadınlar için her adımda küstah bir taciz muhakkaktır. Kadın, erkek, ihtiyar, genç, bey, ağa... Herkes... Kızlarını, karılarını aynı kıyafetle sokağa çıkaran adamlar bile, bu zavallıya lanet bakışlarla bakarlar. Bu ise hiç hayat değildir, yalnız bir işkence... Eğer

ahlaksa bu yalnız kıyafetle şart değildir. Mesela bol çarşaf giyen kadınların içinde kötüleri yok mudur? Şık bir kadın adap ve terbiye içinde giderken, niçin itiraza maruz kalsın? Dar çarşaf giyen kadınlar bence bunu yalnız modaya ve süse düşkün olduğu için giyer. Yoksa, eğer kendini göstermekse eskiden hanımlarımızın giydikleri aşağısı bol, fakat göğüs kısmı tamamen açık feracelerin daha ayıp olması lazım gelir.

İstanbul'a geldim geleli ilk defa fikrime uygun bir adam görmüş, ilk işittiğim bu sözler beni o kadar minnettar etmişti ki tarif edemem. Behiç Bey bu sözleri söylerken ben amcamın yüzüne bakıyordum. Önce bu lakırdıları hiddetle dinliyor, bir cevap verecekmiş gibi sabırsızlıkla yutkunuyordu; Behiç Bey'in yüzüne bakmayarak bir taraftan gözü sofranın başka yerlerinde dolaştığı halde diğer taraftan kesik kesik, "Evet efendim... Evet, evet," gibi söyleniyordu. Nihayet fikrine bu kadar muhalif sözlere dayanamayarak, bunları lakırdıyla iptal edemeyeceğini de bildiğinden hiddetini Nigâr'dan aldı. Evvela Behiç Bey'i susturmak için, "Lakırdınızı mum makasıyla kestim efendim," deyip sonra Nigâr'a dönerek, "Kız ulan ne kaba şeysin be! Bir saattir sana dikkat ediyorum, nasıl yemek yiyiştir... Allah aşkına şunun tabağına bakınız... Ulan biraz babanıza bakın da nasıl yemek yenir, sofrada nasıl oturulur, bunu olsun öğrenin be!" diye uludu.

Kendi gibi bir yabancının yanında bu kadar büyük bir genç kızın böyle azarlanmasını gayet garip bulurmuşçasına acı acı amcamın yüzüne bakan Behiç Bey'e karşı kendini mazur göstermek ister gibi şikâyetle:

— Aman efendim, bunlar adam olacak şey değil ki! Zatıâlileri neyse, yabancı değilsiniz, fakat bunlar yabancılar yanında da yapıyorlar ve insanı yerin dibine geçiriyorlar...

Sofradan kalktık. Salonda toplanıldı, her zamanki gibi amcam ayaklarını başka bir sandalyeye uzatarak hanımın getirdiği enfiye kutusuyla mendilini kucağına yerleştirdi, Abdi babasının nargilesini doldurup hazırlamakla meşgul, Nigâr sofradaki hücumdan suratı bir karış asılmış, her gece

kendisine ait olan kahve pişirme vazifesini lanet lanet yerine getirmekteyken biz salonda oturduk.

Beni son derece mutlu eden bir hal, Behiç Bey'in amcamın bizim itirazsız kabule mecbur olduğumuz her sözüne serbestçe itiraz etmesi ve karşılık vermesiydi. Bu hal ile amcam ağzını açıp da ilk sözü söyler söylemez yine bir tartışma çıktı. Amcam her zamanki gibi Behiç Bey'in itirazlarına, "İlahi çocuk! Evladım, böyle her şeye itiraz etmek pek fena bir huydur," diye güya bu huy kendisinde fevkalade bir inatla hükümran değilmiş gibi manasız savunmalarla uğraşıyordu. Behiç Bey de son derece inatçı olduğundan olacak ki onun sözlerinin çürüklüğünü inkâr edilmesi mümkün olmayacak şekilde ispat için çalışıyordu.

Bu esnada amcamın nargilesiyle kahveler göründü. Ve Abdi'yle Nigâr da bir sandalyeye oturdular. Şimdi hanımın müdahalesiyle söz Abdi'nin tiyatrosuna gelmişti. Oraya gittiğimizi duyunca Behiç Bey merakla sordu:

— Nasıl bari memnun oldunuz mu efendim, kalabalık var mıydı?

Hanım cevaben:

— A şerim, ne güzel eğlendik bilsen... dedi.

Fakat amcam kendisine edilen itirazların acısını çıkarmak için:

— Canım efendim, hiçbirinizin sözü birbirine uymuyor ki... İnsan ne fikir edineceğini şaşırıyor. Sen, "A şerim ne güzel eğlendik," diyorsun. Sonra Pervin hiç beğenilecek bir şey olmadığını iddia ediyor, dedi.

Hanım bunun üzerine omuzlarını küçümsemeyle kaldırarak:

— A şerim, Pervin'in zaten neyi beğendiği var ki, o canım Göksuyu'na gitti de keşke gelmeseydim diye pişman olmadı mı? O sefirlerin bile kayıklarla gelip beğendikleri, bütün İstanbul'un bir tanecik kibar mesiresi olan dereden de bir şey anladı mı?

O zaman ilk defa Behiç'in gözlerinin bende toplandığını gördüm ve itiraf ederim ki ruhum memnuniyetle titredi. Ve bana hitap eder gibi:

— Ben de ne Abdi'nin tiyatrosunda ne de Göksu'da beğenilecek hiçbir şey göremem! Birisi hanımlarımızı belki eğlendirecek kadar sade, yüzeysel oyunuyla, diğeri ise İstanbul zevklerinin hemen hepsinde olan adilikle, kendine hürmet eden ve ince zevkli bir hanımı eğlendiremez. Göksu... Lakin burası baştan başa bir mısır tarlasıdır. Göksuyu'nu emsalsiz tatlı mısırı için pisboğaz bir kadın belki sever... Manzarasının bazı noktalarda güzelliğini inkâr edemem, oldukça güzeldir. Fakat o ellerinde tutukları mısırı sabahtan akşama kadar kemiren hanımlarla, bunlar için oraya gelen erkekler arasında demin söylediğim gibi kendine hürmet eden bir hanımın nasıl ve ne ile eğlenebileceğini anlayamam.

İtirazın kendisinden hanıma dönmesine memnun olan amcam nargilesinin marpucuyla âşıkane oynuyor, Nigâr sağırmış yahut hiçbir şey anlamıyormuş gibi suratla susuyor, Abdi işittiklerini küçümser gibi alaycı, fakat gerçekte acz ve sıkıntı içinde soluyordu.

Savunma için çırpınan hanıma karşı Behiç Bey devam etti:

— Bence hükümet İslam hanımlarının ahlakını muhafaza etmek fikrindeyse kıyafetlerine karışacağına, onlara böyle seyir yerlerini yasaklamalıdır. Sizin sefirlerinize gelince halacığım, emin olunuz ki onların hiçbirisi oraya sizin zannettiğiniz gibi eğlenmek için değil, belki Türklerin nasıl eğlendiğini görmek ve gelip giderken biraz hava almak için gelirler. Çünkü siz onların böyle kokmuş değil, hakikaten cennet kadar güzel ve ne kadar temiz ne dereleri vardır ve bu derelerde ne temiz ve ne güzel eğlenceleri olduğunu bilseniz... Bir kere burası bir dere değil, kokuşmuş bir bataklıktır. Bizim kadınların çoğu oraya koca koca kazanlarla kendilerine mısır yetiştiremeyen mısırcı için gelirler. Başka bir şey değil...

— A, ilahi şerim! Bu da pek tuhaf... Mısır yemek de ayıp bir şey mi, doğrusu mısıra hele Göksu mısırına bayılırım.

Burada Amca Bey nargilesini keyifle çekerek:

— Hanım, sen oranın gelini miydin ki bu kadar savunuyorsun? diye alay etti.

Buna karşılık hanım hafifçe kızararak:

— A bey, onu bana söylemezlerdi, Naşit Paşa'nın kızına söylerlerdi, ben niçin Göksu'nun gelini olacakmışım...

Amcam bu sözün üzerine gürledi:

— Velhasıl Behiç Bey'in bu hususta hakkı var... Hükümet Müslüman kadınlarımızın ahlakını korumak için bu hali yasaklamalı! Ne demek efendim, güzel ahlakımız mahv ve berbat oluyor. Küçücük kızların bilmediği edepsizlik yok. Daha çarşafa girmeden öğrenmedikleri rezalet kalmıyor... Bilmem ki büyüklerimiz bu meseleyi nasıl düşünemiyor?

Buraya gelince bu kadar ciddiyet kendisini hararetlendirmiş olmalı ki Mari'ye seslendi:

— Mari, bizim Kalo Nero[1] hasırlısından bana bir bardak su koy! Ama koyarken sakın bardağın içine düşme ha! tuhaflığı lütuf buyruldu.

Bir erkeğin güzelliği zekâsından ibarettir sözü ne kadar doğru bir söz, işte bu gece Behiç Bey bütün söylediği sözlerle gözümde bir üstünlük kazanmış oldu. Onun önceden dikkat etmediğim her halinde sonradan bir başkalık hissediyor ve keşfediyorum. Boyunbağının rengine varıncaya kadar apayrı bir zarafeti var. Mesela kıyaslamak mümkün değil ya, Abdi nerede? Birisi senelerce ihtimam ve itinayla gelişmiş asil ve renkli bir çiçek, diğeriyse adi bir tarla otu... Birisi en ince, en şuh, en nazlı renkler ve kokularla ruhları ve bakışları çekiyor, öteki ise renksizliği, manasızlığı, yavanlığıyla benzerleri arasında kaybolan yabani bir bitki... Ne farklar, nasıl farklar var yarabbim... Bakışına, gülüşüne kadar, hatta fesinin şekline, rengine kadar, o kadar, o kadar başka ki...

Velhasıl gecenin bu geç saatinde şu kalemi ruhum bu memnuniyetle hâlâ titrerken bırakıyorum. İşte İstanbul'a geldim geleli ilk memnun gecem bu gecedir!..

---

1 Kalo Nero: Mora Yarımadası'nın güneyinde bir yerleşim yeri.

14 Temmuz

Bugün yine misafirlerimiz vardı, beş genç hanım... Nigâr'ı ziyarete gelmişler, ben de refakat ettim. Bunların beşi de on sekizle yirmi arasında genç, oldukça güzel, oldukça aydın kızlar. Önce her birisi oturduğu semte ait rivayetleri ezber bir ders okur gibi, hepsi de kendi söylemek, ötekinin sözlerini keserek aktarmak için didiştiler.

Bunların arasında birçok vukuattan haberdar oldum. Fakat ben aralarında biliniyor olan ayrıntıların çoğuna yabancı olduğum için inceliklerine giremiyordum. Kırmızıya çalan sarı ve gür saçlı, gayet beyaz tenli, kumral kaşlı birisi –ki Nimet Hanım diye çağırıyorlar– lakırdı arasında birdenbire fevkalade bir çırpınmayla:

— A, işittiniz mi? dedi. Ferhunde'nin başına gelenden haberiniz var mı?

Nigâr'ın gösterdiği bir resmin üstünde toplanmış olan ötekiler şimdi birden Nimet'e döndüler. "Ne olmuş? Ne olmuş?" diye üşüştüler. Hepsinin dikkatini çektiği için memnun olan Nimet, bu fırsatın saadetiyle yüzü, gözleri parlayarak neşeyle anlattı:

— Efendim, geçen hafta yine her zamanki gibi son derece şık olarak gezerken taciz etmişler... Gerçi Ferhundecik herifin başına iki şemsiye indirmiş, etrafta herife layık olduğu cezayı vermeyerek bu hale alık alık bakan bir sürü hayvana haykırmış, söylenmiş... Fakat kaç para eder! Herif kabahatini bastırmak için şirretliğe kalkmış, güya Ferhunde'nin kıyafetine itiraz ediyormuş gibi görünmeye çalışarak, ağzı köpük içinde, gözleri dönmüş, "Bu ne, bu ne... Gâvursan git gâvurların içinde yaşa!" diye ulumuş. Gürültüden yetişen polisler herifi alıp götürürlerken Ferhunde'nin kopardığı kıyametlere herif de en kaba küfürlerle karşılık vermiş.

Bu hanımların hepsi de bu maskaralığa son derece kızdılar, Nimet'in sözü bittiği vakit tekrar birbirine karışan lakırdılar arasında hep birden söylenmeye başladılar. Birisi öfkeden köpürerek erkeklere, onların bu baskısına karşı

lanet ediyor, diğeri bugün hanımların sokakta böyle bazı hödüklerden gördükleri tacizden kurtulmak için Afrika vahşileri arasında yaşamaya razı oluyor, bir başkası kendisine uzanacak elleri parça parça edeceğine yemin ediyor, velhasıl her ağızdan başka bir ses çıkıyordu.

Nimet Hanım tekrar hepsinin dikkatini kendine çekecek kadar bahtiyar oldu ve dedi ki:

— Canım bunlar bizden tesettür istemiyorlar mı? Tesettür ne demektir? Saçımın başımın kapalı olması değil mi? Saçım başım kapalı olduktan sonra çarşafımın biçimine ne hakla karışırlar? Yine biz, temin ederim ki bugün bu kadar itiraza uğrayan bu kıyafetlerimizle büyükannelerimizin göğsü bağrı açık, saçları meydanda, o incecik yaşmaklı feracelerinden bin kere daha kapalıyız. Öyleyse bu herifler bizden ne istiyorlar?

Bunun üzerine esmer, yuvarlak yüzlü, şişmanca vücutlu Hacer Hanım dedikleri bir genç kız, babasının bir fıkrasını anlattı. Babası gayet aydın ve açık fikirli bir adam olacak; bir gün bir yerde ahbaplarıyla konuşurlarken, bahis bu zemine dökülmüş de herkes bir fikir ileri sürerken sarıklı bir zat-ı şerif de bir gün Beyoğlu'nda gördüğü bir kadından söz ederek çarşafın bedeni bütün ayrıntısıyla ortaya çıkaran darlığını, peçenin saçlarla yüzü iyice gösterebilecek kadar inceliğini anlatarak, "Aman efendim, karşıdan bir gelişi vardı ki görseydiniz. Sonra önüme gelince bilmem niçin, peçesini şöylece kaldırdı. Ne göreyim, murdar bir yüz! Güzel bir kadın olsaydı bu kıyafete hiç ses çıkarmazdım. Fakat bu kadar çirkin bir kadının kendini bir şey zannederek böyle süslenmesine insan kızmaz da ne yapar?" demiş.

Bu söz hanımlar tarafından şen kahkahalarla karşılandı. Ben de hürriyet ilanında İzmir'de vuku bulan halleri anlattım. O zaman her tarafta oynanmış olan *Vatan* oyununu İzmir'e gelen bir kumpanya Kordon'da Sporting Kulüp Tiyatrosu'nda kadınlar için oynayacaktı. Kömürcü, deveci, hamal gibi ayaktakımı bunu haber alarak o zamanki hükümetin zaafından ve cesaretsizliğinden cüret buldular ve "Ne

demek, Müslüman kadınları şeriata göre camii şerife bile gitmeye izinleri olmadığı halde nasıl tiyatroya giderlermiş? Bu oyun oynanmayacak!" diye beş altı bin kişi toplanarak dayandılar. Başvurdukları hükümet de onların böyle şeye karışmaya hakları olmadığını söyledi, bunun üzerine resmen engel olamadıklarını görünce, "Ya, öyle mi? Hele bir kadının geldiğini görelim, parça parça ederiz" diyerek, gazete idarehanelerine giderek ilaveler yayınlattılar. Ve silahlanıp, sokaklarda haykırışarak dolaşmaya başladılar; o kadar ki bu tehditlerden korkan bütün kadınlar da gitmeye cesaret edemediler, oyun oynanmadı.

Bu başarılarından yüz bulan herifler bunun üzerine zorbalığı daha ileri götürdüler; kadınların yalnız oyuna değil, Frenk mahallesine gitmeleri de hoşlarına gitmiyordu. Demek ki kadınlar Frenk mahallesine de çıkmayacaklardı, alınacak şeyler erkekler tarafından İslam dükkânlarından alınacaktı. Velhasıl bu ağaların arzusunca kadınların sokağa çıkması yasaktı! Bu yasaktan haberleri olmayan birkaç kadın nasılsa bunların eline geçince epeyce gürültü koptu; çarşaflar parçalandı, bunun üzerine hükümetin nasılsa faaliyeti galeyana gelerek bu işe cesaret edenlerin elebaşları tutuldu. Ağır cezalarla mahkûm oldular, bu sayede bu vahşet de kapandı.

Nimet Hanım etkili konuşma yeteneğini yine gösterdi:

— Efendim anlaşılmıyor ki... Bu adamların istedikleri nedir? Şık gezmek mi? Çünkü insan pek şık olur da açık olmaz. Sonra mesela öyle kadınlar var ki şıklıktan bihaberdirler de paçaları, etekleri görünür. Bunlara ses çıkmaz da örtülü, ciddi kıyafetli, fakat şık sokağa çıkanlar istisnasız herkesin itirazına uğrar.

Buna cevaben Mediha Hanım:

— A hemşire, yasak olan bu ağaların şimdiye kadar görmediğini yapmaktır. Bunu anlamıyor musunuz canım? Eğer ancak gezmek yasak olsa Kuşdillerinde, Kağıthane'deki kepazelikleri men etmeleri lazım gelir... Bunlara ses çıkarmazlar da sonra mesela köprüde terbiye ve adap çerçevesin-

de, iyice kapalı fakat yeni modelde çarşaflı, kibar, temiz bir kadın görseler, en medenileri bile hayret ve tacizle bakarlar.

Benim bütün bu konulara ait fikrim, bir kadın serbestliğinden anladığım mana şudur ki bir kadın kocasının toplum hayatına dahil olabilmeli, ona hayatında refakat edebilmeli, onu mesela yalnız tiyatrolara gönderip kendi yalnız seyir yerlerinde eğlenmemeli. Bizim milletin büyük bir gelecek sahibi olması için yegâne eksiğimiz toplumsal hayatımızın olmaması, kadınsızlıktan, kadınları erkeklerden uzak bulundurduğumuzdandır. Kadınların örtülü olması lazımsa örtünsünler. Onları örtülü bulundurmak hayatımızdan çıkarmak demek midir? Bugün bir kadının kocasıyla sokağa çıkması hâlâ ayıp görülüyor, hatta seyir yerlerinde beraber oturmalarına polis engel oluyor. Mesele bu kadar önemliyken bu hanımların söz ettikleri çarşaf oyunları adi bir oyuncaktan ibaret kalır. Bence bizde bugün kadın meselesi yalnız bundan ibarettir.

Hacer de bu kadar ciddi bir konuya tahammül edemediğini göstererek, sözü kesecek bir tavırla yeni bir evlilikten bahsetti. Evli bir erkekle sevişerek ona varan bir genç kızın hikâyesini anlattı. Bütün bu genç hanımlar birden itiraz ettiler. Birisi bunu kabul etmiyordu, hepsi de o genç kızı kınıyor ve ayıplıyorlardı. Buna karşı Nerime'yi, o genç kızı pek iyi tanıyan Nimet, "Durun meseleyi etrafıyla ben size açıklayayım," diye olayı anlatmaya başladı: Nerime gayet ciddi, gayet namuslu, gayet aydın bir genç kızdı. Cemil Bey'i, kocasını da bir senedir şiddetle seviyordu. Halbuki Nerime için aşk ancak evlilikle mümkün olacağından sevdiği adama hayatını terk ve teslim etti. Nimet'e göre bu meselede asıl suçlunun Cemil Bey olması gerekirdi. Ve madem ki o yaptı, kendisini tam bir ciddiyet ve şefkatle onurlandıran Nerime için bu uzatılan ele hayatını teslim etmek bir saadet, bir bahtiyarlık olurdu. Bir kabahat değil...

O zaman tekrar birbirine karışan dalgalar gibi sesler, itirazlar, fikirler birbiriyle çarpıştı. Nihayet herkes şu sual önünde bulundu:

— Acaba bahtiyar olacaklar mı dersiniz?

Telaş, yaygara arasında ben dedim ki:

— Eğer birbirlerini hakikaten seviyorlarsa bahtiyar olmalarına hiçbir engel düşünemem. Bir genç kız için hayatını tam bir güven ve aşkla teslim edecek böyle bir erkeği bulmak bir kere öyle büyük mutluluktur ki... Şurada altı yedi genç kızız, kime varacaksak, hangimiz kocamızı cidden seveceğimizi biliyoruz?

Bu soru üzerine yine hep birden daldılar, hepsi de evliliklerini, kaderlerindeki kocaları düşünüyorlardı. Bu sessizlikten sonra tekrar Nimet'in sesi işitildi:

— Ne vakit? Acaba kim, değil mi? Kocalarımız bugün mevcut, hepsi de yaşıyor, fakat kimdir? Adı nedir, nerededir ve nasıldır? Bunları hiç bilmiyoruz, sonra bir gün bu hiç bilmediğimiz, hatta hiç görmediğimiz adamı, hayatımızı geri alınması mümkün olmayan bir şekilde kendisine teslim ettiğimiz gün göreceğiz... Beğenecek miyiz, hoşumuza gidecek mi? Yoksa nefret mi edeceğiz? Bunu kim bilir? İlk günler yenilik ve ilk heyecanlar arasında belki biraz memnun oluruz ve bu gaflet devresini nikâhın kerametine verirler. Ve hemen mutlu olduğumuza karar verilir. Çok geçmeden arada önüne geçilemez huyların çatışması ve çarpışması, benliklerin, bencilliklerin davası çıkar... Nerime ise hiç olmazsa hayatını verdiği adamı tanıyor, bir senedir sevmiş. Ve bunun için ona hayatını teslim etmiş. Kocası olacak adamı evlenmeden önce bir sene sevmek, sevebilmek, bir kız için o kadar mutluluktur ki... Bakalım biz bir sene değil, acaba hiç sevecek miyiz, bütün ailelerimizde olduğu gibi kavgasız, gürültüsüz hayat geçirebilecek miyiz? İşte bunun için ben Nerime'ye gıpta ederim. Mesut Nerime...

Bir an önce kınadıkları Nerime'yi şimdi hep birden mesut buluyorlardı. Şu insanlar ne tuhaflar; başkalarının saadetlerini görerek kendilerini bundan mahrum buldukları için mi acaba, bu kınama ve ayıplamaları haset ve hırçınlıklarından mıdır?

Sonra bir kura lakırdısı çıktı. Ben anlamayarak bakarken, hep sevinçle birçok kâğıt kesmeye başladılar; onlar bu dört köşe kâğıtları keserlerken ben Nigâr'a sordum. Meğer yalnız kalıp sıkıldıkça, tanıdıkları beylerin isimlerini bu kâğıtlara yazarlar, bunları büküp kapayarak kura çekerlermiş ve hangi bey hangi hanıma çıkarsa artık o onun olurmuş. Şimdi sıra isimlerin yazılmasına gelmişti, ben bu isimlerin kimlerin olacağını merak ediyordum. Meğer hoşlarına giden, eserlerini beğendikleri şairlerin isimlerini yazıyorlarmış... Bu şairlerin arasında Behiç'in ismi de geçince birden elimde olmadan nahoş bir etki duydum, bu çocukluk bana hiç hoş bir eğlence gelmedi; rastgele, sizin varlığınızdan haberdar olmayan birtakım gençlerin kâğıdın tesadüfünden sizin olmasıyla eğlenmek bana pek manasız geldi. Önce Nimet Hanım için çekildi; o gülümseyerek bekliyordu, fakat kısmetinin ismi okununca umduğundan başka birisi çıkmış gibi gözleri bulutlandı; bu oldukça alaylı bir gülüşe sebep oldu. Mediha Hanım Nimet'in kâğıt nişanlısının şiirlerini okuyordu. Sonra ikinci olarak benden söz edildiğini işitince merakla baktım. Acaba kim, acaba kim çıkacaktı? Her durumda bu bizim gelinliklerimizden daha zor bir usuldü, ben bu beyleri bu hanımlar kadar tanımıyordum. Eserlerini okumuşsam da kendilerini resimlerini ayırt edemeyecek kadar az biliyordum. Bana şimdi bir anda senin bey budur diye bir isim söyleyeceklerdi. Kabul etmekte tereddüt ettim, "Hayır, hayır, ben istemem," diyecektim. Fakat buna meydan bırakmadan kâğıtların arasında gezen el bir tanesini çıkardı, açtı, birkaç göz birden döndü. Aynı zamanda birkaç ağız okudu: Behiç Bey!

Şüphesiz kendisini diğerlerine göre daha çok tanıdığım için ve bütün bütün meçhul bir adama tesadüf etmediğim için olacak ki bu beni son derece memnun etti. Bu esnada şakalar, gülmeler, bağırışlar arasında kura devam ediyordu.

Onlar gittikten sonra Nigâr'ın çenesi açıldı, hepsinin hakkında bildiğini hep anlattı. Yarım tanıdığım, gördüğüm genç kızların ahvaline, hayatına vâkıf oldukça kendime

hayret ediyordum. Macerasız yegâne genç kız bir ben mi varmışım? On dokuz senelik hayatım nasıl bir vakasız geçti? Meğer bütün bu hanımların hepsi de sevmişler, görmüşler, görüşmüşler, haberleşmeler, yazışmalar, neler neler...

Ah, ne temiz bir hayatım vardır... Bu yaşa kadar hiç kimseyi sevmedim. Eğer bundan sonra seversem ilk aşkın coşkusu ve şiiriyle seveceğim. Halbuki ruhum bu yaşa kadar mahpus olduğu için olacak ki şimdi nasıl derin bir istekle sevmek ve sevilmek için titriyor.

Sevmedim, çünkü şimdiye kadar kendime layık bir kimseye rast gelmedim; sonra... aramadım da, çünkü yaşadığım çevrede kendime layık bir adam bulunacağına ihtimal veremiyordum. Ve çünkü bence aşk evlilikten ibarettir, karısı olamayacağım bir adamı sevmek benim için bir rezalettir. Eğer onlar gibi aramış olsaydım, ben de buldum sanarak böyle pis maceralarla kirlenebilirdim.

Ah, bütün saflık ve el değmemiş ruhuyla ilk defa olarak sevdiği erkeğin karısı olmak ne saadet... Ne derin, ne coşturucu bir saadet olsa gerek...

Ruhumun özlemi arttıkça aldanmak korkusu, yanılmak tehlikesiyle kendimi tutardım. Sonra da nasıl anlatayım bilmem ki... Bence aşk için daima daha pek erken gibi bir fikir mevcuttu; mademki sevdiğim adamla mutlak evlenmek istiyordum, evlenme yaşına gelinceye kadar beklemek gerekmez miydi? İşte bu türden nedenlerle bu zorlu bekleyiş içinde bütün geçliğim masumane geçti. Şimdi, artık şimdi beklemek elimde değil, şimdi de kendime layık bir kimse bulamamak elemiyle sızlıyorum. Ben de sevmek, sevilmek, sevdiğimin okşamasıyla, onun hitabıyla titremek istiyorum. Kalbimin bütün şiir ve coşkusuyla göklerde kanat çırpmak, yıldızlar arasında dolaşmak, kimseyi titretmemiş heyecanlarla titremek, hiçbir vücudu kendinden geçirmemiş zevklerle sarhoş olmak istiyorum. Öyle zevkler, öyle saadetler ki yalnız benim için çiçeklenmiş olsun, öyle aşklar ki genç kızlığımın bütün altın hülyalarıyla, aşkla ışıldamış olsun... Öyle aşklar ki... Aşklar mı? Hayır, aşk, bir tek aşk... Bir tek

vücut için tek aşk ki kalbimin bütün güzelliğiyle süslenmiş olsun... Bütün varlığım, senelerden beri kaynayan kalbimin bütün aşkı ezeli bekâretiyle onun, yalnız onun olacaktır. Yalnız onun ve ebediyen... Fakat kim ve nerede? Acaba yaşıyor mu? Yaşıyorsa bu karşılaşma, bu büyük, ilahi tesadüf bir gün mümkün olacak mı?

Yoksa bazı tenha bahçelerde yalnızlık ve bilinmezlik içinde büyüyerek bütün ihtiraslı ruhuyla titrediği okşayıştan mahrum kalıp, hasret içinde solan, harap ve perişan yerlere serilen öksüz ve bahtsız çiçekler gibi yok olmaya mı mahkûmum?

18 Temmuz

Bu akşam yine Behiç Bey burada. Bu adama karşı kendimde belirsiz bir zaaf hisseder gibiyim. Beni bu zaafı düzeltmekten ve gidermekten alıkoyan yegâne düşünce, kendisinin aşkıma –göründüğü ve tanıdığım kadarıyla– layık olmayan bir adam olmamasıdır. Sofrada yine amcamla konuşurlarken uzun uzun kendisini inceledim, çirkin değil... Hem adeta güzel... Sonra ince, zarif... Bunlar dış görünüşteki özellikleri... Maneviyatına gelince, onların da sözleri ve eserleriyle tanıdığım kadar görünüşteki özellikleri derecesinde zengin olduğu belli... Demek... Ah yarabbim, kendi kendime bile itiraftan korkuyorum! Acaba o mu? Senelerden beri beklediğim, kendisi için yaşadığım ve beni mutlu edecek erkek kendisi mi?

İlk gençliğimden beri bütün ruh hazinemi kendisi için kıskanç bir özenle koruduğum, bütün gençliğimi kendisi için süslediğim erkek, iyi huylarına karşı kalbimde çiçek açan heyecanların, nihayet bütün güzelliklerin huzurunda varlığımı sarsan emel tufanlarının doğuş sebebi olan erkek, benliğime, hayatıma sahip ve hâkim olacak erkek o, öyle mi?

Ah, bunlar ne emsalsiz saadetler... Bir genç kız için senelerce tanımadan değer verip saygı duyduğu erkeği nihayet

bir gün bulup, “O sensin!” diyerek ona teslim olmak, artık onun kulu, esiri olarak yaşamak... Acaba bu saadeti tatmak benim kaderimde var mı?

Yoksa, ah yoksa ben de memleketimizin bütün genç kızları gibi nihayet tanımadığım, bilmediğim, sevmediğim, sevmeyeceğim, adi, huysuz bir erkeğin kolları arasında mı çürüyeceğim?

Yemekten sonra hanımın şuhluğu tuttu da bize bir parça musiki lütfetti. Piyanoda alaturka iki üç kırık dökük şarkıyla, birkaç kanto çaldı. Amcam piyanodan hiç hoşlanmazsa da Behiç Bey'in yanında ses çıkarmadı; fakat Behiç Bey hem amcam tarafından, hem hanımın piyano çalmasını kıskanan Nigâr tarafından, hem de benim tarafımdan söylediği bir sözle hanımın ve nasılsa bu havalardan hoşlanan Abdi'nin keyfine engel oldu:

— Ah halacığım, bunların yerine alafranga bir iki hava lütfetseniz... Bilseniz piyanoyla alaturka çalmak hiçbir şeye benzemez!

Hanımcık elleri piyanoda asılı kalarak yarım döndü:

— A şerim, dedi, sen de beni piyanist mi sanıyorsun... Önceden ufak tefek bir iki şey uydururdum, fakat buraya geldim geleli piyanoya veda ettim. Çünkü bey de hiç sevmiyor...

Amcam öteden enfiyeli sesiyle eğlendi:

— O, Hediye Hanımefendi, zaten piyano sana ilk günden beri veda etmiş, ama senin haberin yok...

Hanım bunun üzerine bana döndü:

— İki gözüm şericiğim, ne olur biraz siz lütfetsenize...

Amcamın lakaytlığı ve Nigâr'ın kıskançlığı engel olamadı, Behiç'e bütün maharetimi göstermek için kalktım, memnuniyetle piyanoya geçtim, fakat onun musiki bilgisini tayin edemediğim için önce Waldteufel'den[1] bir valsle başladım. Çalarken dönüp kendisinin yüzünü inceleyerek ruhunun manasını göremediğim için azap duyuyordum. O

---

1 Fransız piyanist ve besteci Emile Waldteufel (1837-1915).

bitince Kremyon'un [?] "Aşk Çiçeklenince" valsine geçtim ve bunun başlangıcının ruhu aşkla bitap bırakan notalarını ruhumun bütün coşkusu ve hararetiyle canlandırarak çalıyordum ki arkamdan onun sesini işittim; o, hanıma hitap ederek diyordu ki:

— Oo, görüyor musunuz hala... İşte musiki böyle olur! Sizin çaldığınız şeyler ise bunun yanında yalnız bir mırıltıdan ibarettir. Fakat bu mümkün olup da seslendirilebilse...

Hanım bana baktı, ben başımı sallayarak sesimin etkisinden ve maharetimden emin söylemeye başladım; itiraf ederim ki ruhum son derece büyük bir coşku içinde sarhoştu. Ve bu büyük coşkuyla bu parçayı o kadar güzel söyledim ki son notalar bir aşk titreyişi içinde sönerken arkamdan Behiç'in büyük bir hararetle beni alkışladığını işittim. Amcam hoşlanmadığı bu musiki faslını bu kadarla bırakmak ister gibi kalkmıştı. Behiç Bey de kalkarak bana yaklaştı ve ilk defa olarak ruhuma kadar nüfuz eden bir bakışla bakarak, "Tebrik ederim," dedi.

O beni tebrik etti, ben ki şu satırları yazıyorum, acaba o biliyor mu ki ruhum bütün, tümüyle, tamamen bu tebrikin heyecanlarıyla titremektedir?.. Acaba biliyor mu?.. Acaba şüphe ediyor, hissediyor mu? Yarın sabah erkenden gidecek, bilmeyecek, düşünmeyecek ki burada on dokuz senelik mahpus, gizli aşk duyguları ve şevkle kendisi için çırpınan bir genç kız vardır. Bunu bilmeyecek, şüphe etmeyecek, şüphe etmeden öyle, öyle uzaklaşacak... Bu ne kadar acı!..

Bana nasıl baktı... Nasıl, nasıl, nasıl yarabbim... Ya sesi, nasıl gönül alan bir edayla doluydu. Ah bu kadınlık!.. Bu sevdiği erkeği mutlu etmek ihtiyacı nasıl beni harap ve perişan ediyor... Acaba onun saadeti için yeterli miyim? Ve o benimle yetinir mi? Ve acaba tabii onun müşkülpesent olan, yükseklerde uçan şair ruhu beni takdire layık bulur mu? Onun tanıdığı ve özellikle zengin, müstesna, şairane tahayyülünde yaşattığı güzel varlıklara göre benim bir önemim olur mu? Of, bütün bu şeyler, bu bilinmeyen şeyler...

19 Temmuz

Gayet büyük bir haber. İzmir'den, annemden bir mektup aldım. Oranın jandarma kumandanı beni istiyormuş... Annem bu beyi uzun uzun tarifle methettikten sonra, bu kadar parlak bir kısmeti reddetmenin akla uygun olmadığını yazıyor, "Babanla ben kendisini pek münasip buluyoruz, sen de düşün bir karar ver; şimdiye kadar çıkan bütün kısmetlerini reddetmekte belki mazur olabilirdin, fakat artık on dokuz yaşını bitirmek üzere olduğunu unutma. Ben senin yerinde olsam, zaten sıkıldığını her mektupta yazdığın İstanbul'dan kalkar, koşar, İzmir'e gelirdim..." diyor.

Ah yarabbim, insana en yakın varlıklar, hatta anası babası bile ne kadar uzak, ne kadar, ne kadar yabancı... Bunlar anlamıyorlar, bilmiyorlar, düşünmüyorlar ki ben böyle parlak denilen kısmetleri gözüm bağlı olarak kabul edip hayatımı teslim edemem; bu bey annemin anlattığına göre "en müşkülpesent kızları bile memnun edecek kadar yakışıklı, özellikle mevkii ve geleceği gayet parlak" bir zabitmiş... Evet, düşünmüyorlar ki ben yakışıklı, parlak erkek değil, yalnız beni anlayacak, hassas, ince bir kalp sahibi bir erkek istiyorum; bilmiyorlar ki benim aradığım, istediğim servet ve güzellik değil, yalnız, yalnız ruhtur.

Hiç şüphe etmem ki bu jandarma kumandanı beyefendi ruh inceliğine çizmesi kadar lakayttır; onu şöyle bir tasavvur ediyorum, mevkiine, görünüşüne, rütbesine mağrur, azametli bir bey ki kendisine teslim edeceğim kalp hazineme emri altındaki jandarmalar kadar bile önem vermeyecek.

Ah, biçare genç kızlar... Ne zor, ne yorucu bir hayat devri içinde çırpınıyorsunuz; bir kere muhafazasına son derece dikkat ve itinayla mecbur olduğunuz önemli hazinelere sahipsiniz, kalbinizin telkinlerine rağmen, aynı yaşta olduğunuz erkeklerin hayatlarına serbestçe devam ettikleri bu yaşta siz kendinizi tutmaya, hislerinizi saklamaya mecbursunuz. Halbuki ruhunuz erkeklerden ziyade şiirle, aşkla, hülyayla, nihayet sonsuz saadet emelleriyle doludur,

her rüzgâr darbesiyle sarsılan bir yaprakçık gibi titrersiniz. Varlığınız özlemle, sevmek ve sevilmek ihtiyacıyla tıka basa doludur, taşıyor, kendinizi nasıl olursa olsun feda etmek için inliyorsunuz; her önünüze çıkan genci seveceğim zannetmek deliliğiyle hastasınız; bunun için teklif olunan evliliği hemen kabul edersiniz, kocanız olan bu zat o kadar lakayt bir gaflet, o kadar kör bir hafiflikle seçilmiş, sizin emelleriniz, arzularınız bu seçimde o kadar ihmal edilmiştir ki ilk temasta kahır ve pişmanlık, hezimet ve felaket muhakkaktır.

Yahut benim gibi müşkülpesent olursunuz; yalnız kendinizin anlayacağınız, başka herkesin, hatta size en yakın olması gereken ananızın, babanızın bile yabancı olduğu, delilik diye adlandıracağı ince hesaplarla reddetmekte izinli ve serbest olsanız dahi bugün bu reddedilen kısmetlerden sonra artık taliplerin azaldığını görürseniz, o zaman uzun, acı veren bir bekleme dönemi başlar; beklenen teklifler gecikir ve nihayet o vakte kadar beğenilmeyerek reddedilenlere göre daha az kabule layık, hayalinizdeki amaca az çok uygun olan eskilere nazaran hiç uygun olmayan yeni bir kısmeti körü körüne kabule mecbur kalırsınız. Çünkü, annemin de laf dokundurduğu gibi, çünkü daha dün bir genç kızken artık bugün evde kalmış kart bir kız sayılmak tehlikesi baş göstermiştir. Velhasıl ne olursanız, nasıl olursanız olunuz, mutlak yoksunluk, mutlak sessizlik, mutlak hezimet... Her genç kadın mutlak birçok emelinden, birçok hayalinden ayrı düşmenin matemi ve hüznü içindedir. Ah, o mahzun gözlerde ne derin yaralar, ne tedavi kabul etmez matemler vardır!..

Genç kızlık... Hayatın baharı demektir, bir bahar ki en renkli, en şuh, en güzel çiçeklerle bezenmiş, en baş döndürücü, en nazlı, en gönül açan rayihalarla kokar; bir bahar ki orada tabiatın yalnız okşayan nefesi, yalnız aşkın renkleri dolaşır; bir bahar, bir bahar ki onda en saf ve altın ümitler, en temiz ve gümüş emeller kanat çırpar; bütün şiir, bütün güzellik, yalnız şiir ve güzellik... Yalnız neşe ve gülümseme,

yalnız renk ve nur... Fakat sonra, o zamana kadar bir bulut görmemiş olan bu bahar seması azgın ve zalim bir hücumla karanlıklar içinde kalır. Ondan sonra hiç eksilmeyen bir yağmur, merhametsiz, insafsız, o senelerce kıymet verilerek büyütülmüş, özen gösterilmiş, o nazlı, ipek kelebeklere karşı inatçı, kahreden bir düşüşle devam eder... Bir ateş yağmuru ki ölünceye kadar kesintisiz devam eder...

Bugün İstanbul'da hayatları, kaderleri bu zalim geleceğin dişleriyle kemirilen binlerce kız var. Bu zavallılar bin türlü lütuf ve gönül alıcı davranışlar içinde kocaları olacak, o güzel ve hoş davranılmaya değer hayatlarını kahır ve eza içinde harap edecek canavarları bekliyorlar.

Bir büyük yangın oluyor, bin iki bin kişi, beş on gün istirahatten mahrum, açıkta kalıyorlar, bütün dünya bunlarla ilgilenerek yardım ediyor, merhamet gösteriyor, halbuki burada ebediyen ağlamaya mahkûm binlerce genç, nazik, masum ve güzel kız ihmal ve lakaytlık yüzünden mahkûm oldukları bu zalim ve kahredici kaderi boyunları bükük, mazlumane bir tevekkülle bekliyorlar... Bunları hiç düşünen yok.

Bir erkek karısını emeline uygun bulmazsa istediğini yapabilir, boşar yahut başka bir kadın alarak mutlu olur, fakat kocasını sevmeyen, onun kalbine ve emellerine pek uzak olduğunu görerek beraber yaşamaktansa ölmeyi tercih edecek kadar nefret eden kadınlar, onlar, o zavallılar ne yapsınlar? Ya bu zulüm ve ihanet içinde sürünerek çürüyüp harap ve helak olacak yahut daha fena bir ihtimalle fuhuşa düşüp sefil ve adı kötüye çıkmış olacak değil mi? Peki, bunları kim düşünecek, kim kollayıp koruyacak?

Bugün bir çiçek gibi hayata neşe veren bütün bu genç kızlar bu kadar lütfa ve güvenceye layık değiller mi? Bizi en çok sevenler, en yakın olan annelerimiz, babalarımız bu vahşetle hükümran olan menfur âdetin dişlerinin arasına bizi terk ve teslim ederlerse, bu binlerce kurbanlık kıza hariçten kim merhamet edecek?

Önceden, bugün aşağıladığımız boş inançların hükümran olduğu vahşet dönemlerinde tapındıkları ilahlara kur-

ban olmaya mahkûm olan genç kızları aileleri ve kabileleri nasıl rıza göstererek terk ve feda ettilerse, bugün de anamız, babamız oldukça az bir çabayla düzeltilmesi mümkün olan bu uğursuz âdetin pençesine bizi öyle terk ediyorlar. Bu zulümdür, hatta bu cinayettir.

Bir genç kız, hayatını paylaşacağı ve teslim edeceği erkeği tanımalı, bilmeli, sevmeli... Hiç olmazsa evlilikte yalnız servet gibi, namus gibi şeyler değil, hayatın esasını oluşturan ahlak ve eğilimler dikkate alınmalı. Evliliğe layık olduğu önem verilmeli, taraflar birbiri hakkında bugünkü gibi ihmalle değil, dikkatle bir incelemede bulunmalı, analar, babalar, gözlerini açarak bu incelemeyi bizzat idare etmeli, şimdiye kadar olduğu gibi yalancı tanıklıklara, asılsız rivayetlere güvenilmemelidir.

Biz bu bilgisiz muhitte, aymazlık ve karanlık içinde hayatlarımızın en nurlu senelerini heba ve ziyan ettikten sonra bir gün bilmediğimiz, tanımadığımız, hatta hiç görmediğimiz bir erkeğe hayatımızı teslim etmek zorunda kalırız. Ve bütün hayatımız genellikle bu erkeğin zulüm ve kahrıyla harap ve mahvolur!.. Nasıl olur da bizim, kadınların da bir kalbimiz, bir hissimiz, bir emelimiz olduğunu düşünmüyorlar ve onur, hayat lezzeti yalnız erkeklerin tekelinde oluyor? Mesela benim anam, babam nasıl düşünmüyor ki ben tanımadığım, ahlak ve fikirlerini, özel eğilimlerini bilmediğim, sonra da aynı sebeple bilmediği bir kızı böyle rastgele isteyen adamlarla mutlu olamam. Bunlar nasıl bilmiyorlar ki benim de kendime göre arzularım ve emellerim vardır?..

Mademki onlar da her ana baba gibi beni böyle evlendirecekler, bana vere vere böyle bir hayat vereceklerdi, niçin, niçin beni böyle bir terbiyeyle süslediler? Niçin bana böyle fikirler, böyle emeller vermeye müsait bir hayat yaşattılar? Ben fikirsiz, hissiz, cahil bir kız olsaydım, o zaman oh ne âlâ olurdu, hiç olmazsa düşünmeden, bilmeden bu hayata memnuniyetle girerdim ve başıma gelen felaketi kaderime yorar, tevekkül içinde ıstırap çekerdim. Halbuki onlar beni

okutup aydınlattılar, bana dünyanın, hayatın, kaderin ne olduğunu öğretecek bir terbiye verdiler; insana yaşayacağı hayata göre bir terbiye vermek gerektiğini düşünemediler ve bugün böyle bir kıza, "Haydi zindana! Çünkü başka türlü yapmaya memleketin hali ve âdeti müsait değil..." diyorlar. Peki, bunu niçin önceden düşünmediniz?

Bugün bu verdiğiniz kocayı kabul etmesem, bu hayata isyan etsem, mutlu olmak için kendi hayatımı elime alsam, her insanın mutlu olma hakkını kullansam... O zaman, "Namussuz kız! Bizi rezil etti," derler. Halbuki siz beni belki ebediyen mutsuz ve sefil edeceksiniz.

Gerçek şu ki biz her şeyde olduğu gibi terbiye ve evlilikte de körü körüne aymazlık ve karanlık içinde, düşünmeden, sersemler gibi şuursuzca hareket ediyoruz ve böylece, bize teslim edilmiş olan bu hayatları israf ve ziyan ediyoruz. Her şeyimiz gibi hayatımızın en önemli meselesi olan evlilik de yalnız tevekkülle idare olunuyor ve tesadüfün keyfine bağlı kalıyor.

Ah, öyle bir şey yapmak istiyorum ki onlar da, bütün dünya da şaşırıp kalsın... Öyle bir şey, öyle acı, öyle kanlı, öyle yırtıcı bir şey ki içinde çırpındığım bu acı ve umutsuzluğun derecesini onlara göstersin de yansınlar, ağlamaktan harap olsunlar! Bir şey, bir şey, gaddar, zalim, vahşi bir şey... Yapabilsem... Ah yapabilsem... Onlara gösterebilsem ki hayatta bütün fikirleri, bütün hareketleri, bütün niyetleri, hatta bütün inançları, hepsi, hepsi de yanlış ve zararlıdır; onlara feryat ederek haykırsam ki insan böyle yaşamaz, hayat böyle helak ve ziyan edilmez ve bize yazıktır, mademki biz de mutlu milletler gibi insan olarak dünyaya gelmişiz, bu hayatlara acımak, insan gibi yaşamaya çalışmak gerekir... Evet, anlatsam, ispat etsem ki çocuk böyle büyümez, kız böyle terbiye edilmez, evlat böyle kocaya verilmez. Ve böyle büyütülen çocuk, böyle terbiye edilen kız, böyle kocaya verilmek istenilen evlat, gayet değerli bildiği hayatını köpeklerin ağzına atılan kokmuş et gibi feda etmektense canına kıyar, intihar eder, geberir gider...

20 Temmuz

Bazen düşünüyorum da dünyaya gelmek bir afetken, sonra bu memlekette, üstelik kadın olarak doğmanın dayanılmaz azabına nasıl tahammül ettiğime hayret ediyorum. Mesela yalnız erkek olsaydım, bugün beni zorlayan ve harap eden bu elemlerin birçoğundan bihaber olacaktım. Kadın olmak, yani erkeklerin ruhlarının ihtiyacı için fazla fazla alçaldığımız halde ıstırap içinde bir esir hayatı sürmek zorunda olmak...

Mesela Behiç Bey şimdi istediğini yapmakta, istediğini görmekte, istediğini sevmekte özgürdür; arzu ettiği vakit istediği yere gider, istediği kişilerle görüşür, istediği şeylerle meşgul olur. Bizim bu esir hayatımıza göre ne kadar gıpta edilecek bir hayat! İşte ben... Ne istediğim vakit sokağa çıkabilirim, ne istediğim şeyi yapabilirim, ne istediğim yere gidebilirim... Çünkü kadınım. Yani iradesiz, arzusuz, kudretsiz bir âciz, bir esir... Hayat yalnız onlara müsait, yalnız onlara lütfetmiş, biz her şeyde yenilmiş, her durumda ezilmiş ve mağdur... Erkekler istedikleri vakit evlenirler, isterlerse hiç evlenmezler, eğer fikirlerine uygun bir kadına tesadüf etmezlerse tesadüf edinceye kadar yahut hiç evlenmeyebilirler; yahut kırk hatta elli yaşına kadar bekâr duran erkekler vardır, halbuki biz zavallı kızlar... Yirmi, yirmi iki yaşına geldik de kocaya varmadık mı artık çürümüş sayılırız. Hem sonra talep mutlak erkek tarafından olacak! Nasıl her şeyde ellerimizi bağlamışlar, nasıl bizden her isteğimizi çekip almışlar! Ben her özgürlüğü feda etmeye hazırım, hatta sokağa çıkmak hakkımı bile kolaylıkla feda ederim, yalnız evimde rahat ve mutlu bir hayat sürmek mümkün olmalı... Yani hiç olmazsa beraber yaşayacağım adamı mümkün olduğu kadar tanımak ve sevmek mümkün olmalı... Fakat mümkün değil, bu bile mümkün değil!

24 Temmuz

Bugün gazetede ilanını gördüm, yeni bir kitabı yayımlanmış... İsmi de Yıldızların Şarkıları... Ne güzel bir isim... Bunu hemen alıp okumak için deli oluyorum. Fakat kimi göndermeli de aldırmalı, sabahtan beri bu ihtiyaç içinde kıvranıyorum. Amca Bey'in haberi olmadan, ondan izin almadan İstanbul'a inilmez ki... Sonra kıyamet kopar. Nasıl almalı? Kiminle aldırmalı? Of, ne kadar mutsuzum!..

26 Temmuz

Sarhoşum... Nurla, renkle, kokuyla sarhoşum... Ne eser, ne eser... Hayır, yemin ederim ki hiç kimse böyle benim kadar sarhoş olmaz ve olmamıştır; diyebilirim ki bu eser yalnız benim okumam, benim anlamam, benim hayran olup ebediyen sahibine hayatımı bağlamam için yazılmış bir kitap... Ne ince, ne derin, ne coşkulu şiirler yarabbim!.. Nasıl bu duyguların sahibi yalnız benim kalbimi anlamak, benim duyarlılığımı yüceltmek ve beni büyülemek için dünyaya gelmiş...

Hiçbir zaman, hiçbir kitap bir kalbi benim bu kitapta olduğum kadar coşturmamıştır, artık hayatım benim değil, iradem elimde değil, ölmek, yaşamak, mutlu olmak için onun bir emrini, bir işaretini bekliyorum. Ve yemin ederim ki mutlulukla hayatımı feda ederim. Zaten onun aziz, müstesna ve asil ruhuna göre hayatımın ne kıymeti olur? Hiçbir erkek onun gibi ateşli, onun gibi müstesna, onun gibi büyük saadetlere layık değildir. Hayır, her şeyim onundur; hem de ebediyen... ebediyen onundur... Senelerden beri kalbimde birikip sonunda taşan bütün arzularım nihayet tam bir minnetle kendisine yöneldi, o yalnız kabul etsin...

Acaba kabul eder mi? Evet, acaba haberdar olsa, böyle değer verildiğini ve saygı duyulduğunu bilse nasıl karşılar?

Memnun olur mu? Yoksa aşağı mı görür? Ah, o kim bilir bu incelik ve asalet duygusuyla ne yüksek kadınlardan ne saygılar görmüştür? Kim bilir ne seçkin kadınlar onun için nasıl hayatlarını feda etmişlerdir? Demek, demek ki onun gözünde hiçbir önemim yok ve gösterdiğim saygı kendisine hiç tesir etmeyecek... Ah edebilseydi, yemin ederim onun yalnız memnun bir gözle baktığını görmek için sakınmadan hayatımı verirdim.

O gece

Ezelden tutkun olduğu ve uğrunda çırpınarak hayatını fedaya mahkûm bulunduğu ateşin etrafında dönen pervaneler gibi, onun hayalinin etrafında deliler gibi, kendimi kaybetmiş bir halde, en kıymetli emelim onun halimden haberdar olmasına bağlı olarak çırpınıyorum. Elimden kitabı düşmüyor... Halbuki o kim bilir bir daha gelecek mi, kim bilir burada kendisi için harap olan zavallı Pervin onun için yaşıyor mu?

Zannediyorum ki beni ve ruhumu hakkıyla tanısa bu irtibattan memnun olur, saflığımı, azametimi bilse ve bunlara rağmen kendisi için kalbimi dolduran bu duygunun ruhumu ilk defa olarak zapt edip ele geçirmiş bir aşk olduğunu bilse... Bilse, bu on dokuz senelik hayatta bir genç kız ruhunu ilk defa titreten bir tutku olduğuna emin olsa... Ah, onu memnun etmek, onun hayatına bir saniye kanaat, bir an memnuniyet vermek saadeti...

27 Temmuz

Yukarıda, odamda, ruhum bu hayaller içinde, güçlü arzularla yüklü dalıp gitmişim. Amcamın sesini işittim:

— Ulan bana bakın, bu nasıl ev be! Orada kimse yok mu, hepiniz de mi öldünüz yahu?

Hanımın kapısının açıldığını ve sofada telaşla yürüyerek merdivenlerden aşağı indiğini işittim. Amcamın sesi, "Neredesiniz yahu, kayıplara mı karıştınız? Misafiriniz geldi," diyordu. Birden yüreğim oynadı. Misafir! Bu kim olabilirdi? Mutlak, mutlak oydu; hemen fırladım, aşağı koştum, salonun camlı kapısından kendisini ayakta, amcamla hanımın arasında tebessüm ederek konuşurken gördüm. Ve birden gelen harap edici bir heyecanla içeri girmekten korkarak tekrar yukarı çıktım. Son geldiğinden sonra o kadar şeyler olmuş, bu kitap beni ona o kadar karşı konulması mümkün olmayan bir şekilde bağlamış ve esir etmişti ki onun büyük huzuruna çıkarsam elimde olmadan ayaklarına düşerek, "Hayatım senindir, onu al, istersen köpeklere at, fakat bil, bil ki senindir..." diye inleyeceğimden korkuyordum.

İşte bunun için yemeğe kadar aşağıya inemedim. Yemeğe çağırdıkları vakit titreyerek onun huzuruna çıktım. Önce kulaklarım uğulduyor, başım dönüyor, heyecandan nefes alamıyordum!

Onlar yine amcamla hararetli konulara girmişlerdi. Amcam isteği dışında böyle ciddi konulara girdiği için gayet abartılı tavırlarla, sözlerle güya itiraz ediyor, bu itiraza Behiç köpürüyor, ters, yıkıcı cevaplar veriyordu. Mesela yalnız amcamı kızdırmak için olduğuna emin olduğum bir inatla her şeyi inkâr ediyor, dünyada ve hayatta takdir edilecek bir şey bulmuyor, özellikle bizde sersemce bir uyuşukluktan başka hiçbir şey olmadığını iddia ediyordu.

Amcam bu sözleri, içinden kudurduğu halde, görünüşte bir heykel kadar donuk, gözleri süzük, dudaklarında küçümseyici ve zoraki bir tebessümle dinliyordu. Konu sofradan kalkıldığı halde aynı şiddetle devam ediyordu.

Nihayet Behiç Bey sözlerini taçlandırmak ister gibi, amcamın fikrine muhalefet için hiddet ve öfkeyle dedi ki:

— Başka milletlere benzemek için neyimiz var? Bir edebiyatımız mı?.. Bir sanatımız, bir ticaretimiz, bir zanaatımız mı var? Bir siyasetimiz, bir idaremiz var mı? İlim ve fende bir keşifte mi bulunduk, altı yüz bu kadar senedir ne keş-

fettik? Daha doğrusu başkalarının keşiflerini taklit edeceğiz diye bozmaktan başka ne yaptık?

Burada gazetelerin boş övünmelerle yazdıklarını satmak zamanının geldiğini görünce amcamın beli zafer ümidiyle doğruldu, memnuniyetle ve ağır ağır bir enfiye daha çekerek:

— Neyimiz mi var? Koskoca şanlı bir mazimiz, bu övünç sayesinde büyük bir milli mevcudiyetimiz var...

— Ooo, görüyorum ki siz de iftihar için bugünün fikrine karşılık geçmişin uzak şaşaasından medet umanlardansınız... Evet, geçmişe gıpta, onunla iftihar, bugün iftihar edecek şeyi olmayanlara mahsustur, buna ise ilerleme değil gerileme derler. Büyük milletler ise yalnız ilerleme gösterenlerdir. Hatta bizimki gerileme bile değil... Gerileme için mevcut bir şey olmalı da onu kaybetmeli. Bizde ise önceden beri gafletten, cehaletten başka bir şey yoktu. Halimiz bence bugün ancak yeis ve kederle ifade olunabilir. Hiçbir işe yaramayacağımızı, hiçbir şey yapamayacağımızı anlamaktan dolayı bir yeis ve keder... Şimdiye kadar bu halimizi Abdülhamid'in istibdatına veriyorduk, halbuki işte üç senedir güya hür bir milletiz! Hâlâ o gidiş... Hâlâ, hâlâ... Yine o şahsi ihtiraslar, yine o tarafgirlik, yine o menfaatperestlik ve yine o atalet, yine o kabiliyetsizlik... Hâlâ eski ataletten kımıldamadık bile. İlerleme bu mu?

Bu sözleri paketinden bir sigara çıkarıp yakmak için kibrit almak üzere ayağa kalkarak söylüyordu. Kibriti ayakta çakarak sigarasını yakarken:

— Bütün bunlardan vazgeçelim, acaba yaşıyor muyuz? Bugünkü yaşayışımız bir insan yaşayışı mıdır? Buna gerçek anlamda bir hayat demek doğru mudur? Böyle zevk adına, yalnız hayvaniyete ilgi duyanlarla yetinmek için bir insan ne kadar ilkel olmalıdır? Yalnız ye, iç, uyu... Ne bir sanat endişesi, ne yepyeni bir heyecan... Ne bir ilerleme ve gelişme emeli... Yalnız horultulu bir uyku... Hem siz şurasını iyice aklınıza koyunuz ki medeniyet yıkmak değil yapmaktır ve insanlığı aydınlatacak önemli bir keşifte bulunan bir milleti yüz büyük savaş kazanmış bir millete bin kere tercih ederim.

Memnuniyetten haykırmak istiyordum. Hep kendi fikirlerimin böyle amcamın huzurunda bu kadar serbest ve mükemmel bir tarzda söylenmesi beni mest ediyordu. Son sözleri söylediği esnada ayakta, piyanonun yakınındaydı. Gözleri piyanonun üzerindeki notalara ilişti, o anda yüreğim yerinden sökülüyormuş gibi bir kalp çarpıntısıyla sarsıldım. Şimdi öğleden sonra notaların arasında unutmuş olduğum kitabı görecekti... Hatta işte gördü ve tebessüm ederek hanıma döndü:

— Ne o halacığım, Yıldızların Şarkıları'nı siz de almışsınız... Bu benim için ne şeref, dedi.

Hanım anlamayarak bir durdu, sonra başını çevirip piyanonun üstüne baktı ve onun gözüne ilişen kitabı çekti aldı; Nigâr da hanımın yanında olduğundan o da eğildi, beraber baktılar... İkisi de hayret ettiler. Nihayet hanım, "Benim haberim yok!" dedi ve Nigâr'a bakarak, "Küçük hanım, siz mi aldınız?" diye sordu. O zaman ben avcının eline düşmüş bir kuş gibi titrek ve perişan:

— Benim, benim... Ben aldırmıştım... diyebildim.

O vakit, ah o vakit, onun gözlerinin bu sefer ruhumun derinliklerine kadar inen memnun bir bakışla bana doğru döndüğünü gördüm; artık tamamıyla mesuttum, çünkü beni bir parça anlamış olması gerekirdi. Beni de Nigâr gibi lakayt, cahil, duygusuz bir kız bilmeyecekti ve bu benim için o kadar büyük bir zaferdi ki... Hanım soruyor, kitap hakkında bilgi almak istiyordu; o mütevazı, şeytan, latifeci:

— Önemsiz şey efendim, bir önemi olsaydı bizzat takdim ederdim. Halbuki hiçbir önemi yok, adi bir şey... diyordu.

Bu esnada amcamın başının çevrildiğini gördüm, bana doğru bakarak ve hepsine birden hitap ederek:

— Durun durun, dedi. Şimdi kitabın sahibi iyi de dese, fena da dese doğru olamaz. Bunu kitabı okuyan müşkülpesent Pervin'den soralım... Haydi, hiçbir şeyi beğenmeyen küçükhanım, sen söyle bakalım, tıpkı senin gibi hiçbir şeyi beğenmeyen şu beyin yaptığı bu kitap nasıl şey?

Beni kitabın aleyhinde söyletip de Behiç'ten öç almak istiyordu, o zaman hiç tereddüt etmeden ve tam bir metanetle hemen dedim ki:

— Bu yaşıma kadar beni bu kadar etkileyen ve büyüleyen bir kitap okumamıştım.

Amcam bu darbenin altında, "Acayip," diye bir enfiye daha çekti. O parmaklarının arasında kalmış enfiye tozlarını etrafa savururken, hanım aşağılayan küçük gözleriyle bana bakarak, "Gerçek mi Pervin?" diye soruyor, Nigâr hasedinden yerinde fıkırdıyordu. Ben yalnız ruhumun sesine varlığımı teslim ettim ve hanıma cevaben:

— Her sayfası başka bir güzellik, öyle hoş şiirler ki vurulmamak ve hayran olmamak elde değil... dedim.

Ben söylerken o bir bana bir de Behiç'e bakıyordu. Behiç dudaklarında bir zafer tebessümü, mümkün olduğu kadar alçakgönüllü:

— Eserimin bu kadar iltifata layık görüleceğini hiç ümit etmiyordum... Bence hiçbir önemi olmayan bu eser, Pervin Hanımefendi'nin bu iltifatını kazandırdığı için bana göre asıl bugün kıymetlendi, dedi.

Nigâr bir taraftan bu sözleri dinliyor, diğer taraftan sivri dudaklarında bir hiddet titremesiyle kitabın sayfalarını karıştırıyordu. Bu esnada amcamın enfiyeli sesi bir daha işitildi:

— İyi bakalım öyleyse, bu kadar iltifata layık görülen ve bu iltifat sayesinde kıymeti artan kitabın ismi neymiş, min gayri rutubeten biz de o kadarcık olsun anlayabilir miyiz?

Her tarafı üstü kapalı itirazları, alayları içeren bu sözlere cesur bir şekilde cevap verdim:

— Yıldızların Şarkıları.

Amcam parmakları arasındaki enfiyeyi burnuna yaklaştırarak, gözleri kıpışık, yerinde döndü:

— Ne, ne? Ne dedin bakayım...

Ben tekrar ettim:

— Yıldızların Şarkıları.

Enfiyesini çekti, gür sesiyle bir hımladı, mendilini alıp burnunu silmek için açarken:

— Pek şık bir isim gibi, ama acaba Türkçe mi ve acaba ne demek oluyor... Tabii içinde aşka meşke dair şeyler falan da vardır değil mi?

Behiç tebessümle:

— Genç bir şairin eserinde başka ne olur efendim?

Amcam her zamanki gibi gürültüyle burnunu silerek:

— Öyleyse kızlar için pek okunmaya değer bir eser olmasa gerek... Baksanıza tevekkeli değil bizim saraylı hanım kızımızın buruncuğu bir kere girdi de elinden bırakabiliyor mu... Ondan da belli...

Sonra hiddetle:

— Bırak şu kitabı elinden be! Ulan sen bilmez misin ben sana roman falan okutmam. Ver onu bana bakayım! diye köpürdü.

Ah, babacığı saraylı hanım kızının bu kitaptaki temiz aşklardan ne kadar uzak maceralar peşinde olduğunu bilse... O hanım kız panjur arkasında, dürbün elinde, gelen geçenlerle türlü maskaralıklar yapmaktan, güzel duygularla kalbi aydınlatacak böyle eserler eline almak için vakit bulur mu?

Nigâr kitabı babasına götürdü, hanım amcamın başında kitabı incelemeye koyulmuştu. Bu esnada Behiç piyanonun yanında, bana iki adım uzakta ayakta duruyordu. Amcamın ve hanımın takdirden ziyade alaya benzeyen tavırlarına üzülerek baktığımı gördüğü için olacak yalnız bana işittirmek ister gibi derin bir sesle:

— Onu başka hiç kimse takdir etmese bile sizin bu lütfunuz benim için o kadar büyük bir şeref ve saadettir ki son derece minnettarım.

Şeref, peki bu neyse... Fakat saadet, bu ne için yarabbim... Bu niçin? İşte gecenin bu geç vaktinde bu sözü ve bu sözün manasını düşünerek, heyecanlarla saadetten titreyerek ağlamak istiyorum. Bu o kadar derin bir şey ki bana bu gece söylenen başka sözleri hep unutturdu. Sanki meleklerle semada uçuyorum...

29 Temmuz

Yarın Büyükada'ya gidiyoruz. Orada Maden'de hanımın amcasından miras kalmış bir köşk var. Bu sene nasılsa kiraya verilemeyip boş kaldığından ve yarı döşeli bulunduğundan Amca Bey bizi şimdi oraya götürüyor. O zamana kadar gerçek sahibinin ismiyle anılmaktayken geçen sene bunu değiştirip herkese "Ahmet Refik Bey Köşkü" diye öğretmek için boşuna uğraştığını Nigâr söyleyip duruyordu. Bu ne adilik, herkesin karısına ait olduğunu bildiği ve asıl sahibinin ismiyle çağırdığı bir köşkü benimseyip âleme gülünç olmakta ne fayda var? Kendisine sorulsa o özel ve bilinen tebessümüyle kırıtarak kim bilir ne cevherler yumurtlar. Ben kendi hesabıma yalnız bu sebepten kızarıyorum ve bu gereksiz adamın akrabası olduğuma lanet ediyorum. Şimdi, işte bu köşkte beş on gün oturmak için oraya gidiyoruz. Bakalım, Büyükada hayatını da görelim...

Büyükada, 31 Temmuz

Bu akşamüstü köşkün balkonunda oturuyor, önümüzden geçen arabaları seyrediyorduk. Nigâr geçen arabanın birine bakıp birdenbire:

— A! dedi, Nimet'le Mediha... Bak bak!

Gerçekten de önümüzden geçen bir faytonda üç genç hanım gördüm ki bunların birisi Nimet, diğeri Mediha olup üçüncüsünü hiç tanımıyordum. Onlar da bizi gördüler ve bizim salladığımız ellere elleriyle karşılık verdiler. Sonra Nimet arabacıya bir şey söyledi, arabacı durdu. Hemen Nimet aşağı atladı, arkasından da Mediha inmek üzereyken zannederim üçüncü hanımın yalnız bırakılmasında bir mahzur görülerek bir an tereddüt olundu, sonra onun da gelmesine karar verilmiş gibi üçü birden indiler ve köşke girdiler.

Biz kendilerini karşılamak için kapıya koştuk, sarılışmalar, öpüşmeler, hatır sormalar falan olduktan sonra bir

kenarda duran üçüncü hanım tanıtıldı. Meğer bu Nerime'ymiş... Kendisi uzun boylu, düzgün vücutlu, hoş endamlı, zarif, nazik ve ketum, dikkati çekecek kadar narin bir genç kadın... İlk bakışta sakin görünürken, bakıldıkça, konuşuldukça bu etki insanı kendine çekiyor. Ben hem konuşulan lakırdıya katılıyordum, hem de Cemil Bey gibi bir erkeği bu kadar engele rağmen hayatını kendisine adayacak kadar bağlayıp yönlendirebilen bu genç kadını inceliyordum. Her an gözümde başka bir kıymet gösteren kimliği en derin, en coşkulu bir saadetle çevrelenmiş, aşkla nurluydu.

Bu esnada yanımıza hanım teşrif etti. Tabii Nimet'le Mediha'ya bir iki güzel sözle iltifat ettikten sonra kendisine Nerime'yi takdim etmek gerekti. Ve ismini işitir işitmez hayret etmemek mümkün olmayan bir süratle:

— Ha, şu Cemil Bey'in yeni aldığı hanım değil mi? dedi. Ve sözlerine ezici bir bakış ekledi. Ve onay cevabı aldığı zaman doğrudan doğruya, hiç çekinmeden Nerime'ye hitaben:

— Size açıkça bir şey söyleyeyim ve bu samimiyetten dolayı beni affediniz, o adama vardığınız için kendinize pek yazık ettiniz!

Nerime bu umulmadık sözün altında bir irkildi. Hepimiz hanımın bu saldırısına şaşıp kalmış, Nerime'nin vereceği cevabı hayret ve heyecanla bekliyorduk. Nerime gayet ciddi, serbest bir tavırla:

— Sırf bana ait olan böyle bir şeyi nasıl biliyorsunuz efendim? dedi.

Hanım bu yaptığı hareketin takdir edilecek bir şey olduğu düşüncesiyle devam ederek dedi ki:

— Efendim, size bu adam erkeklerin en vicdansızı dememek için en kalpsizidir dersem ne cevap verebilirsiniz?

Nerime saygı duyduğu kocasına kendi huzurunda böyle bir kadından gelen bu hakaret altında onu savunmak için her şeye hazır cesaretli bir tavırla hemen karşılık verdi:

— Bir kere görüşmediğiniz için tanımadığınız bir erkek hakkında bu fikri nasıl edindiğinizi merak ediyorum. Tabii

rivayetlerden, anlatılanlardan edinmiş olacaksınız... Teessüf ederim ki bugün bizde mevcut olan ahlaksızlıkla son derece çoğalmış olan iftira ve dedikoduya, kötü rivayetlere inanarak, tanımadığınız, bilmediğiniz bir adam hakkında bu kadar kolaylıkla bir fikir peyda ediyorsunuz ve en fenası bu fikri onun karısının huzurunda söyleyebiliyorsunuz. Af buyurunuz ama kocam vicdansız, kalpsiz olarak tanınmak için fena bir harekette bulunmuş olsa bile sizin gibi böyle bilmediği, tanımadığı adamlar hakkında bu murdar halkın rivayetine dayanarak fikir açıklamak bence daha fena bir harekettir, dedi.

Ve sonra bu cevabın sertliğiyle bozulan hanım sersem olup da birkaç söz mırıldanıp çıkınca en hassas teline dokunulmuş gibi son derece galeyanla söylenmeye, şikâyete başladı:

— Aman efendim, bu kadınlardan, bunların bu miskin saldırılarından bıktım! Bu ne ahlaksızlık? Hem bunlara ne oluyor anlamıyorum ki... Bu adeta en miskin, en manasız bir hasetten, bizim saadetimizin nuruyla kamaşan gözlerinin kararmasıyla etrafa rastgele, körü körüne saldırmaktan başka bir şey değil... Bir kere ne istiyorlar? Eğer benim saadetimi istiyorlarsa... Ben mesudum... Buna herkes emin olsun. Hayır, onlar bilakis beni bu kadar mesut bildikleri için böyle kuduruyorlar, bu kesin! Güya bana merhamet gösteriyorlar, halbuki bugün beni de kendileri gibi mutsuz ve aşağılık bilseler ismimi bile anmayacaklarına yemin ederim! Bir adam ki beni yüceltiyor ve kendisine tapıyorum... Ve beraber yaşadığımız hayatta beni tasavvur edilenin ötesinde bahtiyar ediyor... Bütün bu hanımları kudurtan şey benim böyle büyük bir aşk ve büyük bir fedakârlıkla evlenmemdir... Kocamı çocuklarını feda ettiği için böyle suçluyorlar, halbuki sevmediği bir kadın üzerine evlenen ve çocuklarını mecburiyetle analarının yanına bırakan ilk erkek kendisi midir? Bizim başka böyle evliliklerden yegâne farkımız birbirimizi severek evlenmemizdir. İşte onları helak eden nokta da burası... Ben niçin severek evlendim ve şimdi

niçin bu kadar mesudum? Çünkü insanlar bu kadar ahlaksızlığa, bu kadar fesada düşünce başkalarının saadetine düşman olurlar ve o saadeti yıkmak için ellerinden gelen fesatlığı yapmaktan çekinmezler.

O ateşli bir galeyanla bu saldırıların zehriyle yaralanan kalbini böyle dökerken hep ayrı ayrı yüzümüze bakıyor ve gözlerimizden bir cevap, bir onay bekliyordu. Nimet'le Mediha kendisini başlarıyla ve gözleriyle onayladıkları gibi, ben de, hatta Nigâr da onunla hemfikir olduğumuzu belli ediyorduk. O bu kuvvetle metanet bularak devam etti:

— Evet, niçin ben mesudum da onlar değil? Benim aldandığımdan, tecrübesizliğimden, bana yazık olduğundan bahseden bütün bu kadın, erkek mahlukların kendi hayatları acaba nasıldır? Şüphesiz karı koca hepsi de evlerinde her gün akşamlara sabahlara kadar köpekler gibi didişerek vakit geçiriyorlar. Asıl aldanan, asıl yazık olan insanlarsa şüphesiz kendileridir. Eğer ben de böyle severek kalbimin, ruhumun eşini kendim seçerek mesut olacağıma, onlar gibi adeta yaratılıştan duygusuz, anlayışsız, hayvan bir erkeğe hayatımı teslim edip ölünceye kadar gözyaşları dökseydim, o zaman benden haberleri olsa bile bunu kadere sayıp doğal bularak sözünü bile etmezlerdi. Fakat bugün ki mesudum, saadetten kanatlanmış gibiyim, bana gelip, "Size yazık oldu," diyorlar. Beni bu kadar mesut eden bir erkekten başka ne isteyebilirim değil mi? Bu erkek gerçi benden önce başka bir kadınla evlenmiş ve iki çocuğu olmuş... Bu elbette olmasa daha iyi olurdu, fakat bizim aşkımız gibi büyük aşklar önünde bunlar ne âciz engellerdir...

Nerime'nin sözlerinin isabetine hayret etmemek mümkün değildi, mesela bugün Nerime'ye yazık olduğundan söz eden hanımla kocasının hayatı adeta bir didişmeden başka bir şey olmadığı gibi, yine onun karısıyla çocuklarını terk etti diye vicdansız, kalpsiz bulduğu Cemil Bey'e göre de kendisinin kendi annesini yersiz yurtsuz, kimsesiz, aç bilaç sokaklarda terk etmesinin ne sıfatla anılacağını bilemem. Ben bunları bildiğim için, bilmeden, uzaktan farz ve tahmin-

le Nerime söz söylerken gülüyordum. O söylerken başının arkasında galeyandan bir saadet halesi peyda oluyor zannediyordum ve yarabbim, bu kadar büyük bir engeli böyle küçümseyen derin ve ulvi bir aşkla ve sizi anlayan, sevdiğiniz bir erkekle beraber yaşanılan hayatın vereceği saadeti düşünerek varlığımın derin bir istek ve özlemle sarsıldığını hissediyordum.

Nimet burada hepimize bakarak:

— Ben her yerde sizi savunmaktan bir an geri durmadım. Hatta İstinye'de yalıda da sözü geçmiş ve bu hanımların yanında yine sizi savunmuştum, bu işlerde siz tamamen masumsunuz.

Nerime bunun üzerine hararetle:

— Yalnız ben mi? Masum yalnız ben miyim? Demek siz de kocamı kabahatli buluyorsunuz... Bir adam ki nasılsa sevmediği ve sevemeyeceği bir kadına bağlı kalmış... Senelerce gençliğinin en kıymetli saatlerini bu kadının renksiz arkadaşlığına vermiş... Bu hayatın muhtaç olduğu saadeti vermeyen mahrumiyeti içinde daima sevmediği bu kadına karşılık sevdiği, kıymetli bir varlık olması ihtimaline hasretle ah etmiş... Nihayet bir gün kendisine bu senelerden beri peşinde koştuğu aşkı ve saadeti vereceğine emin olduğu bir kız rast gelmiş... Şimdi kim ve ne hakla bu adamı hayatını bu saadet için bu genç kıza adamaktan men edebilir, değil mi? Evet, ne hakla bu adamı mesut olmaktan men ederiz?

Nimet burada itiraf eder gibi dedi ki:

— Efendim, kendisini haksız bulanlar ve size acıyanlar kocanızın o kadınla evlendiği günden beri birçok başka kadınlarla maceraları olduğunu söylüyorlar...

Nerime buna da tam bir metanetle karşılık verdi:

— Peki, böyle olsa bile bundan ne çıkar? Demek ki bu adam ruhunun eşini bulmak için uğraşıyor ve onu bulmadığı için böyle kadından kadına, kendisinin de itiraf ettiği gibi hepsinden bir başka suretle iğrenerek uzaklaşıyormuş. Ve bugün nihayet benim aşkımla o kadar mesuttur ki hayatında ben, ruhunun bütün emniyet ve kuvvetiyle sev-

diği ilk ve son kadın ben oluyorum. Yani yegâne kadın... Ötekiler birtakım gölgeler, hayallermiş... Hakikat ise yalnız ben, yalnız benim temiz ve büyük aşkımdır. Sonra kocamın ilk karısına birçok fena muamele ettiğini söylüyorlar, bu şüphesiz aleyhinde bulunmak için iftira ve yalana cesaret edenlerin rivayeti olacak... Bir karınca öldürmekten çekinen, kuzu gibi, melek gibi bir adamdan ne fenalık çıkabilir? Şayet böyle fena muamele etmiş olsa bile, memleketimizde karısına böyle kötü davranan erkek yalnız o mu kalır! Karısına işkence eden, döven, aç susuz bırakan beyler, efendiler, hatta paşalar mı eksik! Bana gelince, kocamın huyundan, tabiatından, bana davranışından o kadar memnun, o kadar minnettarım ki size, bütün genç kızlara benim kocam gibi melek ve onun gibi bir kadını mutlu etmesini bilen şefkatli ve nazik bir hayat arkadaşı dilerim.

Ben kendisine hayran hayran bakıyor, güçlü bir arzuyla mutluluk veren bu nurlu saadete karşı kalbimde derin, karşı konulamaz bir gıpta, onun gibi mesut olmak için ateşli bir isteğin ortaya çıktığını hissediyordum. Ah, ne engel var, bu saadetin benim için de, hatta böyle çocuk ve karı gibi engeller olmadığından, daha şaşaayla gerçekleşmesi için ne engel var? Evet, eğer o beni kabul etse demek ki bu saadet bana da yüzünü gösterecek! Demek ki ben de Nerime gibi saadetimin halesiyle nurlu bir hayat ve coşku içinde ömür sürebileceğim. Ah, ona nasıl hayatımı adayacağım ve onu mutlu etmek için nasıl fedakârlık edeceğim...

Acaba kabul eder mi? Acaba hakkımdaki fikri bu kadar ileriye gidebilecek mi? Hâlâ kulaklarımda çınlayan ahenkli sesiyle söylediği gibi yalnız eserini takdirimle kendisine o kadar, o kadar saadet veriyor muyum? Ah yarabbim! Bu sözün manası her gün genişliyor... Bana öyle geliyor ki o gece o kelimecikle bana bütün korktuğum şeyleri anlatmak ve bana güven vermek istedi; sanki bana demek istiyordu ki, "Başka herkes lakayt kalsın, siz gözümde o kadar değerlisiniz ki yalnız sizin takdiriniz beni mutlu eder..." Yani, ah, kelimelerin manaları... Yarabbim, ya bu sözü düşünmeden,

bir dil alışkanlığıyla, bana vereceği ümidi takdir etmeden söylediyse... Ve benim kalbime bu ümitleri, bu emeller servetini bahşettikten sonra bugün bana karşı lakayt ise... Yarabbim, yarabbim, ne olurum, ben ne olurum... Evet, ne olurum ben? Şeref ve saadet... Lakin demek ki benim onun gözünde o kadar tesir ve nüfuzum var ki bu başkalarının takdirine üstün geliyor. Demek, demek beni seviyor... Beni seviyor... Seviyor, seviyor... Beni seviyor demek değil mi? Ve beni seviyorsa demek ki evlenmemize ve saadetimize bir engel yok... değil mi? Engel mi? O beni kabul ettikten sonra benim onun olmama nasıl engel olabilirler? O beni kabul etsin... O beni kendisine layık bularak lütfetsin... Benim için artık ölünceye kadar onun esiri, onun kulu olmaktan başka mutluluk mu olur?

Fakat acaba böyle mi? Yoksa, yoksa... Hepsi de, hepsi de rüya mı?

4 Ağustos

Bugün sabahleyin amcamın Boğaziçi'ne gideceğini bildiğimden odamdan hiç çıkmamıştım, öğleyin yemek için aşağıya indiğim zaman salonda hanımla Behiç Bey'i görünce birden son derece heyecana düşüp kıpkırmızı oldum. Meğer dün İstanbul'da amcamı köprüde görmüş, bizim Ada'da olduğumuzu haber alınca sürpriz olsun diye kalkmış gelmiş... Amcam evde olmadığı için bizimle kalmaya mecbur olmuş... Bu nedenle yemekte ve sonra akşama kadar hep onunla beraberdik. Bu fırsattan dolayı kaderime nasıl minnettarım!

Her an onu daha çok yücelttiğimi görüyorum. Ne kadar saygı duyulmaya layık bir adam... Ne mükemmel, ne kusursuz, ne ince bir adam yarabbim! Böyle erkekler olduğunu görünce, önceden onları kendime layık bulamazken, bugün artık kendimde onlar için bir yeterlilik bulamamaya başlıyorum.

Her hali, her tavrı başka türlü zarif... Sonra yarabbim, ya fikri, ya hali, hepsinin ilham kaynağı olan o ruh, o kıymetli ruh... O ruh, o ruh ki beni şiir ve güzelliğiyle kendimden geçiriyor. Ölünceye kadar onun yanında yaşamak ve ölünceye kadar sesini işiterek, onun sözlerini dinleyerek vakit geçirmek ne emsalsiz, ne daha hiç kimse için gerçekleşmemiş derin bir saadet olsa gerek...

Ya neler bilmiyor yarabbim! Akşama kadar bizi ne sözlerle minnettar etmişti, bir kere bilmediği şey yok... Sonra o tatlı, o sarhoş edici konuşma edası, özellikle her cümleyi ruhu okşayan güzel bir anlamla süsleyen o belagat, hepimiz şaşırdık ve mest olduk. Eğer Nigâr bugün hâlâ kendi düşüncesi gereği her erkeğin birbirine benzediği hakkındaki fikrinde sebat ediyorsa pek kör, pek inatçı bir kız olduğunu ispat etmiş olur.

Ne geniş, ne çeşitli bilgisi var, bana bestekârlara dair öyle bilgiler verdi ki hayran oldum! Chopin, Schumann, Beethoven hakkında bilmediği yok. Onların hayatlarına, ilişkilerine, özelliklerine dair pek derin bilgisi var. İstanbul'da her şey gibi musiki hayatı da yok olduğundan Batı'nın o harikulade, nefis eserlerini dinlemek fırsatından mahrum kalmamak için ne fedakârlıklar yaptığını anlattı, özel, genel bütün konserleri kaçırmadığı gibi, şehrimizden geçen bütün ünlüleri de dinlemiş olduğunu anlattı.

Biz bu konuya girdiğimiz zaman hanımla Nigâr, ikisi de bu konuya yabancı oldukları için bana öyle geldi ki ikimizin ruhu bir mahremiyet hissiyatı içinde birbiriyle kucaklaşıyor. Sevdiğimiz şairlerden ve musikiden bahsetmek kadar iki ruhu birbirine yaklaştıran başka bir şey olamaz. Musiki bahsi bitince bestekârlardan şairlere geçmiştik, saygı duyduğu bestekârlar, özellikle büyük Beethoven ile Schumann, Chopin ve Schubert, Çaykovski ve Brahms, en çok sevdiği şairler ise Baudelaire, Swinburne, Heine, Leopardi, D'Annunzio'ymuş. Bunlar ve bunların eserleri hakkında uzun uzun aktardığı şeylerle beni bütün bütün kendisine bağladı. Akşam olup da gittiği vakit, o burada bulundukça onun huzuruyla dünyayı

unutmuş, pürneşe ve mesutken, birden derin bir hüzün içinde harap oldum. O beni böyle tutkun ve büyülenmiş bıraktı gitti. Acaba onun ruhunda benim zerre kadar yerim var mı? Acaba onun ruhunda, o benim ruhumda sahip olduğu kadar bir yer sahibi olmak mümkün oldu mu? Ya yarabbim, o benim ruhuma tamamen, tamamen ve ebediyen sahip olmuşken, ben onun ruhunda hiçbir zerre işgal edememiş bulunuyorsam... O kadar dikkat ettim, fakat o söz anlatırken kendimi onun etkisinden kurtarıp bir şey anlamak mümkün olamadı... Acaba tamamen ilgisiz mi yoksa...

Hayır, bu mümkün değil, hiç şüphe yok, beni herkesten ayırıyor, her sözünden, her tavrından bu ortaya çıkıyor, fakat acaba bu bir aşk olabilir mi? Özellikle beni hayatımı adamaya sevk edecek, benim aşkım gibi bir aşk... Bilinmez, anlaşılmaz ki... Ruhların birbirine yakınlaşması için o kadar çok şartın, o kadar çok halin anlaşılması lazımdır ki...

Ah, acaba benim için nasıl bir fikri var? Tamamen umursamaz, bu mümkün değil... Evet... Mümkün değil... Fakat nasıl bir fikri var ve ne dereceye kadar ruhuna girebilmişim? Acaba ruhuna girebildim mi, yoksa... Anlasam, ah, anlayabilsem... Anlayabilsem ki o da benim gibi karar verme gücünü kaybetmiş, o da benim gibi harap, bitap, delice sevmeye eğilimli... Ve nihayet, böyle her gün birbirimize yaklaşa yaklaşa bir gün... Oh yarabbim, bana dayanmak için kuvvet ver! Evet, bir gün onun tarafından bir teklif... Oh, nur, nur, nur içinde yüzüyorum... En sarhoş edici hoş kokularla kendinden geçmiş bir halde kalıyorum. Yalnız, yalnız onun karısı olmak ihtimali beni bu kadar tarumar ediyor... Ya bu ihtimal gerçekleşirse, o vakit ne olacağım yarabbim! O vakit ne yapacağım?..

5 Ağustos

Bu gece yine burada. Bu sık sık gelmelerin Nigâr'ın renksiz gözleri için olmadığı muhakkak... O kadar ki

amcam bile bunun farkına vardı gibi... Akşamüstü Behiç Bey'i yine görünce, "Vay efendim, böyle sık sık gelişinizle bizi hakikaten minnettar ediyorsunuz," sözlerini sarf etti. Fakat Behiç gayet ciddi olan maksadına ulaşmak için her fedakârlığa razı görünüyor.

Bu akşam artık iyice emin gibiyim... Ruhu o kadar bana yakın ki sofrada ve sonra salonda her söze amcama bakarak başlıyor ve söylerken önce tereddütle hanımda ve amcamda gezen bakışları nihayet bana dönerek sözlerini yalnız benim için söylediğini anlatıyor gibi oluyor... O bana böyle bütün ruhunun coşkusuyla bakarken bu bakışların altında o kadar iradesi harap kalıyordum ki her şeyi unutarak, hatta onların yanında kendimi ayakları altına atarak ve "Seninim, niçin korkuyorsun! İşte seninim..." demek için ölüyorum.

Acaba gerçekten benim için mi geliyor? Ya yanılıyorsam, ya aldanıyorsam... Bazen onu da bana bağlı zannederken sonra öyle saatlerim oluyor ki kendisini bana karşı hissiz ve umursamaz buluyorum. Ve o zaman, ah, o zaman müthiş bir üzüntü beni kırıyor. Ya bu gerçekse, ya bana karşı tamamen ilgisiz de ben kendim işi bu kadar süslüyorsam... Ah, ne düşüş, ne hurdahaş eden bir düşüş...

Bu gece mehtap vardı; ayın on iki, on üçü olduğundan, önce ay guruptan evvel, akşamın guruba mahsus hazin dumanlarıyla bulanık tepelerinde kızıl çehresiyle kendini gösterdi. Hava karardıkça onun da hüznü yok oluyordu, nihayet biz yemekten kalktığımız vakit bütün Marmara onun saltanat yoluyla pırıl pırıldı.

Amca Bey'in isteğiyle hep birden balkona çıkmış, orada oturuyorduk. Daha erken olduğundan yol tenhaydı; dün gece geç vakte kadar türkü gürültüleri devam ettiğinden amcam uyuyamamış, şikâyet ediyordu. Ve mesela şu balkonda, şuracıkta şöylece uzanıp da etrafın güzelliğini seyretmek dururken arabalarla, sonra özellikle topal, yorgun eşeklerle dağın dört tarafını dolaşmakta ne güzellikler olduğunu söylerken hanım rica eder gibi:

— Oo, bey... Hiç de öyle değil! Düşününüz bir kere... Mehtabı, denizin güzelliğini adanın bir yerinden seyretmek başka, her noktasından, her manzarasından ayrı ayrı seyretmek yine başkadır; eğer bu sözü bizi tura çıkarmamak için söylüyorsanız kabul etmeyiz... Özellikle bu akşam Behiç Bey de var, hep birden tur yapsak ne iyi olur, değil mi çocuklar?.. dedi.

Amcam sandalyesinde uzanıp daha fazla yerleşerek ve parmaklarının arasındaki enfiyeyi âşıkane bir tavırla emer gibi koklayıp çektikten sonra cevap makamında hanıma doğru azametle serpti ve herkesin cevap beklediğini bildiği halde inat gibi son derece ağırdan alan bir sesle:

— Tur mu? Acayip!.. Bence hiç uygun şey, yapılmaya değer şey değil. Tur denilen herzeyi evleri denizi görmeyen iç mahalle sakinleri biraz mehtap görmek ve hava almak için yaparlar. O eşekler üstünde sarsıla sarsıla gezmeye çıkanlar mahalle kızanlarıdır. Efendim, böyle balkonlarına çıkıp da etrafı gözleyince, bu kadar güzel manzarayı rahat rahat seyretmek dururken eşeklerin kötü kokularına kurban olmak bizim gibi kibarların kârı değildir! Hem sonra ben uyku vaktim gelince çekilip uykuya varmalıyım... Başka bir şey değil... sözlerini mırıldanarak söyledi.

Hanım bu cevaba canı sıkılmış gibi:

— Ah, bu gece doğrusu canım istiyor şerim, gitsek ne iyi olurdu, dedi.

O zaman Behiç Bey aceleyle:

— Halacığım, o zaman gideyim, bir araba getireyim de çıkalım, olmaz mı? diye teklif etti.

Onun eşliğinde dünyanın bu en güzel manzarasını seyretmek saadeti için yüreğim istekle çırpındı; amcam ne kadar engel olmak istediyse, Behiç Bey daha hararetli, daha faal çıktı. Hanım ise araba için iskeleye kadar gitmeye lüzum olmadığını, kapıdan geçen arabalardan birini durdurmanın mümkün olduğunu söylüyordu.

Amcam arzusunun tersine hemen uygulamaya konulmak üzere bulunan bu işi engellemek için hırsla yerinden

kalkıp vaziyetini değiştirerek tekrar oturdu ve "Hoppala!" makamında kendine mahsus garip ifadelerinden birini sarf ederek, "Oo, aşk olsun Zorbey, merhaba Şahin Bey," diye homurdandı.

Ve sonra hiddetle soluyarak:

— İşte bu özenti, herkes gelip giderken görüp özenmiş olacaksınız... Şurada oturup sessiz, kibarca geleni geçeni seyretmek nerede, yoksa sarsıla sarsıla o sürüye karışıp harap olmak nerede?.. Bunlar efendim, hep bizim hanımefendinin işleri... Şimdi uslu uslu oturup dururlarken çoluğu çocuğu coşturmakta mana var mı? Küçücük bebekler gibi, yaşına başına bakmayıp da yaptığın bu hallere kızarım doğrusu hanım! diye söylendi.

Hanımcık nasılsa fikrine koyduğu şeyi mutlak yapmaya azmetmiş gibi tekrar rica etti:

— Canım bey, her gece sizin istediğiniz gibi sessiz sedasız burada oturuyoruz. Bir gece de sayenizde eğlenelim ne olur? Müsaade ediniz de biz olsun çıkalım, hemen şimdi yine geliriz.

Buna karşılık Amca Bey'den hiçbir ses çıkmadı. Hanım, "Şimdi çocuklar, hepimiz gidiyor muyuz?" diye küçük şeytan gözleriyle Abdi'ye ve Nigâr'a baktı; o vakit Abdi'nin sesi köşeden işitildi:

— Elbette, elbette efendim, siz gidersiniz de biz kalır mıyız hiç?..

Nigâr, hanımın bu sorusuna hiddetten köpürmüş gibi sükût ediyordu; Abdi'nin bu cevabı üzerine hanım, "Öyleyse beş kişi bir arabaya nasıl sığarız?" deyince Behiç hemen:

— İki araba tutarız efendim, olmaz mı? diye sordu. Hanım ise buna lüzum görmeyerek:

— Ne lüzumu var efendim, biz gençken arabaya binmezdik de eşekleri tercih ederdik. Çocuklar, gençler nasıl olsa olur!.. Nigâr'la Abdi eşekle gelsinler. Nigâr zaten eşeği çok sever... dedi.

Nigâr'ın etraf iyice aydınlık olmadığı halde hiddetten çehresini, burnunu iyice görür gibiyim. Göğsü hiddet ve

öfkeyle hışıldıyordu; biraz önce hanımın ilk teklifinde onun da tur için can attığı belliyken, şimdi birdenbire cayarak:

— Benim uykum var efendim, ben gitmeyeceğim... dediğini hayretle işittim.

Buna cevaben hanım:

— A, ilahi çocuk, demin sen bizden iştahlıydın... Bu kadar erkenden uyku olur mu hiç? Eğer hiddetin arabayla gelmediğin içinse, ben eşeğe bineyim, sen arabayla git...

Amcam isteği dışında yapılacak olan bu gezinti müzakeresinden sıkılmış olmalı ki tekrar kendini tutamayıp hiddetle Nigâr'a:

— Ulan kız, otur be sen de! Kimden izin aldınız ki birbirinizle sen eşeğe bin, ben arabaya bineyim, yok sen arabaya bin, ben eşeğe bineyim diye söyleniyorsunuz... Gidip de dostlarına mı görüneceksin, hayret ediyorum vallahi! Hiçbiriniz de demiyorsunuz ki ulan babam evde, bu adamcağıza belki bir şey lazım olur, belki uykusu gelir... Emziğini verelim, üstünü örtelim, ninni söyleyelim demiyorsunuz da hepiniz birden havalandınız. Ne o? Hanımefendiler ay mehtabı seyrine gidiyorlar... Sanki o kadar değerli şey mi bu! Hem efendim, ne lüzumu var öyle eşeklerle meşeklerle katar olup yollara revan oluyorsunuz... Bunlar efendim, acayip şeyler... Acayip... Hep caiz olmayan şeyler...

Bu söz üzerine bir müddet tereddüt edildi, ben saadetimin birden mahvolması ihtimaliyle üzgünken hanım tekrar istirham etti:

— Aman bey siz de, lütfediniz şöyle çıkalım, biraz hava alalım, bu münasebetle Pervin Hanım'a da adayı göstereyim dedim. İşi ne kadar uzattınız... Nigâr'a gel, git diyen oldu mu? İster gelsin, ister gelmesin...

Amcam homurdanarak, "Bildiğinizi yapınız, ben karışmıyorum artık!" diye hiddetle kalktı içeri girdi. Abdi sevinerek araba ve eşek tutmak için kapıya koştu; Nigâr hiddetle odasına kapanmış ve gitmeyeceğini tekrar söylemiş olduğu için Abdi'ye bir eşek, bize bir araba tutuldu. On dakika sonra yeldirmelerimizi giyip de kendimi arabada hanımın

yanında ve onun karşısında bulduğum vakit bu o kadar nurlu, o kadar coşkulu bir an oldu ki ömrümün en mutlu saatlerini yaşamak üzere olduğumu anladım.

Araba hareket etti. Bütün yol gezmeye çıkmış neşeli bir kalabalıkla doluydu. Birbirini takip ederek sırayla giden arabalar arasında merkebe binenlerin naraları, cümbüşleri, "Hoppala, hoppala!" nidalarıyla koştukları görülüyordu. Orada bulunan kahvelerin ve otelin lambaları bütün bu halkı keskin bir ışıkla aydınlatıyordu. Yeldirmeli hanımlar erkeklerin ve Hıristiyan kadınlarının arasında kayboluyorlardı.

Bu denilebilir ki bir gece bayramıydı ve herkesin eğlendiği böyle aydınlık bir gecede karşımda o, bana göre dünyanın en değerli varlığı, başımızın üzerinde ışıklı şelaleleriyle kâinatı, ufuktaki eflatun tepeleri ve gümüş sathıyla uzanıp belirsiz uzaklıklarda kaybolan denizi süsleyen ayla kendimden geçmiş gibiydim. Bazen arabamız kalabalıktan durmaya mecbur oluyor, sonra yavaşlayıp ilerleyebilerek yine "Hoppala, hoppala!" nidalarıyla yanımızdan geçen merkep sürenlerin arasından ağır ağır gidiyorduk.

Behiç:

— Azıcık hayata benziyor, değil mi? sözlerini söyledi.

O esnada biraz geri kalmış olan Abdi, ince uzun ayakları alçak eşeğin üzerinde hemen yerlere sürünüyorcasına yürüyerek kalabalıktan müsaade bulup yanımıza gelebilmişti. Hanım kendisiyle latife ediyordu, o ise o esnada kendisini arabadan ayıran yeni bir kafile sebebiyle uzaklaşmış olduğundan sert, kalın, keskin sesiyle bize:

— Merak etmeyiniz efendim, kıymetli yardımcınız sizi takip ediyor... diye haykırıyordu.

Bu sözün son kelimeleri gürültü arasında kayboldu, araba şimdi Aya Nikola'ya iniyordu. Deniz kenarında birtakım arabalar durmuşlar, orada serilmiş nurlu yüzeyiyle ruhu sarhoş eden denizi seyrediyorlardı, biz de durduk.

Bu anda ayrı ayrı hepsinin pürneşe olduğuna şüphe bulunmayan bu yüzlerce kişiden oluşan kalabalık içinde kendimi hepsinden mesut buldum. Çünkü bütün bu halk

arasında benim karşımda oturan, benim kalbimi kendine bağlamış ve cezbetmiş ve bana bağlı görünmekte olan bu erkek kadar müstesna, eşsiz, seçkin başka bir erkek yoktu. Bunu düşünerek aldığım nefesler ruhumu neşeyle, mutlulukla dolduruyordu.

Hanım tekrar yanımıza gelmiş olan Abdi'yle konuşuyordu. O zaman Behiç yalnız bana işittirmek istiyor gibi yavaş bir sesle:

— Mesut olmak için yaratılmış yerler... Değil mi? sözlerini söyledi, ben de:

— O kadar ki bakarken, hatta yalnız nefes alırken bile insan mesut oluyor, diye cevap verdim.

Derin bir nazarla ruhuma bakarak gayet yavaş bir sesle;

— Gerçek mi? diye sordu.

Ben titreyerek ruhumun bütün feryadını bakışlarımla kendisine ifade etmek üzereydim ki hanımın başını çevirip bize döndüğünü gördüm ve tereddütle sustum.

Behiç yüksek sesle:

— Şimdi Boğaziçi derin bir sessizliğe gömülmüştür, dedi.

Ben şakayla:

— Eh, harabelerde böyle cümbüşler kimin hatırına gelir?

Gayet hoş, şuh bir kahkahacıkla göğsü dalgalandı. "Ne güzel, ne güzel!" dedi.

Tekrar araba hareket etti. Az meyilli olan yoldan çıkmaya başlamıştık, şimdi deniz kaybolmuş, iki tarafımız çamlıklarla kaplıydı. Çamlardan tatlı, ruhu etkileyen hoş bir koku yayılıyordu. Abdi şimdi yürümeyen eşeğini hareket ettirmek için, "Hoppala, hoppala, hoppala bibiko, haydi be kuzum bibikocuğum, biraz yürü be!" diye haykırıyor, bize yetişmek için uğraşıyordu. Diyaskilos'a çıkan yokuşa döndüğümüz vakit arabanın gidişine zorunlu bir yavaşlık gelmişti. Behiç bundan yararlanarak:

— Büyükada hayatının her yaz geçirdiği zevk humması ve mehtap sefası geceleri özellikle böyle şiddetle alevlenir, denilir ki bütün insanlar mehtapla sarhoş olmuşlardır, herkeste bir raks ve seyran cinneti ortaya çıkar... Herkes zevk

arzusuyla kamçılanmış gibi mutlak bu turu yapmalıdır. Arabayla, eşekle, olmazsa yaya bu tur yapılacaktır. Diyebilirim ki İstanbul'un bir usule bağlı olarak yegâne eğlenilen yeri Büyükada'dır. Bilhassa pazar sabahları iskele başı, cuma sabahları ise Hristos toplanışı... Hele pazar sabahları iskele rıhtımları ve gazinolar hıncahınç dolup da İstanbul'dan gelen vapurlardan dökülen halkla da taşınca bir an zannedilir ki Ada tahammülünden fazla bir yükle sendeleyen bir sal gibi suyun üzerinde sallanıyor, devrilecek gibi bir haldedir. İşte bu hal İstanbul'un başka hiçbir yerinde yoktur. Boğaziçi... Pervin Hanımefendi'nin gayet güzel tabiriyle baştan başa cesetlerle dolu bir harabedir...

Bu esnada Abdi tekrar yetişmişti, yine çirkin sesiyle sövüp sayarak:

— Yahu, haberiniz var mı? Bizim bibiko beni tepe aşağı bir yere attı ki... Az daha başım tuz buz olacaktı... Ne fes kaldı ne ceket, ne yüz ne göz... Toz içindeyim... Yanınızda yer olsa da beni de alsanız efendim, zira eşeğin üstünde duracak halim kalmadı... Bittim... diye söylendi.

Hanım, Abdi'nin bu haline hem güldü hem acıdı, Behiç Bey biraz daha benim tarafıma hareket edip şimdi tamamıyla karşıma geçerek yanındaki yeri Abdi'ye verdi. Abdi, eşeği sahibine teslim ederek arabaya geçti. Araba tekrar hareket etti. Şimdi Diyaskilos'a gelmiştik. Orada da birçok araba, kalabalık toplanmıştı, biz de durduk.

Şimdi ay tam tepeye yaklaşmış, nurlu malikânesinde nazlı cilvelerle şuh ve sevinçli yürüyen bir sema melikesi gibi saltanat sürüyordu. Bakarken kendimi bu sonsuz mavi semada, bu yaldızlı haşmetle yegâne olarak hükümran olan bu nur melikesi kadar mesut ve aydınlanmış buldum. Eğer mümkün olsaydı ruhumu sarhoş eden bu mutlulukla ben de dünyayı onun kadar aydınlatabilirdim. Ve buna şurada, karşımda mutluluğumu süsleyen bu manzaraya bakıp hiçbirinin hissedemediği derin ve coşkulu şiirleri temsil edebilecek kadar ince ve müstesna olan şu adam sayesinde ulaşabiliyordum. O sırada gözüm Abdi'ye takıldı. Başında-

ki şekilsiz fesi, bunun içindeki boş ve küflü beyni, özellikle fesat kalbi, manasız, değersiz varlığıyla Behiç'ten ne kadar, ne kadar farklıydı. Biri insanların yetişmeleri mümkün ve mukadder olan mükemmelliğin zirvesinde kanat çırpan, diğeri ise insanlığın en ilkel ruh halinde bulunan iki yaradılış örneğinin karşısındaydım.

Gazinolarda laterna çalıyorlar, dans ediyorlar, orada toplanmış olanların hepsi de bir hay huyla, büyük bir istekle eğleniyorlardı. Aşağıdan birtakım yeni arabalarla yeni kafileler geldikçe, bir taraftan da buradaki arabalarla kafileler dile doğru gidiyorlardı. Biz de tekrar hareket ettik; dile giden ince yolda neşeyle çıldırmış bir kalabalık arasında şen şatır olmak için onların neşesine muhtaç olmamakla birlikte bu neşeyle mutluluğumun arttığını hissediyordum. Dile geldik. Behiç, "Üçüncü ve son durak yeri," dedi. Hıncahınç halkla dolu gazinonun önü sırayla arabalarla çevrilmiş, burada da laterna çalınıyor, genç erkekler, genç kadınlar dans ediyorlardı. Fakat biz durmadan geçtik, yola düzüldük.

Artık araba şimdi evlerin arasında süratle tenha yollardan dönerken, ben Behiç'in karısı olarak beraber yapacağımız turları düşünüyor, gözümü kapayarak adeta kendimi onun yanında mest ve mağrur görüyordum. Ah, onun karısı olmak mutluluğu ve gururu... Bana bütün görenlerin, bütün tanıyanların, yalnız onun karısı olduğum için gıptayla bakacak nazarları altında nasıl iftiharla göğsüm kabaracak, nasıl mutlu olacağım.

Şimdi kesin olarak karar verdim, artık bu şüphe devri yeter. Eğer onun da benim hakkımda zannettiğim gibi hisleri samimi ve kesinse bu mutluluk için hiç engel yok demektir.

6 Ağustos

Annemden bir mektup daha... Kaç gündür neşe içinde geçen hayatımdan sonra bu gayet şiddetli bir darbe olacaktı, fakat asıl darbe şimdi onlar için benim mektubum olacak...

Onlar beni hâlâ jandarma kumandanının meziyetlerinden bahsederek tekrar anlayış ve muhakemeye davet ederlerken, "Ben kocamı buldum. Şair Mehmet Behiç Bey'dir! Ve burada birbirimizle nişanlandık..." diye yazarsam ne tuhaf olacak... Bana bula bula bir jandarma kumandanının vereceği şüpheli mutluluğu bulan anam ve babam bakalım bu habere nasıl karşılık verecekler. Hayretlerinden donacaklar. Benim bunu nasıl başardığıma şaşacaklar. Fakat önce emin olmalı, önce onun tarafından bir teminat almalı...

Annemin bu mektubundaki haber ve tehdit, eğer bu mutluluk içinde olmasaydım beni epeyce kızdıracaktı! Beni hâlâ hafifmeşrep bir çocuk mu zannediyor? Benim nasıl ciddi, nasıl müşkülpesent, nasıl metin bir kız olduğumu, kendilerinin jandarma kumandanlarına karşılık benim bulduğum damatlarını takdim ettiğim zaman anlayacaklar. Ah yarabbim, acaba bir gün olacak mı, onu annemle babama götürüp, "İşte oğlunuz, onu seviniz, zira sevginize ne kadar layık olduğunu bilemezsiniz..." diyecek kadar mesut olduğumu görecek miyim?

10 Ağustos, Gece saat on

Bugün biraz kırıklığım olduğu için yatağımdan çıkmadım, zaten bu gece amcam İstanbul'da kalacaktı. O olsaydı mutlak gelip zorla beni kaldırırdı, onun için akşama kadar rahat rahat yattım ve akşam da kalkmayacağımı onlara söyledim. Akşamüstü hava kararmaya başlamıştı ki kapı çalındı, aşağıda ev hayatında olağanüstü bir hareketlilik hissettim, bir misafir gelmiş olacaktı.

Meğer oymuş, Nigâr geldi söyledi; şimdi onlar yemek yiyorlar, bense odacığımda, yatağımda şu satırları ruhumda derin bir hüzün, sonsuz bir matem olduğu halde yazıyorum! Bu hastalığım ne kadar aksi oldu. Bu akşam amcam da yok, onunla yine uzun uzun mesut olacaktım... Eğer önceden hanıma, Nigâr'a yatağımdan kalkmayacağımı söylememiş

olsaydım, ne olursa olsun kalkar, yemeğe inerdim. Halbuki şimdi bu mümkün değil. Demek ki kendisini göremeyeceğim... O ise belki benim için gelmişken mahzun mahzun yarın geri dönecek...

Ah! Acaba böyle mi? Acaba benim için mi geldi? Onun kalbinde zerre kadar bir yerim var mı? Eğer öyleyse şimdi o da mahzundur; o da beni merak eder, görmek, konuşmak, sağlığımı anlamak için o da şimdi nasıl titrer... Eğer beni seviyorsa, ben kendisini görmek için nasıl titriyorsam o da aynı endişeyle haraptır... Ah bu aşk... Yarabbim, bütün kâinatı, bütün varlıkları yarattın, pek, pek büyük bir harikadır... Fakat yalnız aşkı yaratmak onların hepsinden büyük, hepsinden mukaddes bir şeydir. Birbirini seven iki kalp için bütün dünya, bütün kâinat nasıl birbirlerinden ibaret kalıyor. Bütün afetler, bütün musibetler onlar için nasıl etkisiz, hiç oluyor!

Ah, onu görmek, onu tekrar işitmek... Ne kadar düşünsem o kadar mümkün değil... Şimdi sofradan kalkacaklar, hep birden salonda oturacaklar, eğlenecekler... Ben, ya ben ne yapacağım? Off! Bu ne aksi tesadüf...

Yine o gece

Artık kaderin bana yardım ettiğine o kadar inandım ki... Ne olursa olsun mesut olacağıma eminim. Bu gece benim onunla uzun uzun, yalnız konuşmama müsaade eden, bu konuşmayı tertip eden bu tesadüf elini nasıl takdis ediyorum.

Yemekten biraz geç kalkmışlardı, ben odamdan bütün onların hareketini takip ediyordum. Daha salonda oturulup kahveler içilmeden kapı çalındı, kadın komşular görüşmeye geldiler. Tabii Behiç için salondan çıkmak lazım geldi. O kendisine balkona çıkıp mehtabı seyretmekten başka yapılacak bir şey kalmadığını görünce hanımın yol göstermesiyle yukarı çıktı; sofadan balkona çıkıldığını hissettim, hanım aşağı indi. Yatağımdan, odamın balkona açılan

penceresinden onun hayalinin dolaştığını gördüm. Yalnızdı, acaba Abdi neredeydi? Belki o da bu akşam babasının yokluğundan yararlanarak gelmemiş olacaktı. Ve yavaşça yatağımdan inerek pencerenin önündeki koltuğa oturdum.

Saat on olduğu halde ayın on dokuzu olduğundan ay daha ufukta yükselmemişti; ben alt kanatları kalkmış panjurun arkasında yarı karanlık içinde otururken, o orada benim varlığımdan bihaber dolaşıyordu. Böylece sabaha kadar benim varlığımdan haberdar olamayacağını düşünerek, nasıl edip de odada olduğumu kendisine bildirsem diye üzülüyordum.

Nihayet başka çare bulamadım, o öbür tarafa gittiği sırada küçük masadaki mumu yaktım, ben de güya kendisinin varlığından bihaber olarak pencerenin önüne oturmuş, onun kitabını okumaya dalmış gibi göründüm. Benim tarafıma geldi, ben yan gözle onu inceliyordum, önce geçerken fark etmedi. Fakat döndüğü vakit zannederim ki gördü ve tanıdı, çünkü vurulmuş gibi durdu. Sonra ben "Acaba söz söyleyecek mi?" diye titrerken o da uzun bir tereddütten sonra şüphesiz cesaret edemeyerek tekrar aşağı doğru yürüdü. Tekrar bir daha gitti, bir daha geldi. Bu sefer artık daha çok uzaklaşmaya tahammül edemez gibi durdu; sesi o kadar titrek, hali o kadar perişandı ki hileye, idareye falan kalkmadan, beni birdenbire görmüş gibi oyunlara falan lüzum görmeden:

— Hastalığınızı pek çok merak ediyordum, teşekkür ederim ki sizi pencerenin önünde böyle görerek müsterih oldum. Ne oldunuz rica ederim, nasılsınız? dedi.

Ben de teşekkürle iyi olduğumu söyledim, bu sözü söylerken elimdeki kitabı kapamıştım, kitabın ismini görerek:

— Yine benim kitabımı mı okuyorsunuz? dedi.

Ben gülümsemeyle onaylarken, o heyecanlı bir sesle:

— Beni bu sebeple ne kadar mutlu ettiğinizi mümkün değil tahmin edemezsiniz...

Ben, "Niçin?" dedim. "Asıl mutlu olan benim." Son derece heyecanlı görünüyordu, ben de onun gibi son derece

dayanılmaz bir heyecanla titriyordum. Ne olacaksa bu gece, bu görüşme esnasında olacak diyordum. Kader beni bu geceki tesadüfle mutlu etmek için lütfetmişti, bu lütfu artık son hadde kadar devam edebilirdi. Bu sessizlik bir dakika devam etti; o da ben de tereddüt içinde, mutlak sözlerimizle ruhumuzun birden taşmasından korkuyorduk!

Sonra konuyu değiştirmek ister gibi:

— Ne güzel bir gece... dedi.

Ben:

— Evet, pek sakin, pek durgun...

Doğmak üzere olan ayın ışıklarıyla nur dolu ufkun derinliklerine bakarak:

— Ay doğmaya hazırlanıyor... dedi ve orada bulunan alçak bir hasır sandalyeyi çekip pencerenin yanına oturarak kendisine has akıcı bir üslupla bana ay hakkındaki düşüncelerini anlatmaya başladı. O ayı semaların, yıldızların sultanı sayarmış, bütün yıldızlar ona bağlı olduğu için ısrarlı saltanatıyla o ortaya çıkınca hepsi söner, kaybolurlarmış...

Ben:

— Ne kadar güzel, ne kadar güzel bir şey olur, bunu da yazsanız... dedim.

O zaman acı acı:

— Kimin için? dedi. Yazılacak şeyler o kadar çok, yazmak arzusu o kadar baskınken aylardan beri elime kalem almıyorum. Herkes bugün böyle şeylere o kadar yabancı, o kadar lakayt ki...

O zaman ben, bugün takdir olunmuyorsa bir gün mutlak mükâfatını göreceğini söyledim. Tekrar acı acı gülümseyerek:

— Ne söylüyorsunuz, ben gençken, yani layıkıyla istifade edeceğim bir yaşta bu mükâfattan mahrum olduktan sonra... İhtiyarken yahut öldükten sonra ismim tamamen unutulsun, buna razıyım...

Ben bu fikre itiraz ettim:

— Düşününüz ki edebiyatımız bu eserlerle zengin olacak. Sonra bugün ne kadar az olursa olsunlar, bizim gibi hayranlarınızı da unutmayınız...

— İşte yalnız bu var... dedi. Bilseniz kitabımı sizin takdir etmeniz bana nasıl bir güç verdi... Özellikle sizin gibi her hissiyle, her fikriyle, her haliyle pek müstesna olan bir ruh tarafından takdir görmek beni ne kadar mutlu etti. Özellikle sizden bunu hiçbir vakit zannetmezdim, bu kadar saadete hiç ihtimal vermezdim.

Konunun tekrar tehlikeli noktaya geldiğini görerek titriyordum. Böyle olmakla beraber, titreye titreye, kendimi zorlayarak sordum:

— Niçin, benim diğerlerinden ne farkım var?

— Ne farkınız mı var? dedi. Siz semaları süsleyen sonsuz yıldızlar arasında parlaklığıyla ister istemez ruhu cezbeden büyük gezegenler gibi nadir rastlanır bir şeysiniz... Siz değil tesadüfü, yalnız uzaktan, hatta hayal olarak bakışı bile bütün bir hayatı aydınlatmaya yetecek güzel bir çiçek olduğunuz halde, eserim hakkındaki iltifatınız beni nasıl mutlu etmez... Ve sizi görüp, tanıyıp da tutkun olmamak nasıl mümkün olur!

Ben bu gönül çelen sözlerle eriyor gibi titriyordum, o ise mutlaka bir kere nasılsa cesaret edip başladığı bu ifadeye bir yürek yangını ve hararetle devam etmekten başka bir şey yapmayarak:

— Yalnız bilsem ki bu lütuf ve teveccühünüz sade eserim hakkında değildir, bilsem ki o eserin sahibi hakkında da bu, zerre kadar olsun mevcuttur, bunu bilsem, ah bunu bilsem...

Bu son sözler o zamana kadar hiçbir vakit, hiçbir fırsatla hissetmediğim bir kendinden geçme haliyle beni sersem ve bitap bırakmıştı. Sustuğu ve sedası henüz kulaklarımda yankılandığı, ben yüreğimin bütün arzu ve hevesiyle ona, "Evet, evet, bil, bil ki seninim... Hem ebediyen, ebediyen..." demek için öldüğüm halde utancımdan bunu yapamadım. Buna karşılık bilmeyerek, ruhumun yönlendirmesiyle içinde olduğum durumdan beni kurtaracak bir adamdan yardım istiyormuşum gibi, farkında olmadan elimi kendisine uzattım. Ve elimi onun elinde hissettiğim vakit zannettim ki hayatımdan çıkıyorum, zannettim ki yalnız nurdan, yalnız

hoş kokulardan oluşan bir âlemde yaşamaya başlıyorum... Daha doğrusu zannettim ki ölüyorum... O kadar ki her zerrem başka bir titremeyle, başka bir istekle aşk içindeydi. O şimdi elimi, sahip olması imkânsız bir mutluluk hazinesi gibi, temastan titreyerek lütuf ve okşayışla dudaklarına götürmüştü. Onun nefesini tenimde hissettiğim an bir aydınlık içinde eridim ve onun, "Demek kabul ediyorsunuz, beni reddetmiyorsunuz... Öyle mi, öyle mi?" sözüne, son nefesimi veriyormuşum gibi, "Evet, evet... Hem saadetle, saadetle..." diye inledim.

İki dakikalık bir mutluluk sessizliği içinde sustuk; o vakit o tekrar, ufkun üzerinde bütün ihtişamıyla yükselmekte olan ayı göstererek:

— Bakınız, görüyor musunuz, saadetimizi tebrik için bize donanma[1] yapıyorlar, dedi.

Sonra uzun uzun konuştuk, birbirimize hayatımızı, yaptıklarımızı anlattık.

Şimdiye kadar bir kâbus içinde, harap ve sefil nasıl sürünmekteymişim! İşte bir saatten itibaren hayata girdim ve bu saatten itibaren ruhumun bütün kuvveti, bütün gücüyle yaşıyorum.

Öbür sabah

Artık şimdi anneme kızının evliliğini merak etmemesini yazmak zamanı geldi. Onlar bana koca olarak jandarma kumandanını bulmuşlardı, ben de onlara damat olarak Yıldızların Şarkıları şairini takdim edeyim...

Ah yarabbim, dünle bugün... Hayat o hayat, manzara o manzara, güneş yine eski güneş, sema yine dünkü sema... Fakat her taraf bugün nasıl nur ve berrak, her taraf nasıl renk ve koku, her taraf nasıl gülüyor, her şey, her taraf nasıl

---

1 Bayram ve özel günlerin gecelerinde yapılan ışıklı, bayraklı ve havai fişekli gösteri.

pürneşe... Çünkü ah yarabbim, çünkü dün yalnız seviyordum... Bugün biliyorum ki seviliyorum...

Kâinat bütün servetleri, bütün saltanatlarıyla, hayat bütün neşeleri, bütün gülüşleriyle mevcuttur. Fakat bütün bu yıldızlar, mehtaplar, çiçekler, bütün neşeler, sevinçler, kokular... nursuz, lezzetsizdir ve sizi mutlu edemez... Çünkü kalbiniz, çünkü ruhunuz titremiyor; çünkü sevmiyorsunuz. Ve sonra yalnız seviniz. O zaman her şey sizin için başka bir ışıltılı yolla, her şey başka bir parıltılı seherle nur olur, parlar! Her şeyin yalnız sizin mutluluğunuz için var olduğunu anlarsınız.

Bugün dünyanın niçin yaratıldığını, bu semaların, bu yıldızların, bu insanların, hatta Allah'ın bile neden var olduğunu anlıyorum... Hep aşk, yalnız aşk için... Aşk olmasa hiçbir şey olmazdı; bütün varlıklar, bütün zerreler yalnız aşkı soluyor ve yalnız aşk için yaşıyor. Çiçekler renk ve kokularını, yıldızlar gülümsemelerini, kuşlar nağmelerini, deniz dalgalarını, sema bulutlarını, rüzgâr titreşimlerini hep aşk için bildiriyor.

Niçin çalışıldığını, niçin ilerlemek istenildiğini, hatta niçin, niçin yaşanıldığını onun dudaklarının temasıyla ruhumun mest ve âşık kaldığını bugün anlıyorum: Aşk, hep aşk için... Yalnız onun için...

Prenses Marya Vapuru, 18 Ağustos Cuma gecesi

Kim derdi ki şu bahtiyar satırların altına böyle zehir ve elem dolu satırları yazacaktım! Kim derdi ki bir hafta önceki mesut Pervin, bu gece bu kadar yaralı, bu kadar harap ve perişan, üç ay önce aynı vapurla saadet bulmak emeliyle gelmiş olduğu İstanbul'dan yine o vapurla bu kadar üzgün ve harap olarak geri dönecek!..

Bir hafta önce kendi elimle saadetten inleye inleye yazdığım şu yukarıdaki satırları görmeye tahammül edemeyeceğimi bildiğim için cesaret edip de kaç gündür bu defteri

açamamıştım. Fakat yarabbim! Ne hafta! Ne elim bir kahır, azap ve işkence haftası!

Bir kere üç gün kendimi bilmeyerek, ölüm halinde gibi yatağımda inledim; kendime geldiğim vakit bu uğursuz şehirde bir saat, bir dakika daha nefes almaya dayanamayacağımı anladım. Ve hemen İzmir'e gitmek için teşebbüste bulundum. İşte bugün nihayet vapura bindim. Ve bu sefil muhitten uzaklaşıyorum. Fakat hâlâ hasta, hâlâ bitkin, ölü gibiyim... Kim bilir daha kaç ay, belki de sene, ruhum bu elemle sızlayacak!..

Ne düşüş, ne derin, ne zalim bir düşüş yarabbim!..

Üzüntümü bir tarafa bırakıp size anlatmaya çalışayım:

Onunla balkonda yalnız görüştüğümüz gecenin ertesi akşamı sofrada hep beraber yemek yiyorduk, ben o gün de saadetimi sindirmek için akşama kadar yataktan çıkmamıştım. Sofrada her zamanki gibi aynı merasimle yemekle meşgulken, hanım garip garip, manalı tebessümlerle birçok defa bana baktıktan sonra nihayet hiçbir lüzumu olmadığı halde, bugünkü gençlerin evlilik hakkındaki fikirlerinden söz etmeye, hepsinin tek amacının servet olduğunu söylemeye başladı.

Ve devam ederek:

— Efendim bugün aranılan şey ne terbiye, ne zekâ, hatta ne de güzellik... Yalnız para arıyorlar kuzum, para, para, yalnız para... Ve zengin olmayan kızlara, ne kadar terbiyeli, ne kadar güzel olurlarsa olsunlar koca yok! Bir kız da bir erkeğe varacak mı, yalnız maaşını soruyor. İşte bugünkü evlilikler...

Ben kendimi ve Behiç'i düşünerek, hanıma yanıldığını söylemek istiyordum. Fakat ben daha söylemeden o bana bakarak:

— Bilirim ki siz bu fikirde değilsiniz. Fakat sizin fikirleriniz hep çocukluk... Bugün İstanbul'da sizin fikrinizde kimse kalmadı. Hatta ne kadar memnun oldum, şairdir falan diye ben kendisini biraz havai bir genç zannederdim... Halbuki dün gece Behiç'le biraz bu meseleye dair konuştuk da, bir kızın hissi, terbiyesi, ne derece olursa olsun serveti olmazsa

beş para etmeyeceğini o da söyledi ve "Yaşamak için hayal değil, hayat lazımdır," dedi.

Amcam her zamanki gibi homurdandı:

— Aferin Behiç'e, ciddi erkekmiş...

Bu sözler fikirlerince benim için darbe olacaktı, fakat sebebini anlayamadığım için oldukça lakayt kaldım.

Yemekten sonra amcamla hanım salona geçmişlerdi; Nigâr yanıma sokuldu, son derece sevinçli ve neşeliydi, onun bu mutluluğundan bir felaket keşfederek korktum. Çirkin çirkin gülerek:

— Biliyor musun Pervin, annem o sözleri niçin söyledi? diye sordu.

Ve o zaman anlattı ki meğer Behiç'in son günlerde öncekine göre sık sık gelmesi Amca Bey'in dikkatini çekmiş, bunun benim için olduğunu zannederek hanıma bir daha geldiği vakit beni almak fikrinde olup olmadığını sormasını tembih etmiş. Ve o gece hanım, misafirler gittikten sonra Behiç'le görüştüğü vakit kendisine bunu sormuş. Behiç babamın mevkisi ve serveti hakkında kendisinden bilgi istemiş ve benim istediği kadar zengin bir kız olmadığımı öğrenince, "Zengin olsaydı belki alırdım, fena kız değil, hoşuma gidiyor... Fakat yaşamak için insana hayat lazımdır, hayal değil..." sözlerini söylemiş.

Bunun üzerine hanım hiç olmazsa ben gidinceye kadar kendisinin bir daha eve gelmemesini tembih etmiş, o da öbür sabah çıkmış gitmiş.

Ben bu sözleri önce kulaklarım uğuldayarak dinledim. Nigâr soğuk bir memnuniyetle devam ettikçe gözlerim kararmaya başladı ve bittiği vakit yüksek bir yerden düşüp kemikleri hurdahaş, kımıldanamayan, nefes alamaz bir halde, elem ve çırpınma içinde soluyanlar gibi ezilmiş kalmıştım. Bu harap halimde zavallı beynimde bir söz, inatçı, katil bir ısrarla vuruyordu: "Çünkü yaşamak için hayat lazımdır... Hayal değil..."

Bugün bir hafta geçtiği halde, hâlâ beynimde aynı sözler, aynı şiddet ve yangıyla dövünerek beni sersem ve harap edi-

yor: Yaşamak için hayat lazımdır, hayal değil... Öyle mi? Bu düsturun amcam ve benzeri adamlar için asıl şart olmasını anlarım; fakat Yıldızların Şarkıları'nın şairi, her haliyle o kadar bu çevrenin üstünde yaşadığını ilan eden Behiç Bey'in de bu fikirde olması nasıl düşünülebilir?

Demek ki İstanbul'un en maddi, en kaba adamları için nasılsa, en seçkin, en yüce şairleri için de hayatta lazım olan şey yalnız servet, yalnız para öyle mi? Demek ki bütün bu beylerin gözünde paranın karşısında incelik ve hassasiyetin, yüceliğin, asalet ve temizliğin hiç, hiç önemi yok!.. Hayat yalnız, yalnız para... Öyle mi? Ama siz buna karşılık bugün pek nadir rast gelinen bakir bir ruhla masum bir vücuda ve aydın bir beyne sahipmişsiniz... Değil mi ki zengin değilmişsiniz, kabul edilmeye layık olamazsınız. Öbür tarafta namus ve masumiyetlerini daha küçücükken sarf ve heba eden adi, murdar kızlar, servetleri uğruna makbul ve saygıdeğer kadınlar oluyorlar... Çünkü bu beylere para, yalnız para, güzellik, namus ve terbiye yerine yalnız, yalnız para lazım! Babalarının bin köpeklenmeyle kazandıkları paralar için ne hayvan, ne cahil, ne terbiyesiz kızlar değerli kadınlar oluyorlar da kocaları kayınpederlerinin bu murdar servetleri için karılarının bin türlü rezaletine tahammül ediyorlar...

Herkes için bu olabilsin, fakat yarabbim, Behiç için, Yıldızların Şarkıları şairi ince ve müstesna Behiç için bu nasıl mümkün olur! Nasıl inanılabilir ki onun gibi yüksek bir mahluk da bunlardan olsun? Ah, şairleri bu kadar maddi, bu kadar adi olan zavallı, zavallı millet!..

Peki, mademki o da bu fikirdeydi, öyleyse benden ne istiyordu? Evet, eğer gözü yalnız parada ise benim zengin biri olmadığımı ilk günden araştırabilirdi, o halde benden ne istiyordu? Demek ki beni ciddiyetle sevmiyordu. Ben kendisi için en temiz emellerle varlığımı terk ettiğim halde, o benimle yalnız, yalnız eğlenmek istiyordu. Demek ki beni de birtakım bildiği kızlar gibi gurursuz ve namussuz bir şey zannediyordu. Ve benimle de beş on gün eğlenecek, belki güzelliğim ve hatırım için benden sonra yayımlayacağı

kitaba iki üç şiir ilave ettikten sonra bir gün hevesini alıp beni de terk ve ihmal edecekti, öyle mi? Nasıl bilmiyordu ki Pervin ölür, böyle bir şeye müsaade etmez. Nasıl bilmiyordu ki Pervin için aşk ne kadar kıymetli olursa olsun gurur daha değerlidir. O kadar kibar, o kadar müstesna görünen bir erkek de ben kendisine tam bir masumiyetle ebediyen ruhumu adadığım halde, beni böyle vicdansızca aldatmaya cesaret ederse, yarabbim, bundan sonra ben kime ve nasıl, nasıl güvenip de irademi teslim edebilirim? Of, demek o da, o da beni aldattı, o halde bunların hepsi de bir, hepsi de aynı şey... Bir Abdi neyse, bir Behiç de o, öyle mi? Ah murdarlar, murdarlar...

Ah, ne yapmalı? Öyleyse aldanmamak için ne yapmalı? Anamız babamız bizi manasız göreneklere, saçma usullere umursamaz bir tevekkülle kurban ve feda ediyorlar, kendimiz ne kadar dikkatli, ne kadar ince görüşlü olursak olalım, memleketin bu hayatı içinde mutlak böyle aldanmaya mahkûm olursak, demek ki bizim için kurtuluş çaresi yok, mutlak kurban ve helak olacağız... Bu kadar parlak görünüşüyle beni bu kadar etkilemiş olan bir şair böyle adi bir adam çıkarsa demek ki bu çevrede kocamı kendi kendime seçmek için böyle maceradan maceraya, yani tehlikeden tehlikeye, belki de çirkeften çirkefe düşmek lazım gelecek!.. İşte buna hiç tahammül edemem. Şüpheli bir saadet peşinde böyle kirlenmeye asla tahammülüm yoktur.

On dokuz sene bu kadar emsalimin özgür, saf bir hayat sürmeye güçlerinin yetmediği tehlikeli bir hayat devresinde temiz ve masum muhafaza ettiğim ruhumun saflığını kirletemem. Ve bahtiyar ve kirli olacağıma, mutsuz ve temiz olmayı tercih ederim. Bu ilk tecrübemden böyle vaktiyle haberdar olarak masum kurtulduğuma yine son derece minnettarım.

İşte bunun için İzmir'e gider gitmez, daha onların hiçbir sözüne meydan vermeden anama, babama, "Beni istediğiniz adama veriniz..." diyeceğim. Hiç olmazsa mutsuz ve ağlayarak bir hayat sürsem bile namus ve iffetle yaşamış olurum.

Gözyaşlarıyla, inlemelerle vakit geçiririm, fakat kendi kendime incelik ve merhametle bakarım, nefret ve iğrenmeyle değil.

Hem bu cahil çevrede babasının, anasının yol göstermesiyle kendine layık olmayan ve hiçbir hali ve tavrı ruhuna uygun olmadığı için ölünceye kadar nefret ve gözyaşları içinde beraber ömür geçireceği erkeğe feda ve kurban olan ilk kız ben mi olacağım?

Asırlardan beri daha nice nur gibi genç kızlar bu uğursuz gaflet içinde, bu menfur usule kurban olarak aynı savaşta şehit olmuşlar ve bugün inat uğruna feda olan bütün bu zavallı kızlara merhamet olunup da adamca, insanca bir usulle bu uğursuz âdetler ıslah edilinceye kadar daha nice binlercesi durmaksızın kurban olacaklar.

Bugünse sıra bana geldi. Haydi Pervin, cesaret ve metanet... Öyleyse elveda, elveda sana ey kalbimi ilk defa heyecan ve şiirle titretmiş olan masum aşk! Elveda... Elveda... Çünkü artık ben başka bir adamın karısı olacağım ve bu adamla evlendikten sonra böyle temiz bir saadet hatırasını bile saklamak istemem.

Anadoluhisarı
15 Temmuz - 3 Eylül 1911

TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ DİZİSİ

1. KUYRUKLUYILDIZ ALTINDA BİR İZDİVAÇ
   Hüseyin Rahmi Gürpınar

2. MÜREBBİYE
   Hüseyin Rahmi Gürpınar

3. EFSUNCU BABA
   Hüseyin Rahmi Gürpınar

4. İNTİBAH
   Namık Kemal

5. ŞAİR EVLENMESİ
   Şinasi

6. VATAN YAHUT SİLİSTRE
   Namık Kemal

7. KÜÇÜK ŞEYLER
   Samipaşazade Sezai

8. FELÂTUN BEY İLE RÂKIM EFENDİ
   Ahmet Mithat Efendi

9. TAAŞŞUK-I TALAT VE FİTNAT -TALAT VE FİTNAT'IN AŞKI-
   Şemsettin Sami

10. MAİ VE SİYAH
    Halit Ziya Uşaklıgil

11. REFET
    Fatma Aliye

12. TURFANDA MI YOKSA TURFA MI?
    Mizancı Murat

13. ÖMER'İN ÇOCUKLUĞU
Muallim Naci

14. DOLAPTAN TEMAŞA
Ahmet Mithat Efendi

15. GULYABANİ
Hüseyin Rahmi Gürpınar

16. SALON KÖŞELERİNDE
Safveti Ziya

17. FALAKA
Ahmet Rasim

18. A'MÂK-I HAYAL –HAYALİN DERİNLİKLERİ–
Filibeli Ahmet Hilmi

19. ŞEYTANKAYA TILSIMI
Ahmet Mithat Efendi

20. ÇİNGENE
Ahmet Mithat Efendi

21. SERGÜZEŞT
Samipaşazade Sezai

22. ZEHRA
Nabizade Nâzım

23. GENÇ KIZ KALBİ
Mehmet Rauf

24. BİZE GÖRE -VE BİR SEYAHATİN NOTLARI-
Ahmet Haşim

25. SEYAHAT JURNALİ
Âli Bey

26. GÖNÜL BİR YEL DEĞİRMENİDİR SEVDA ÖĞÜTÜR
Hüseyin Rahmi Gürpınar

27. HAZAN BÜLBÜLÜ
Hüseyin Rahmi Gürpınar

Yayımlandığı dönemde büyük ilgi gören ve sevilerek okunan *Genç Kız Kalbi* İstanbul'a akrabalarını ziyarete gelen genç bir kızın günlüğünden aktarılan sayfalardan oluşur. Olayların merkezinde platonik bir aşkın yer aldığı romanda Pervin'in aşk ve evlilik konusundaki düşünceleri anlatılırken, Mehmet Rauf kadın erkek eşitliği, birey ve toplum eğitiminin önemiyle ilgili görüşlerini ve seçkin görünen zümrenin sürdürdüğü hayata dair eleştirilerini de dile getirir. Akıcı bir üslupla kaleme alınan *Genç Kız Kalbi*'nde kahramanın iç dünyasında yaşadığı gelgitler, arayışlar ile sevinç, üzüntü, umut gibi duyguların dikkat çekici bir gerçekçilikle ifadesi Mehmet Rauf'un derin gözlem gücünü ortaya koyar.

Mehmet Rauf (1875-1931)

İstanbul'da doğan Mehmet Rauf, Soğukçeşme Askeri Rüştiyesi'ni bitirdikten sonra Bahriye Mektebi'nde okudu. Staj için bir buçuk yıl Girit'te kaldı, daha sonra görevli olarak Almanya'ya gönderildi. İstanbul'a dönünce Tarabya'da bulunan elçilik gemilerinin irtibat subaylığına atandı. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra askerlikten ayrıldı ve geçimini yazarlıkla sağlamaya çalıştı; hikâye, roman, tiyatro gibi türlerde pek çok eser verdi. *Mehasin* ve *Süs* adlı kadın dergilerini çıkardı. Bir süre ticaretle uğraştıysa da son yılları maddi sıkıntılar içinde geçti.

Henüz on altı yaşındayken yazdığı ve Halit Ziya Uşaklıgil'e *Hizmet* gazetesinde yayımlaması için gönderdiği "Düşmüş" adlı hikâyeyle edebiyat dünyasına girdi. Daha sonra *Mektep* dergisinde yazdı. *Servet-i Fünun* dergisinde hikâye, roman, makale ve mensur şiirler yayımladı.

Mehmet Rauf asıl şöhretini *Eylül* adlı romanıyla kazandı. Türk edebiyatında psikolojik romanın ilk başarılı örneği kabul edilen *Eylül*'de Fransız romanında çok yaygın olan aşk üçgeni ele alınmıştır. Ruh çözümlemeleri açısından dönemin en yetkin örneği sayılan yapıtın başarı kazanmasında Mehmet Rauf'un diğer Edebiyat-ı Cedide yazarlarına göre daha akıcı bir dil kullanmasının payı büyüktür.

Hikâye ve romanlarında aşk, ıstırap, arayış, ihtiras gibi daha çok bireysel duygulara eğilen ve Servet-i Fünun topluluğunun en meşhur yazarlarından olan Mehmet Rauf'un eserlerine Türk Edebiyatı Klasikleri Dizimizde yer vermeyi sürdüreceğiz.

9 786052 959138

9 TL